

Hild Marte Bjørnsen
Steinar Johansen

Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2012

NIBR

Norsk institutt for by- og regionforskning

Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2012

Andre publikasjoner fra NIBR:

NIBR-rapport 2008:08	Lokalt demokrati i Longyearbyen
NIBR-rapport 2008:22	Kulldriftenes betydning for utviklingen i Longyearbyen
NIBR-rapport 2010:25	Samfunnsmessige konsekvenser av gruvedrift i Lunckefjell på Svalbard
NIBR-rapport 2011:26	Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2011

Rapportene koster
fra kr 250,- til kr 350,- og kan bestilles
fra NIBR:

Gaustadalléen 21
0349 Oslo
Tlf. 22 95 88 00
Faks 22 60 77 74

E-post til
nibr@nibr.no

Publikasjonene
kan også skrives ut fra
www.nibr.no

Porto kommer i tillegg til de oppgitte
prisene

Hild Marte Bjørnsen
Steinar Johansen

Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2012

NIBR-rapport 2012:24

Tittel: Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2012

Forfatter: Hild Marte Bjørnsen og Steinar Johansen

NIBR-rapport: 2012:24

ISSN: 1502-9794
ISBN: 978-82-7071-961-7

Prosjektnummer: 0-2947
Prosjektnavn: Svalbard 2011-2012
Oppdragsgiver: Longyearbyen lokalstyre
Prosjektleder: Hild Marte Bjørnsen

Referat: Rapporten dokumenterer samfunns- og næringsutviklingen på Svalbard fra 2010 til 2011, og gir en historisk oversikt tilbake til 1990-tallet. Hovedfokus er på utviklingen i Longyearbyen og Svea. Med utgangspunkt i analysens resultater samt vurderinger fra lokale næringslivsaktører, er det laget en femårs framskriving av årsverksutvikling og antall innbyggere. Etter tre år med negativ utvikling har aktiviteten i Longyearbyen og Svea tiltatt i 2011. Planlagt nedtrapping i kuldriften bidrar på mellomlang sikt til å dempe forventningene om videre vekst i Longyearbyen.

Sammendrag: Norsk og engelsk
Dato: Desember 2012
Antall sider: 160
Pris: kr 250,-
Utgiver: Norsk institutt for by- og regionforskning
Gaustadalléen 21,
0349 OSLO
Telefon: (+47) 22 95 88 00
Telefaks: (+47) 22 60 77 74
E-post: nibr@nibr.no

Vår hjemmeside: <http://www.nibr.no>

Trykk: Nordberg A.S.
Org. nr. NO 970205284 MVA
© NIBR 2012

Forord

Samfunns- og næringsanalysen for Svalbard er skrevet på oppdrag for Longyearbyen lokalstyre (LL). Oppdraget er finansiert som et spleiselag, der Store Norske Spitsbergen Grubekompani as (SNSG), Sparebank1 Nord-Norge avdeling Svalbard, Nærings- og handelsdepartementet, Justis- og politidepartementet og LL har bidratt.

Det har vært gjennomført Samfunns- og næringsanalyser på Svalbard siden begynnelsen av 1990-tallet. Acta Consult as ved Sverre Høifødt hadde ansvaret for analysene til og med 2006. Fra 2007 har analysene vært gjennomført ved Norsk institutt for by- og regionforskning (NIBR). Årets analyse er den sjette NIBR har ansvaret for.

Tidligere gjennomførte LL årlige bedriftsundersøkelser i Longyearbyen, blant annet til bruk i Samfunns- og næringsanalysen. Statistikken fra og med 2008 er samlet inn av Statistisk sentralbyrå (SSB). SSB overtok ansvaret for datainnsamlingen som en følge av at Statistikkloven er gjort gjeldene for Svalbard. Det innebærer at dataene samles inn på tilsvarende måte som andre næringsdata i Norge og at data om Svalbards næringsliv derfor lettere kan koples sammen med andre, nasjonale dataregistre. Overdragelsen av datainnsamlingen sammenfaller med omlegging til ny standard for næringsklassifisering. Fra og med Samfunns- og næringsanalysen for 2009 innebærer det derfor brudd i datarekka, noe vi har tatt hensyn til i presentasjonen. NIBR har hatt et svært godt samarbeid med flere personer i SSB, men vi takker spesielt Jan Henrik Wang for gode diskusjoner og rask bistand når vi har trengt det.

Fortsatt hviler innholdet i analysen også på det samarbeidet NIBR har med LL og næringslivet på Svalbard. Hos LL har særlig rådgiver Turid Telebond bidratt med sin store lokalkunnskap, med å samle inn data og med å legge data til rette for bruk i analysen. LL,

ved leder Christin Kristoffersen og rådgiver Turid Telebond, har sammen med NIBR gjennomført en intervjurunde hos ulike bedrifter og næringsorganisasjoner i Longyearbyen. Informasjonen vi fikk gjennom disse intervjuene har bidratt til å gjøre analysen vesentlig bedre enn den ellers ville vært. NIBR takker både LLs og næringslivets representanter for at de var villige til å dele sin kunnskap med oss.

NIBR ønsker å takke alle som har bidratt med informasjon og innspill til analysen. Ingen av dem kan lastes for eventuelle feil og mangler i rapporten, som står for NIBRs regning.

Oslo, desember 2012

Knut Onsager
Forskningsjef

Innhold

Forord	1
Tabelloversikt	6
Figuroversikt	8
Sammendrag	10
Summary	19
1 Innledning.....	23
1.1 Formålene med Samfunns- og næringsanalysen(e)	24
1.2 Datagrunnlag	26
1.2.1 Næringsdata	26
1.2.2 Befolkning.....	27
1.2.3 Øvrige data.....	28
1.3 Sammenhenger i Svalbards økonomi.....	28
1.3.1 Økonomisk base	30
1.3.2 Arbeidsmarked og befolkning.....	31
1.4 Innholdet i rapporten	32
2 Longyearbyen og Svea	34
2.1 Kort historisk gjennomgang.....	34
2.2 Aktivitetsutviklingen i Longyearbyen og Svea	36
2.3 Aktivitetsutviklingen 2002 til 2011	38
2.3.1 Utviklingen fra 2010 til 2011	42
2.4 Basisnæringenes betydning	44
2.4.1 Utviklingen i basisnæringer og avledet virksomhet....	45
3 Basisnæringene som grunnlag for lokal etterspørsel	51
3.1 Nærmere om offentlig forvaltning og service.....	51
3.2 Nærmere om forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet.....	54
3.3 Nærmere om studentene.....	58
3.4 Kulldriften.....	59
3.4.1 Nærmere om reiselivet	62
3.5 Ny-Ålesund og Longyearbyen.....	69

3.6	Aktivitetsutviklingen i Ny-Ålesund	70
3.6.1	Ringvirkninger av aktiviteten i Ny-Ålesund	74
3.7	Oppsummering – utvikling i nøkkeltall	75
4	Aktivitetsutviklingen framover. Longyearbyen og Svea	77
4.1	Basisnæringenes utvikling framover	77
4.1.1	Offentlig forvaltning og service – beskjedne vekst....	78
4.1.2	Forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet (inkl studenter) – kontrollert vekst	79
4.1.3	Kulldrifft – moderat nedgang fra 2014	81
4.1.4	Reiseliv – svak vekst	83
4.2	Totalaktivitet	84
4.3	Endrede forutsetninger og resultater	86
4.3.1	Generell usikkerhet	86
4.3.2	Historisk vekstalternativ for utviklingen i Longyearbyen	89
5	Befolkningsutviklingen i Longyearbyen	92
5.1	Befolkningsutviklingen 1992-2011	92
5.2	Befolkningens sammensetning.....	94
5.2.1	Kjønns- og aldersfordeling	94
5.2.2	Nasjonalitet	95
5.3	Befolkningens stabilitet	96
5.4	Befolkningsutviklingen framover	98
5.4.1	Framskrivning av befolkningen.....	98
5.4.2	Endrede forutsetninger	102
6	Familiesamfunnet i Longyearbyen	104
6.1	Fars og mors tilknytning til arbeidslivet.....	107
6.2	Stabilitet i lokalsamfunnet.....	111
6.3	Basisnæringenes bidrag til stabilitet	114
6.4	Boligsituasjon og pendling.....	117
6.4.1	Pendling til fastlandet	117
6.4.2	Boligsituasjon i Longyearbyen	118
6.5	Økonomiske levekår.....	120
7	Rammebetingelser	124
7.1	Normalisering av svalbardsamfunnet.....	124
7.1.1	Familiesamfunn – ikke livsløpssamfunn.....	126
7.1.2	Normalisering av lover og regler	129
7.1.3	Normalisering av skatter og avgifter	130
7.1.4	Normalisering av lokalstyret: LL ti år.....	132
7.2	Endre rammebetingelser framover.....	134

7.2.1	Alternativ næringsvirksomhet	135
7.2.2	Videre normalisering	137
7.2.3	Andre rammebetingelser – miljø og klima	141
8	Oppsummering og konklusjoner	144
Litteratur	148
Vedlegg 1	Fordeling av virksomheter etter basiskategori	151
Vedlegg 2	Fordeling av virksomhet etter SSBs næringsgruppering.....	153

Tabelloversikt

Tabell 2.1	Årsverk i Longyearbyen og Svea etter næringsgrupper for år 2001-2011. Basert på SN2002.	39
Tabell 3.1	Noen nøkkeltall for offentlig sektor i Longyearbyen 2011.....	53
Tabell 3.2	Årlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen og brutto beleggsprosent. 2000-2011.	66
Tabell 3.3	Noen nøkkeltall for basisnæringene i Longyearbyen og Svea. 2010 og 2011	76
Tabell 4.1	Antall årsverk i offentlig virksomhet. Hovedalternativet. 2011-2016	79
Tabell 4.2	Antall årsverk i FoU-virksomheten og antall studentårsverk ved UNIS. Hovedalternativet. 2011-2016.....	81
Tabell 4.3	Forventet aktivitetsutvikling i SNSK. Antall årsverk totalt og tilknyttet driften i Svea 2011-2016.....	81
Tabell 4.4	Planlagte underleveranser til SNSG i forbindelse med aktiviteten i Svea. Årsverk 2011-2016.	82
Tabell 4.5	Beregnet årsverksutvikling i bergverksnæringen (SNSK) 2012-2016.....	82
Tabell 4.6	Antall årsverk i basisnæringene og avledet virksomhet i hovedalternativet 2011-2016. Longyearbyen og Svea.....	85
Tabell 4.7	Antall årsverk i basisnæringene og avledet virksomhet i historielalternativet 2011-2016. Longyearbyen og Svea.....	90
Tabell 5.1	Befolkningen i Longyearbyen etter nasjonalitet. 31. desember. 2004-2011.	96
Tabell 5.2	Turnover i de norske bosettingene på Svalbard og i bedriftene i Longyearbyen og Svea. 2005 til 2011.....	97
Tabell 5.3	Framskrivning av befolkningen i de norske bosettingene på Svalbard (inkl. Ny-Ålesund).	

	Antall innbyggere fordelt på aldersgrupper. Observert 2011. Framskrevet 2012-2016.	102
Tabell 6.1	Antall barn og unge i Longyearbyen fordelt på aldersgrupper 2002-2011.....	106
Tabell 6.2	Antall sysselsatte gjennom året, fordelt på kjønn og type stilling. Longyearbyen og Svea 2008-2011...	112
Tabell 6.3	Turnover i faste stillinger, Longyearbyen og Svea. 2004 til 2011.....	113
Tabell 6.4	Stabilitetsindikatorer etter basisnæring. Longyearbyen og Svea. 2006-2011.	116

Figuroversikt

Figur 2.1	Årsverk utført i Longyearbyen og Svea 1991-2011 aggregert til virksomhetskategorier.....	37
Figur 2.2	Antall årsverk i aggregerte næringer 2010 og 2011. Longyearbyen og Svea. Basert på SN2002.	42
Figur 2.3	Antall årsverk i Longyearbyen for aggregerte næringer i 2010 og 2011. Svea er skilt ut som egen gruppe. Basert på SN2007.	43
Figur 2.4	Årsverk fordelt etter basisaktivitet og avledet virksomhet. Longyearbyen og Svea. 1991-2011	47
Figur 2.5	Antall årsverk i avledet virksomhet, fordelt på bygge- og anleggsvirksomhet og annen avledet virksomhet. 1991-2011. Longyearbyen og Svea.	49
Figur 2.6	Sysselsatte i avledet virksomhet, henholdsvis inklusive og eksklusive bygge- og anleggssektoren. I prosent av total sysselsetting (ekskl. studentårsverk). Longyearbyen og Svea 1991-2011.	50
Figur 3.1	Bemanningen i Store Norske fra 1916 til 2011.....	60
Figur 3.2	Antall gjestedøgn per år ved hotell og pensjonater ¹ i Longyearbyen 1991 til 2011.	63
Figur 3.3	Antall gjestedøgn per år ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen, fordelt etter reiselissegment 1996-2011	64
Figur 3.4	Månedlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen. 1995, 2000, 2005 og 2011.	65
Figur 3.5	Kapasitetsutnytting i prosent og pris per rom ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen gjennom året. 2011.....	65
Figur 3.6	Årlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen etter tilreisendes nasjonalitet. 1995-2011.....	66

Figur 3.7	Reiselivstrafikk over Bykaia i Longyearbyen. Antall anløp, <i>liggedøgn</i> og passasjerer. 2000-2011.	68
Figur 3.8	Antall overnattingsdøgn i Ny-Ålesund direkte knyttet til forskning. 1990, 1995-2011.....	71
Figur 3.9	Antall fly- og helikopteranløp. Antall flypassasjerer. Ny-Ålesund 2000-2011.	74
Figur 5.1	Antall innbyggere ¹⁾ i de norske bosettingene på Svalbard og antall årsverk i Longyearbyen og Svea. 31. desember 1992-2011.	93
Figur 5.2	Befolkningen fordelt på femårige aldersgrupper. Fastlandet og i de norske bosettingene på Svalbard. Per 31. desember 2011.	95
Figur 6.1	Andel privathusholdninger etter husholdnings- størrelse per 1. juli 2012. Prosent.....	106
Figur 6.2	Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter foreldrenes beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 1. januar 2011 ¹ .	109
Figur 6.3	Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter mors beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 2002-2010 ¹	110
Figur 6.4	Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter fars beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 2002-2010 ¹	110
Figur 6.5	Antall ferdigstilte boenheter i Longyearbyen. 1997- 2012 ¹	120
Figur 6.6	Prisnivåindekser på Svalbard for utvalgte konsumgrupper. Fastlandet=100.....	122

Sammendrag

Hild Marte Bjørnsen og Steinar Johansen

Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2012

NIBR-rapport: 2012:24

NIBR har, på oppdrag for Longyearbyen lokalstyre (LL), gjennomført Samfunns- og næringsanalysen for Svalbard 2012. Dette er det sjettede året NIBR står for denne analysen. Tilsvarende analyser har tidligere (fra 1991) vært gjennomført av Acta Consult AS.

Samfunns- og næringsanalysene har vært en del av det kunnskapsgrunnlaget som har vært utviklet i forbindelse med de sterke omveltningene samfunnene på Svalbard, og da spesielt i Longyearbyen, har gjennomgått siden begynnelsen av 1990-tallet. Siden analysen har vært gjennomført hyppig (stort sett årlig), har den også bidratt til en nærmest kontinuerlig overvåking av samfunnsutviklingen i en brytningstid, og gjennom det vært en viktig del av den planlagte og samfunnsstyrte omstillingen Svalbard og Longyearbyen har gjennomgått i perioden. Nå ser det ut til at samfunnet er på vei inn i en ny omstillingstid med redusert aktivitet i gruve-driften og de negative impulser det gir for utviklingen i Longyearbyen for øvrig. Selv om næringsgrunnlaget nå er vesentlig mer moderne enn på 1990-tallet og svalbardsamfunnet synes mer robust, vil den kommende utviklingen kunne gi en rekke nye utfordringer for de lokale aktørene, så vel som for lokalstyrets planlegging og sentralmyndighetenes styring. Nytteten av Samfunns- og næringsanalysen for sentrale og lokale myndigheter, næringslivet og andre synes derfor ikke å ha blitt mindre. Formålet med Samfunns- og næringsanalysen er fortsatt å bidra til å overvåke og vurdere samfunns- og næringsutviklingen på Svalbard, med vekt på utviklingen i Longyearbyen. Dette gjenspeiler seg i fokus i årets analyse som, i likhet med tidligere analyser, er tredelt:

- En gjennomgang av nærings-, sysselsettings- og befolkningsutviklingen (og sammenhengen mellom disse) fra året før, med en diskusjon av ulike faktorer som påvirker utviklingen.
- En framskriving av sysselsettings- og befolkningsutviklingen, basert på en framskrivingsmodell som er supplert med framtidsvurderinger fra næringslivet på Svalbard.
- En diskusjon av utviklingen i familiesamfunnet i Longyearbyen.

Datagrunnlag

Datagrunnlaget for analysen utgjøres blant annet av bedriftsundersøkelsen som har vært gjennomført siden 1992. Undersøkelsen har tidligere vært gjennomført av lokalstyret, men ansvaret for datafangsten ble overtatt av Statistisk sentralbyrå fra og med 2008 som følge av at statistikkloven er gjort gjeldende på Svalbard. Statistisk sentralbyrå (SSB) har tradisjonelt publisert lite offentlig statistikk om Svalbard og utviklingen der, men har de seinere årene økt sin produksjon av data om Svalbard betydelig. I tillegg til bedriftsundersøkelsen utgjøres datagrunnlaget av offisiell statistikk fra SSB samt data fra Longyearbyen lokalstyre (LL) og Svalbard Reiseliv. Rådgiver Turid Telebond i LL har, som i tidligere år, bistått med koordineringen av lokal informasjon fra Longyearbyen.

Næringsdataene er svært viktige for innholdet i Samfunns- og næringsanalysen. Generelt sett og på overordnet nivå har overgangen fra LL til SSB vært smertefri. Omleggingen medførte imidlertid noen grad av omklassifisering av næringsaktiviteten og dette førte til et mindre brudd i dataserien for enkelte næringer i 2008. Vi kan ikke med sikkerhet si om måten data er samlet inn på, eller måten kvalitetssikringen er utført på, har ført til ytterligere brudd i dataserien for enkeltvirksomheter siden bedriftsdataene er anonymiserte. Derfor må tidsutviklingen for de enkelte næringer tolkes med forsiktighet i bruddåret. I analysen presenterer vi kun data som (i større eller mindre grad) er aggregert på en slik måte at dette problemet blir lite. Inndelingen i basisvirksomhet og avledet virksomhet skjer med utgangspunkt i bedriftene og følger tidligere inndelinger.

Analysemetode

Inndelingen i basisvirksomhet og avledet virksomhet er helt sentral for Samfunns- og næringsanalysen. Basisvirksomheten tjener opp sine inntekter i hovedsak utenfor Svalbard. Inntektene brukes (dels) lokalt, til avlønning av de sysselsatte i virksomhetene og til kjøp av varer og tjenester fra andre virksomheter lokalt. Basisnæringenes lokale kjøp og de sysselsatte i basisnæringenes bruk av penger lokalt, er grunnlaget for den etterspørselen som rettes inn mot avledet virksomhet. Avledet virksomhet består således dels av underleverandører (rettet inn mot basisnæringene), og dels av lokale, befolkningsrettede tjenesteprodusenter. Med utgangspunkt i denne inndelingen, vil nærings- og sysselsettingsutviklingen på Svalbard avhenge av utviklingen i basisnæringene og av koplingen mellom basisnæringer og avledet virksomhet.

Utviklingen i samfunnet på Svalbard, og da spesielt i Longyearbyen, er i stor grad arbeidsmarkedsstyrt. Sysselsettingen bestemmes med utgangspunkt i etterspørsel etter arbeidskraft fra både basisnæringer og avledet virksomhet, noe som til syvende og sist altså kan forklares med utgangspunkt i utviklingen i basisnæringene. Vi har altså et basisnæringsstyrt arbeidsmarked.

Samtidig ligger yrkesfrekvensen svært høyt – det utføres omtrent ett årsverk per registrert innbygger over 19 år – og den ligger omtrent på samme nivå over tid. Historisk sett er det altså et en-til-en-forhold¹ mellom antall årsverk og antall voksne innbyggere registrert på Svalbard. Utviklingen i voksenalderen på Svalbard er altså arbeidsmarkedsstyrt. Siden utviklingen i arbeidsmarkedet er styrt av utviklingen i basisnæringene, blir også utviklingen i voksenalderen basisnæringsstyrt.

Befolkningen på Svalbard skiftes ut relativt raskt. Fra år til år vil omlag 20 prosent av innbyggerne byttes ut ("turnover"), noe som illustrerer godt at folk reiser til Svalbard først og fremst for å jobbe. Dette er relevant for Samfunns- og næringsanalysen først og fremst på to måter. For det første betyr dette at et stabilt antall voksne innbyggere avhenger av at det hvert år flytter like mange til som fra Svalbard. I tilfelle lavere innflytting vil innbyggertallet gå

¹ Variasjonen er i praksis større på individnivå. Det finnes innbyggere som ikke jobber (er hjemmeværende), det finnes innbyggere som jobber mer enn et årsverk, og det utføres arbeid av personer som ikke er registrert bosatt på Svalbard.

ned. For det andre betyr det at utviklingen i aldersfordelingen i stor grad vil preges av turnover. Dette er spesielt viktig når det gjelder barna. Fordi det er så stor utskifting av voksne, blir det også vanskelig å vite hvordan aldersfordelingen av barna utvikler seg. Tidligere Samfunns- og næringsanalyser har vist at antall barn i ulike aldersgrupper avhenger av andre forhold enn aldring, og gjerne kan koples mot fars næringstilknytning.

Alt i alt står altså utviklingen i basisnæringene sentralt, også når det gjelder utviklingen i avledet virksomhet, generell sysselsettingsutvikling og befolkningsutvikling. Gjennom de årlige Samfunns- og næringsanalysene estimeres frekvenser som beskriver disse sammenhengene empirisk for hvert år. Frekvensene brukes, sammen med framtidsvurderinger fra basisnæringene, også til å framskrive nærings-, sysselsettings- og befolkningsutviklingen på Svalbard fem år fram i tid. På Svalbard er det følgende basisvirksomheter:

- Bergverksvirksomhet
- Forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet
- Offentlig virksomhet (som kan deles i statlig forvaltning og service og lokal administrasjon og tjenesteproduksjon)
- Reiseliv og turisme
- Studenter

Sysselsettingsutviklingen

Sysselsettingen innenfor *basisvirksomheten* sett under ett har stort sett steget gjennom hele 1990- og 2000-tallet. Etter tre år med negativ utvikling i antall utførte årsverk, var det igjen sysselsettingsvekst i 2011. De 139 årsverkene som forsvant i basisnæringene mellom 2008 og 2010 er blitt erstattet med 104 nye årsverk. I 2011 ble det gjennomført 1156 basisårsverk i Longyearbyen og Svea. Det sterkeste veksten finner sted innen *forskning og høyere undervisning* hvor antall ansatteårsverk er økt med 19 prosent og antall *studentårsverk* med 26 prosent. Sektoren har dermed snudd og i stor grad utliknet den negative utviklingen i foregående år. Også *reiselivs-næringen* har vist svært positiv utvikling i 2011 med årsverksvekst på 15 prosent. *Bergverksnæringen* hadde en vekst på fem prosent til 384 årsverk og *offentlig sektor* vokste med tre prosent, hvorav de fleste årsverkene kom til i lokalforvaltningen. Det var med andre ord sysselsettingsvekst innen samtlige basisnæringer i 2011.

Basisvirksomheten sto i 2011 for 70 prosent av den samlede sysselsettingen på Svalbard, noe som er en økning fra knapt 60 prosent på begynnelsen av århundret. Dette betyr samtidig at andelen årsverk innenfor *avledet virksomhet* har falt fra 40 til 30 prosent siden 2000. Nedgangen i årsverksproduksjonen var også sterkere i avledet sektor enn i basisvirksomhetene i årene 2008 til 2010. Bygge- og anleggsnæringa (28 prosent nedgang) og transport (24 prosent) opplevde den sterkeste nedgangen. I 2011 økte avledet aktivitet igjen med ni prosent, tilsvarende 37 årsverk. Det er en litt svakere utvikling enn for basis som samlet sett fikk en årsverksvekst på ti prosent.

En viktig del av Samfunns- og næringsanalysen er å se nærmere på sammenhengen mellom den enkelte basisvirksomheten og avledet virksomhet. Dette gjør vi ved hjelp av såkalte sysselsettingsmultiplikatorer. Disse beregnes, for hver enkelt basisnæring, med utgangspunkt i aktivitetsnivået, målt gjennom produksjon, lokale kjøp av varer og tjenester, sysselsetting og lønn. Multiplikatorene viser hvor mye aktivitet (i årsverk) hver basisnæring genererer i avledet virksomhet, målt per årsverk i basisnæringen.

Totalt sett genererte hvert årsverk i basisvirksomhetene 0,4 årsverk i avledet virksomhet i 2011 – omtrent på nivå med årene før. Fra år til annet forekommer det gjerne forskyvninger i multiplikatorene mellom næringer, som kan forklares ved svingninger i lokale kjøp og investeringer, samt i utviklingen i kategoriernes egen sysselsetting. Fra 2010 til 2011 har offentlig sektor, og da spesielt statlig sektor, fått økt betydning for sysselsettingen i avledet sektor, mens multiplikatoren for FoU-sektoren er gått ned. Det kan forklares med at universitetssenteret (UNIS) ikke hadde store investeringsprosjekter i 2011, mens både Sysselmannen og LL økte sine lokale kjøp samtidig som Statsbygg investerte i utvidelse av Sysselmannens administrasjonsbygg.

Befolkningsutviklingen

Omtrent alle innbyggere som er registrert i de norske bosettingene på Svalbard bor i Longyearbyen. Om lag 30-50 innbyggere er registrert bosatt utenfor Longyearbyen, dvs hovedsaklig i Ny-Ålesund. Antall innbyggere i de norske populasjonene på Svalbard registreres ved årsskiftet (31. desember) når det er liten forskeraktivitet i Ny-Ålesund. I sommermånedene er det høyere aktivitet i

Ny-Ålesund og derfor er vanligvis befolkningstallene for de norske bosettingene høyere om sommeren enn om vinteren.

Befolkningsstrukturen i Longyearbyen er svært forskjellig fra strukturen i kommuner på fastlandet. Det henger sammen med at folk i stor grad kommer til Svalbard for å jobbe. Longyearbyen skal ikke være et livsløpssamfunn. Derfor er det en rekke tjenester som *ikke* tilbys innbyggerne i Longyearbyen, som innbyggere på fastlandet ser på som selvfølgelig. Resultatet er (når vi sammenlikner med gjennomsnittet for fastlands-Norge), at:

- Få eldre er registrert bosatt på Svalbard.
- En stor andel av innbyggerne er i yrkesaktiv alder (fra ca 20 til ca 60 år).
- Det er en lav kvinneandel.
- Det er en lav andel barn og unge, spesielt i aldersgruppen 10-19 år.

Den aldersgruppen som er sterkest representert, sammenliknet med fastlandet, er med andre ord unge, voksne menn. Samtidig er det politisk ønskelig at Svalbard skal være et familiesamfunn. Dette gjenspeiler seg i at det tilbys barnehage, grunnskole og videregående skole, samt fritidstilbudet ellers. Befolkningsstrukturen på Svalbard har utviklet seg i tråd med målsettingene i den forstand at antall barn øker i absolutte tall så vel som i andel av befolkningen.

Befolkningen i de norske bosettingene på Svalbard har økt med nesten 100 innbyggere siste år til 2115 innbyggere per 31. desember 2011. Det er det høyeste antall registrerte innbyggere ved årsskiftet² noensinne. Antall 0-5-åringer har økt med 18, mens antall 6-18-åringer er redusert med fem i 2011. Det er med andre ord voksenbefolkningen som har økt sterkt i 2011. Utviklingen i antall barn og unge skjer ikke systematisk i Longyearbyen på grunn av den høye turnoveren i befolkningen. Når 20 prosent av befolkningen flytter ut hvert år (og erstattes av nye innflyttere) vil befolkningsstrukturen påvirkes sterk av hva slags husholdninger som flytter ut og inn. Trenden de siste årene har vært at det blir flere barnefamilier i Longyearbyen ettersom det har blitt mer enn

² Befolkningen er vanligvis noe høyere i sommermånedene enn ved årsskiftet på grunn av sesongaktivitet i Ny-Ålesund.

100 flere barn, men ingen flere voksne siden 2006. Så godt som alle indikatorer tyder på at familiesamfunnet er styrket selv om barneandelen er litt svekket i 2011. Antall barn i alderen 10-19 år er fortsatt lavt i Longyearbyen, men antall barn som andel av befolkningen nærmer seg landsgjennomsnittet på 25 prosent.

Det er et økende innslag av utenlandske statsborgere i de norske bosettingene på Svalbard. Andelen har økt fra ca 13 prosent i 2002 til 21 prosent i 2011. Antallet utlendinger økte også siste år, og alt i alt hadde Longyearbyen 430 innbyggere med annen nasjonalitet enn norsk ved utgangen av 2011. Det innebærer at det også blir flere barn med minoritetsspråklig bakgrunn i skolen. I 2011 var 33 av i alt 230 elever i grunnskolen, og 10 av 45 elever i videregående skole minoritetsspråklige.

Framskrivinger

Sysselsettings- og befolkningstallene for 2011 utgjør grunnlaget for å framskrive nærings-, sysselsettings- og befolkningsutviklingen på Svalbard framover. Fokus er rettet inn mot Longyearbyen og Svea.

Ovenfor har vi vist hvorfor vi mener at utviklingen i *basisnæringene* styrer sysselsettingsutviklingen også i avledet virksomhet, og hvorfor befolkningsutviklingen kan avledes av sysselsettingsutviklingen. Derfor vil også basisnæringenes framtidsutsikter stå sentralt når vi skal framskrive sysselsettings- og befolkningsutviklingen mer generelt. Med utgangspunkt i samtaler med representanter for basisnæringene har vi derfor gjort anslag på utviklingen i basisnæringene de neste fem år.

Årets intervjurunde med bedrifter i Longyearbyen ga et inntrykk av optimisme selv om det ble trukket fram enkelte utfordringer og usikkerhetsfaktorer. Bergverksnæringens framtidsutsikter er for tiden tidsavgrenset av tilgjengelige kullforekomster, men beslutningen om åpning av Lunckefjell har hatt positiv effekt for hele byen. Store Norske planlegger for videre drift i 15-20 år og et produksjonsvolum på 1-1,5 millioner tonn kull årlig. Prognosene for Store Norske viser svak nedgang i bemanningen fra 2013, også for innleide tjenester.

Offentlig sektor har vokst jevnt de fleste år, og gjennomsnittlig tre prosent i året de siste fem årene. I 2011 økte sektoren med åtte årsverk og på grunnlag av de siste årenes svake befolkningsutvikling forventer vi liten vekst i offentlig sysselsetting framover.

Statlig sektor antas å øke med én prosent, mens lokal sektor også korrigeres for forventet utvikling i barnetallene.

Flere virksomheter innen FoU-sektoren har gode framtidsutsikter basert på gunstig lokalisering for satellittobservasjon, arktisk forskning, samt miljø- og klimaforskning. Svalbard satellittstasjon (SvalSat) forventer å øke bemanningen, og UNIS må øke årsverksproduksjonen dersom de skal kunne innfri målene om framtidig vekst i studentårsverkene. Antall studentårsverk skal økes til 200 innen 2014 og det forutsettes en vekst på to prosent for samlet sysselsetting i sektoren.

Utviklingen i reiselivsnæringen er usikker og konjunkturavhengig. De siste år har det vært vekst i antall konferanse- og feriegjester, mens antall yrkesreiser har gått ned. Sysselsettingen gikk sterkt tilbake i 2009 men hadde god vekst i 2011. Det legges opp til én prosents vekst i aktiviteten i kommende år.

Samlet gir disse forutsetningene en forventet vekst på tre prosent i aktiviteten i Longyearbyen kommende femårsperiode, mye på grunn av signalene fra FoU-sektoren og da i særdeleshet forventet vekst i antall studentårsverk. Studentmassen antas å øke med 60 årsverk, og det tilsvarer en vekst på 39 prosent fram til 2016, mens sysselsettingen i FoU-sektoren øker med 10 prosent. Med gjeldende forutsetninger fortsetter avledet virksomhet å utvikle seg mindre gunstig enn basisvirksomheten, og det forventes én prosent nedgang i sysselsettingen i avledet sektor. Når vi velger å framskrive utviklingen utelukkende basert på historiske vekstrater (med unntak av bergverk hvor Store Norskes prognoser holdes fast), i det vi kaller *historiealternativet*, får vi en sterkere samlet vekst i Longyearbyen (19 prosent mot tre prosent i hovedalternativet), og i dette alternativet vokser avledet virksomhet raskere enn basis (30 prosent mot 14 prosent i basis).

Med utgangspunkt i en antakelse om at befolkningsutviklingen fortsatt vil være arbeidsmarkedsstyrt, vil beregningene, naturlig nok, også gi en korresponderende utvikling i antall innbyggere i den kommende femårsperioden. Befolkningsframskrivingen viser, i tråd med sysselsettingsframskrivingene, at antall innbyggere på Svalbard vokser med 45 personer (to prosent) i løpet av den kommende femårsperioden, og det er utelukkende den voksne befolkningen som øker. Anslaget for antall barn er mer usikkert enn for antall voksne på grunn av høy turnover i befolkningen.

Framskrivningene, både av antall sysselsatte og antall innbyggere, er usikre. De er basert på parametre, som er estimert med utgangspunkt i datagrunnlaget fra 2011. En rekke forhold vil påvirke parameterverdiene. Noen slike forhold er til en viss grad styrbare (som for eksempel svalbardpolitikken), noen kan endre seg over tid, mens andre kan være utsatt for tilfeldige variasjoner. Samtidig vil de framtidsvurderingene som er lagt til grunn for utviklingen i basisnæringene også kunne endre seg. Alt i alt illustrerer dette at de tallene som er presentert må tolkes med forsiktighet. Derfor har vi også presentert beregninger der vi tar utgangspunkt i alternative forutsetninger. Vi viser til diskusjonen i kapittel 5.4.2 for en gjennomgang av disse.

Summary

Hild Marte Bjørnsen and Steinar Jobansen

Svalbard: Society and industrial affairs 2012

NIBR Report: 2012:24

Svalbard is a part of the Kingdom of Norway, but foreigners and foreign economic interests have freer access to Svalbard than they have to Mainland Norway. Norwegian sovereignty at Svalbard is regulated in the Svalbard Treaty. Several conditions have to be met in order to secure that Norwegian sovereignty is prolonged. One important condition is that there have to be Norwegian economic activities at Svalbard. When the treaty was signed, mining was the dominating economic activity.

Mining continued to be the dominant activity at Svalbard up until the 1990s. The main Norwegian settlement of Longyearbyen was built as a company town, close to the existing coal mines. Longyearbyen was run by the mining company (Store Norske, or SN), which provided the inhabitants with all the goods and services they needed. The company was the employer of the miners and other workers, the economic base of Longyearbyen and Svalbard, and responsible for most societal functions in Longyearbyen. It also paid for (most of) these. In other words: SN was behind (almost) all activities in Longyearbyen.

At the start of the 1990s, however, the future of coal mining at Svalbard didn't look too prosperous. The mines in Longyearbyen were emptying, and the price of coal was relatively moderate. These prospects forced the Norwegian Government, which also owned (and still owns) SN, into discussing the future of the Norwegian settlement at Svalbard and Longyearbyen. What would happen if mining was no longer viable, and could other economic activities replace mining in the future? Norwegian presence at Svalbard is important for the claim of Norwegian sovereignty and,

hence, the choice of economic activities based there is of national importance. One of the tools applied for answering these questions was the analysis of the local community³, which commenced in 1992 and since has been repeated (almost) annually.

This report is the 2012 version of the analysis, which is based on similar methods to earlier versions. The data applied represent the situation at Svalbard in 2011. Before 2008, Longyearbyen Lokaltstyre (LL – the local public administration body) collected information from all enterprises at Svalbard. From 2008 on, Statistics Norway collects this information and has now become the main data provider for the analysis.

The economic base at Svalbard consists of activities within *Mining, Travel and Tourism, Research and Higher Education, Students, and the Public Sector (both national and local administration and services)*. These economic sectors produce goods and services directed (mainly) at markets outside Svalbard, or are controlled and/or financed by central authorities. Income earned in the base sectors is (partially) spent locally and serve as the base for *Derived Economic Activities* (production of goods and services for the local market). Total *employment* is the sum of employment in the base sectors and derived activities. The employment rates are very high at Svalbard (Longyearbyen). On average, each adult person (above 19 years of age) in the population register works one man year per year. At the same time, the population turnover rate is between 20 and 25 per cent, which means that one out of every 4-5 people living in Longyearbyen is replaced by new inhabitants each year. This implies that the labour market is a (the) main factor influencing also demographic development. Children follow their parents, and the high turnover rate of the population implies that the number of children in different age groups varies from year to year depending on the household structure of in and out migrants, respectively.

Employment and population

Employment opportunities attract people, and employment is the driving force behind the demographic development at Svalbard. During the past 20 years, both employment and population grew steadily. Between 2008 and 2010 employment fell substantially, to

³ ”Samfunns- og næringsanalysen” in Norwegian.

a large part because of decreased growth in the mining sector, but also because of international economic trends.

During these years employment in the base sectors was reduced by 139 man years (12 per cent). In 2011 employment has again been increasing and has partly balanced the downturn. The recovery included 104 new labour years within base activities. Particularly the Research and Tourism sectors experienced strong growth. In 2011, the base sectors employed 70 per cent of total employment at Svalbard. This is an increase from around 60 per cent in 2000.

Within *Derived activities*, employment shares consequently fell from 40 to 30 per cent during the same period. Investments are important for the year-to-year number of employed within these activities. During the last decade, and especially between 2007 and 2010, the share of employment within *Construction* fell more rapidly than the share of employment within *Other derived activities*. In 2011 employment within derived activities rose with nine per cent, or 37 man years.

Total employment at Svalbard fell by around 260 man years, or 15 per cent, from 2007 to 2010. The recovery in 2011 has already replaced 141 of these man years.

Almost all citizens at Svalbard are registered in Longyearbyen and only 30-50 persons live outside the city, mainly in Ny-Ålesund. Population increased by almost 100 persons in 2011 of which almost all of them were adults. The child population increased with 13 in total based on an increase in the number of 0-5 year-olds and a decrease in the number of 6-19 year-olds. The child population has grown compared to the adult population in the last decade. Since 2006, Longyearbyen has gained 100 more children but no increase in the adult population. We can read this as a signal that the settlement is strengthened as a family community, in accordance with the national objectives. .

In 2011, population increased at a slightly higher rate than employment. This has to do with increased inflow of foreign citizens. The share of the population with origins from elsewhere than Norway has increased from 13 per cent in 2002 to 21 per cent in 2011. Foreign citizens are a compound group of 430 inhabitants in total. People from Thailand constitute the largest nationality but

also Swedes are well represented. The increase in 2011 was 62 persons or 63 per cent of the total population growth.

Future prospects

We have estimated employment multipliers for each base sector in 2011. They have not changed in the last year and the average multiplier is 0.4, which means that each man year worked in the base sectors generates another 0.4 man years in derived activities. Together with the average number of man years worked per inhabitant and assumptions on the number of children per male worker and industry, we use these multipliers to construct prognoses of employment and population in Longyearbyen for the coming five year period.

In order to complete the prognoses, we have to make assumptions about how the base sectors will develop. The assumption for 2011 includes that the number of students will reach 200 man years in 2014 and that the growth rate in higher education and research sector otherwise will be two per cent annually. We do not assume major changes in employment within public sector and tourism in the coming five years, and the prognosis for the mining sector is delivered by the company itself. They expect only minor changes in the years to come.

All in all, we find that employment at Svalbard increase by three per cent (or 24 man years of labour) during the coming five year period. The growth is mainly derived from the expected increase in students (+ 39 per cent) and higher education and research (+10 per cent). Employment within the derived activities will drop by one per cent with the prevailing assumptions. Future population in the Norwegian settlements is expected to follow a similar development and increase by two per cent in by 2016. This equals 45 persons in total.

1 Innledning

Store Norske og kulldriften har preget utviklingen på Svalbard gjennom forrige århundre, og helt fram til i dag. Tidligere var Longyearbyen en kullgruveby ("Company Town"), der Store Norske hadde ansvaret for de fleste sidene av alle samfunnsoppgaver. Etter hvert, og da særlig fra 1980-tallet og framover, har mange av funksjonene blitt overtatt av andre. I dag har Store Norskes primært fokus på prosjektering og utvinning av kull. Næringsgrunnlaget i Longyearbyen har blitt breiere, med flere basisnæringer (innenfor forskning og utdanning, reiseliv og offentlig virksomhet) og et privat og offentlig tjenestetilbud.

Samfunnet i Longyearbyen har utviklet seg til et moderne lokalsamfunn med et tilbud som tilsvarer det vi finner i tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet. Det er et bredt tjenestetilbud, både i offentlig og privat regi. Man har innført lokaldemokrati, der innbyggerne selv velger sine representanter til lokalstyret. Arbeidsmarkedet og næringsstrukturen er variert, selv om kulldriften fortsatt dominerer. Det er utviklet et lite, privat boligmarked som kompletterer de boligene som eies av bedriftene i Longyearbyen, men prisen på private boliger er forholdsvis høy.

Slik sett likner Longyearbyen mer og mer på andre norske lokalsamfunn. Det er imidlertid også noen klare ulikheter. Den mest tydelige er knyttet til den geografiske lokaliseringen. Avstandene er for store til at innbyggerne på daglig basis kan reise mellom bosettingene (eller til fastlandet) for å handle, jobbe eller drive fritidsaktiviteter. Dette innebærer blant annet at Longyearbyen må være "selvforsynt" og dermed ha et breiere tjenestetilbud enn mange lokalsamfunn av tilsvarende størrelse på fastlandet. Dette, sammen med spesielle svalbardregler når det gjelder blant annet skatter og avgifter, bidrar til å gjøre Longyearbyen til et attraktivt sted for

dem som velger å bosette seg og jobbe der i kortere eller lengre perioder.

Svalbard og Longyearbyen er nettopp et sted dit folk kommer for å jobbe i kortere eller lengre perioder. Yrkesaktiviteten blant den voksne befolkningen er svært høy (rundt 100 prosent), og det er også høy utskifting (20-25 prosent per år) av befolkningen. Utviklingen på arbeidsmarkedet er derfor avgjørende for befolkningsutviklingen. Politisk er det også uttalt at Longyearbyen ikke skal være et livsløpssamfunn. Imidlertid er det lagt til rette for at Longyearbyen skal være et familiesamfunn, med blant annet barnehage- og skoletilbud, og tilgang på familieboliger, slik at de som jobber i Longyearbyen skal kunne ha med seg familien dit. Barn og unge (under 19 år) i Longyearbyen utgjør i overkant av 20 prosent av befolkningen.

1.1 Formålene med Samfunns- og næringsanalysen(e)

Både næringsutviklingen og utviklingen i familiesamfunnet er siden 1992 godt dokumentert gjennom de (nå) årlige Samfunns- og næringsanalysene. Disse analysene ble tidligere utført av Acta Consult, men gjennomføres nå for sjette gang av NIBR. Ett av de viktigste formålene med Samfunns- og næringsanalysen har vært nettopp å overvåke den omstillingen samfunnet på Svalbard, og da spesielt i Longyearbyen, har gjennomgått siden slutten av 1980-tallet. I dag kan man si at den planlagte og samfunnsstyrte omstillingen på Svalbard kan synes fullført gjennom framveksten av en mer variert næringsstruktur, utviklingen av et bredt tjenestetilbud og normaliseringen av lokalsamfunnet, og at man nå har gått inn i en ”konsolideringsfase”. Samfunns- og næringsanalysen har fylt en viktig rolle gjennom å levere oppdatert kunnskap både om utviklingen og om sammenhengene i svalbardsamfunnet, men også om mulige konsekvenser av spesielle hendelser, gjennom denne omstillings-tida. Dette har bidratt til å gjøre analysen beslutningsrelevant, noe som et tett samarbeid både med lokale og sentrale myndigheter og med næringslivet på Svalbard også har bidratt til. Slik sett har kunnskapsgrunnet for å fatte nødvendige beslutninger gjennom omstillingsperioden vært til stede.

Kulldriften er fortsatt en svært dominerende aktivitet, men tilgangen på kull i eksisterende og nye forekomster er begrenset. Hvordan kulldriften vil utvikle seg framover, i det minste på noe sikt, er usikkert, delvis med bakgrunn i tilgang på drivverdige forekomster, men også fordi videre produksjon vil avhenge av politisk aksept. Store Norske har varslet fortsatt nedgang i produksjon og sysselsetting på mellomlang sikt. Bjørnsen og Johansen (2008b) viser at dette vil kunne få betydelige ringvirkninger for annet næringsliv og lokalsamfunnet i Longyearbyen.

Undervisnings- og forskningssektoren, representert blant annet ved den dominerende aktøren UNIS, har vokst fram som en viktig sektor på Svalbard, men sysselsettingen og ringvirkningene av aktiviteten er fortsatt beskjedne sammenliknet med kulldriften. Det samme kan sies om den tredje viktige pilaren i samfunnet – reiselivsnæringen. Mens FoU-sektorens størrelse er nært knyttet til politiske ambisjoner og bevilgninger, er reiselivsnæringen svært konjunkturfølsom.

Sammenhengen mellom sysselsetting og bosetting på Svalbard er sterk, og yrkesfrekvensen er svært høy. Sysselsettingsutviklingen i næringslivet slår direkte ut i innbyggertallet. Dette forholdet avhenger imidlertid av at arbeidsmarkedet er etterspørselsstyrt, dvs at det alltid er stor nok tilgang på folk som ønsker seg til Svalbard. Dette vil igjen avhenge av at innbyggerne føler at kompensasjonen for å bo på Svalbard oppveier for ulempene. Hva som motiverer folk til å oppsøke Svalbard kan være forskjellig. Viktige forhold er økonomiske insentiver, hvor særlig skatteregimet har vært et effektivt virkemiddel, tjenestetilbudet rettet mot befolkningen, relevant arbeidsmarked og friluftstilbud.

Selv om omstillingen av svalbardsamfunnet nå i stor grad er gjennomført, står samfunnet fortsatt overfor en rekke utfordringer i konsolideringsfasen. Samfunns- og næringsanalysen avdekker at samfunnet er svært følsomt overfor endringer i rammebetingelsene. Dette har kommet til uttrykk gjennom responsen på statlig stimulering av ny næringsaktivitet, av endringer av skattesystemet, av framtidsutsiktene til Store Norske, av endrede internasjonale konjunkturer, for å nevne noe. Endrede rammebetingelser gir seg raskt utslag i sysselsettingsutvikling og turnoveren i befolkningen og denne følsomheten må sees i sammenheng med kombinasjonen av at samfunnet både er lite og isolert. Nyten av en aktuell

Samfunns- og næringsanalyse har derfor ikke blitt mindre. Fokus i årets analyse vil, som tidligere, være tredelt:

- En gjennomgang av nærings-, sysselsettings- og befolkningsutviklingen (og sammenhengen mellom disse) fra året før, med en diskusjon av ulike faktorer som påvirker utviklingen.
- En framskriving av sysselsettings- og befolkningsutviklingen, basert på en framskrivingsmodell som er supplert med framtidsvurderinger fra næringslivet på Svalbard.
- En diskusjon av utviklingen i familiesamfunnet i Longyearbyen.

1.2 Datagrunnlag

Tradisjonelt har tilgangen på offentlig statistikk om Svalbard fra Statistisk sentralbyrå (SSB)⁴ vært begrenset. De siste årene har tilgangen blitt gradvis bedre, og dataomfanget er snart like bra som for en hvilken som helst fastlandskommune. For noen variabler har vi i dag til og med bedre offisiell statistikk for Svalbard enn vi har for avgrensede geografiske områder på fastlandet. Datagrunnlaget for Samfunns- og næringsanalysen består først og fremst offisiell statistikk, supplert med data og informasjon fra LL og fra det lokale næringslivet.

1.2.1 Næringsdata

Helt siden 1992, da den første Samfunns- og næringsanalysen ble gjennomført, har det vært samlet inn egne data om næringslivet lokalt på Svalbard. Dette har vært gjort via et relativt enkelt spørreskjema, der bedriftene på Svalbard har vært spurt om å svare på en rekke spørsmål knyttet til økonomi (inntekter og utgifter), sysselsetting og markeder (hvem de kjøper og selger med, inkludert turister). Spørreskjemaet er gjengitt i vedlegg 3 hos Bjørnsen og Johansen (2008a). Skjemaet har vært tilpasset Samfunns- og næringsanalysens behov (se avsnitt 1.3). Data har vært samlet inn av Longyearbyen lokalstyre (LL), og svarprosenten har vært svært høy – nær 100 prosent de fleste år.

⁴ SSBs svalbardstatistikk er presentert på www.ssb.no/svalbard

Fra 2008 av samler SSB inn næringsdata fra virksomhetene på Svalbard. Innsamlingen er basert på eksisterende dataregistre, som er supplert med et spørreskjema til virksomhetene. Dette spørreskjemaet er utviklet med utgangspunkt i skjema som SSB bruker i resten av landet, men tillagt en del spørsmål som er viktige for å kunne gjennomføre Samfunns- og næringsanalysen. Disse er spesielt knyttet til markedsforhold både for salg (turister, lokalt eller eksport til fastlandet eller utlandet) og innkjøp (lokalt, fastlandet eller import), og til endringer i bemanningen i løpet av året.

I prinsippet får vi altså *akkurat den samme informasjonen* fra SSB som vi fikk gjennom LLs datainnsamling. Samtidig vil de dataene som samles inn være sammenliknbare med tilsvarende data for fastlandsvirksomheter. Det betyr at utviklingen i bedriftene på Svalbard lettere kan sammenliknes med utviklingen i tilsvarende bedrifter på fastlandet, blant annet når det gjelder en del nøkkelvariabler.

Likevel innebærer skiftet fra LL til SSB at vi fikk et brudd i dataserien ved overgangen fra 2007 til 2008 (og 2009). Bruddet dreier seg først og fremst om klassifisering av ulike virksomheter og får derfor først og fremst konsekvenser for sammenlikning av data på detaljert næringsnivå i kapittel 2 i analysen. Inndelingen i basisnæringer og avledet virksomhet (fra kapittel 2.4 og utover) er den mest relevante i Samfunns- og næringsanalysen. Den følger ikke standard klassifisering. Derfor vurderer vi ikke bruddet som avgjørende.

Bruken av SSBs data har naturligvis vært underlagt de krav SSB stiller, blant annet til anonymisering av informasjon. Unntaket har vært kulldriften, der SSB har hentet inn tillatelse fra Store Norske til å beskrive denne virksomheten særskilt. NIBR har for øvrig hatt full tilgang på anonymiserte data på bedriftsnivå (mikrodata) og fått god bistand fra SSB når det gjelder å trekke ut informasjon etter de næringsaggregater (spesielt inndelingen i basisnæringer og avledet virksomhet) vi har ønsket. Vår vurdering er således at effektene av bruddet i dataserien er små.

1.2.2 Befolkning

Kildene for befolkningsdata er, som tidligere, hovedsakelig befolkningsregisteret for Svalbard. SSB publiserer halvårig befolknings-

statistikk fordelt på kjønn og alder, og i Samfunns- og næringsanalysen benytter vi tall for befolkningens størrelse ved årsskiftet. Antall innbyggere i 2011 relaterer seg således til befolkningens størrelse per 31. desember 2011. Befolkningens størrelse varierer imidlertid mer enn normal flytting tilsier, blant annet som følge av sesongarbeid i Longyearbyen og fordi det meste av forskningsaktiviteten i Ny-Ålesund foregår om sommeren. Derfor er antall innbyggere i de norske bosettingene normalt er høyere per 31. juni enn per 31. desember.

I tillegg til den offisielle befolkningsstatistikken samler LL blant annet inn informasjon om bosatte i Longyearbyen, og innbyggere under 19 år, fordelt etter foreldrenes arbeidsmarkedstilknytning. Denne informasjonen er avgjørende for å kunne beregne hvordan utviklingen i antall barn framover.

1.2.3 Øvrige data

Oversikt over antall studenter ved UNIS er hentet fra UNIS. Svalbard reiseliv leverer overnattingsstatistikk, og LL leverer diverse data, blant annet om boligbygging og havnetrafikk. LL har dessuten en viktig tilretteleggende funksjon i forhold til datainnhenting fra lokale aktører.

Det har i tillegg vært hentet inn supplerende informasjon både i form av tall og synspunkter fra (intervjuer med) en rekke virksomheter på Svalbard. Vi nevner spesielt Store Norske Spitsbergen Grubekompani as (SNSG), LNS Spitsbergen as, ISS as, Universitetssenteret på Svalbard as (UNIS), Kongsberg Satellite Services as (KSAT), Kings Bay as, Svalbard likningskontor, Sparebanken 1 Nord-Norge, LL, Spitsbergen Travel, Svalbard reiseliv og Svalbard næringsforening.

1.3 Sammenhenger i Svalbards økonomi

Vi har ovenfor pekt på ulike sammenhenger i Svalbards økonomi. Disse sammenhengene er nærmere diskutert i tidligere Samfunns- og næringsanalyser. Kort sagt består de av at næringslivet på Svalbard kan deles i to, basisvirksomhet og avledet virksomhet. Basisvirksomheten er virksomhet som først og fremst er rettet inn mot etterspørsel som kommer utenfra, det vil si at bedrifter som klassi-

fiseres her er eksportorienterte, eller virksomhet der driften i stor grad finansieres (eller er bestemt av regler) utenfra. Avledet virksomhet leverer tjenester til befolkningen og næringslivet på Svalbard.

De voksne som bor på Svalbard er i stor grad sysselsatt. Hver voksen person (over 19 år) utfører ett årsverk i gjennomsnitt. Dette er ekstremt høyt sammenliknet med i tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet og landsgjennomsnittet i Norge ligger på 0,75 årsverk per voksne person i aldersgruppen 20-66 år. Koplingen mellom sysselsetting og bosetting er altså sterk på Svalbard.

Svalbard er samtidig et familiesamfunn, med barnehage, skole og andre tilbud til barn og ungdom. Dette bidrar til å gjøre samfunnet mer attraktivt også for barnefamilier, noe som er i tråd med ett av hovedmålene for Regjeringens svalbardpolitikk.

Gjennomgangen illustrerer hvilke drivkrefter vi antar ligger til grunn for svalbardsamfunnets utvikling. Etterspørsel etter (og pris på) de varer og tjenester som basisnæringene selger, bidrar til å skaffe basisnæringene et inntektsgrunnlag. Inntekten brukes dels til avlønning av arbeidskraft og kapital (som til sammen utgjør verdiskapingen) i disse næringene, dels til å kjøpe inn varer og tjenester fra annen virksomhet på Svalbard og utenfor. En del av verdiskapingen brukes til å etterspørre lokale varer og tjenester. Sammen med basisnæringenes lokale innkjøp av underleveranser, utgjør disse faktorene grunnlaget for det som kalles avledet virksomhet. De voksne innbyggerne på Svalbard er sysselsatt, enten i basisvirksomhet eller i avledet virksomhet. Den samlede sysselsettingen er grunnlaget for den voksne befolkningen, og noen voksne innbyggere har med seg barna sine. Det går med andre ord en tråd fra markedet for basisvirksomheten, via avledet virksomhet, til bosetting i form av voksne, barn og unge. Dette analyseperspektivet ligger til grunn for Samfunns- og næringsanalysen, og mye av det kvantitative arbeidet i analysen består i å tallfeste disse sammenhengene. De tallfestede sammenhengene, i form av multiplikatorer (forholdet mellom basisnæringer og avledet virksomhet), yrkesfrekvenser og barnefrekvenser (forholdet mellom antall voksne i hver virksomhet og antall barn), utgjør sammen med markedsutsiktene for basisvirksomhetene, grunnlaget for framskrivningene

av næringsutvikling, sysselsettingsutvikling og befolkningsutvikling på Svalbard.

1.3.1 Økonomisk base

Vi tar altså utgangspunkt i at næringslivet på Svalbard grovt sett kan deles i to, basisvirksomhet og avledet virksomhet, og at det er utviklingen i basisvirksomheten som driver næringsutviklingen på Svalbard. Tradisjonelt har kulldriften vært den økonomiske basen på Svalbard, men etter ca 1990 har også andre basisaktiviteter dukket opp. I dag har vi følgende basisnæringer:

- *Bergverksvirksomhet*
Denne sektoren, som i all hovedsak består av Store Norske, er fortsatt en dominerende basisaktivitet på Svalbard. Det er sannsynlig at aktiviteten vil gå noe ned i tida framover.
- *Forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet*
Betydningen av forskning og høyere undervisning på Svalbard har økt de seinere årene. UNIS er den største bedriften i denne sektoren, men også innenfor avansert (romrelatert) virksomhet og annen forskning er det en rekke virksomheter. Utviklingen framover vil, naturlig nok, preges av framtidsutsiktene for UNIS, siden UNIS er størst. Imidlertid vil også etterspørselen etter forskning og romrelatert virksomhet både nasjonalt og internasjonalt påvirke aktivitetsnivået i denne basisnæringa.
- *Statlig forvaltning og service*
Denne basisaktiviteten representerer all statlig virksomhet på Svalbard, unntatt høyere undervisning og forskning. Fristilte statlige virksomheter, som blant annet Avinor og Posten, er også inkludert. *Sykehuset* var tidligere lagt til Lokal offentlig administrasjon og tjenesteproduksjon, men er siden 2009 plassert i Statlig forvaltning og service.
- *Lokal offentlig administrasjon og tjenesteproduksjon*
Dette omfatter administrasjon og produksjon av lokale offentlige tjenester, det vil si LL med underliggende virksomheter. Nivået på denne aktiviteten avhenger delvis av befolkningsutviklingen og befolknings sammensetningen, men preges også av nasjonale kvalitets- og bemanningskrav. Aktivitetsnivået er delvis finansiert over nasjonale budsjetter.

- *Reiseliv*
Turisme er en form for eksport. Alle bedrifter på Svalbard kan i prinsippet (delvis) selge varer og/eller tjenester både til turister og til næringsliv/befolkning på Svalbard. I datagrunnlaget er det derfor lagt vekt på å skille ut reiselivsorientert aktivitet (salg til turister) i alle virksomheter på Svalbard. Utviklingen i turismen er konjunkturavhengig, samtidig som turismen på Svalbard er sterkt sesongpreget med tilnærmet full kapasitetsutnyttning i sommerhalvåret. Utviklingen i reiselivet på Svalbard framover vil avhenge av konjunktursituasjonen, av om sesongen kan utvides, og selvsagt av konkurransen med andre destinasjoner.
- *Studenter*
Studentene ved UNIS kommer utenfra og representerer således en etterspørsel som bør klassifiseres som basisaktivitet. Hver student har relativt lav inntekt og et spesielt forbruksmønster. Dette er det tatt hensyn til i beregningene. Det er et politisk mål at antall studentårsverk skal nå 200 innen 2014. Det betyr at det fortsatt er rom for en viss vekst i denne basisaktiviteten framover.

Data for aktivitetsnivået i hver av basisaktivitetene, hentet fra SSBs datainnsamling, brukes til å lage såkalte *sysselsettingsmultiplikatorer* for hver av aktivitetene. Disse multiplikatorene viser hvor mange årsverk i avledet virksomhet hvert årsverk i basisaktivitetene genererer, gjennom de ansattes lønnsopptjening i basisaktivitetene og hver bedrifts innkjøp av underleveranser fra andre virksomheter på Svalbard. Inntektsstrømmene dette representerer ”oversettes” altså til årsverk. Multiplikatorene viser sammenhengene i basisåret (i år 2011) og endres således fra år til år. De brukes, sammen med informasjon fra basisnæringene, til å framskrive sysselsettingen på Svalbard fordelt på basisnæringer og avledet virksomhet. Den framskrevne sysselsettingsutviklingen brukes på sin side til å framskrive befolkningsutviklingen, fordelt på de tre gruppene voksne, barn og ungdom.

1.3.2 Arbeidsmarked og befolkning

Befolkningsutviklingen på Svalbard er registrert i befolkningsregisteret. Bosatte på Svalbard kan registreres i dette registeret etter

nærmere regler, noe som samtidig gir dem visse rettigheter. Norske statsborgere skal samtidig være registrert i folkeregisteret i hjemkommunen på fastlandet. Befolkningsregisteret på Svalbard gir også oversikt over antall utlendinger. De aller fleste som er registrert bosatt på Svalbard, er registrert i Longyearbyen.

Befolkningsutviklingen på Svalbard har to særskilte kjennetegn. Vi har allerede nevnt at yrkesfrekvensen er svært høy, med et forhold på omtrent 1:1 når det gjelder antall voksne innbyggere og antall utførte årsverk. Det betyr at alle registrert bosatte voksne jobber (i gjennomsnitt) ett årsverk per år. Det andre kjennetegnet er at det er svært høy utskifting av befolkningen. Rundt 20 prosent av alle innbyggere skiftes ut hvert år.

Vi kan trekke ut av dette at befolkningsutviklingen i stor grad er arbeidsmarkedsstyrt. Sysselsettingen er svært høy og det er få personer i pensjonsalder. Når en innbygger avslutter sitt arbeidsforhold er det vanligvis fordi hun også flytter fra Svalbard.

Den høye, årlige turnoveren blant innbyggerne innebærer at det også er stor turnover blant barna. Selv om vi kan regne med at antall (registrerte) voksne innbyggere omtrent følger arbeidsmarkedsutviklingen, er det ikke like opplagt hvilke endringer dette gir i barnekullene. Årlige endringer i antall barn i de ulike aldersgruppene skyldes kun delvis aldring. Den høye utskiftingen av befolkningen bidrar imidlertid til at det er vanskelig å forutse antall barn og sammensetningen av årsklasser. Basert på informasjon fra LL (skole og barnehage) vet vi imidlertid at noen arbeidsgivere (næringer) har en høyere andel ansatte med familie enn andre. For planleggingens del (når det gjelder skole og barnehage) er det viktig at dette tas hensyn til når befolkningen framskrives.

1.4 Innholdet i rapporten

I denne rapporten gjennomgår vi samfunns- og næringsutviklingen på Svalbard, med vekt på utviklingen i Longyearbyen, fra 2010 til 2011 (kapittel 2). Utviklingen sees i et historisk perspektiv. I kapittel 3 går vi nærmere inn på utviklingen i, og betydningen av hver av basisnæringene. I kapittel 4 diskuterer vi noen rammer for næringsutviklingen framover og framskriver sysselsettingsutviklingen fordelt på de ulike basisvirksomhetene og avledet virksomhet. Utgangspunktet er, som nevnt, innspill fra næringene

selv. I kapittel 5 ser vi nærmere på befolkningsutviklingen i historisk perspektiv og noen perspektiver framover. Utgangspunktet for framskrivingene er sysselsettingsutviklingen fordelt på næringer (fra kapittel 4). I kapittel 6 ser vi kort nærmere på familiesamfunnet i Longyearbyen. Kapittel 7 gir en inngående drøfting av rammebetingelser for utviklingen av svalbard-samfunnet, og kapittel 8 konkluderer rapporten.

2 Longyearbyen og Svea

I dette kapittelet gir vi en kort gjennomgang av utviklingen på Svalbard. Fokus vil være knyttet til Longyearbyen, som er den største bosettingen og har funksjoner som minner om dem en finner i kommuner på fastlandet. Det er også en liten bosetting i Ny-Ålesund knyttet til forskningsaktivitet, og det er stor bemanning i Svea knyttet til kulldriften, men disse samfunnene representerer i større grad arbeidsplasser enn lokalsamfunn. Utviklingen i Svea og Ny-Ålesund er likevel av stor betydning for utviklingen i Longyearbyen, noe vi diskuterer spesielt nedenfor. Det er ikke alltid like lett å være konsistent når det gjelder bruken av navn. Noen ganger sier vi Svalbard, andre ganger Longyearbyen og andre ganger igjen Longyearbyen og Svea. Det henger blant annet sammen med at utviklingen i Longyearbyen er tett linket sammen med utviklingen i Svea. Uansett er det den norske bosettingen, inklusive forskningsaktiviteten i Ny-Ålesund, som utgjør grunnlaget for analysen. Den russiske aktiviteten, og bosettingen i Barentsburg er holdt utenfor analysen.

Næringsutviklingen beskrives i hovedsak gjennom næringenes årsverksproduksjon og suppleres med andre mål for aktiviteten, slik som inntekt og produksjonsvolum. Antall sysselsatte omtales kun ved få anledninger og ofte er det avvik mellom antall sysselsatte og antall årsverk. Igjen er ordbruken noe inkonsistent ved at vi bruker sysselsetting som et generelt begrep når vi strengt tatt snakker om årsverk.

2.1 Kort historisk gjennomgang

Longyearbyen som bosetting og samfunn har vokst fram på grunnlag av kullforekomstene i Adventdalen. Det ble startet opp helårlig gruvedrift på sørsiden av Isfjorden for vel hundre år siden, og fra

1916 ble alle eiendommer og rettigheter overtatt av det norskeide Store Norske Spitsbergen Kulkompani as (SNSK). Longyearbyen ble gradvis bygget opp som en anleggsby rundt gruveaktiviteten, og gruveselskapet driftet i stor grad hele samfunnet. På 1970-tallet signaliserte norske myndigheter at de ønsket en ”normalisering” av lokalsamfunnet. Svalbardrådet ble opprettet, staten overtok så og si alle aksjene i Store Norske og den stedlige administrasjonen rundt sysselmannsembetet økte. Utover på 1980-tallet ble det brukt store ressurser på å videreutvikle Longyearbyen til et moderne lokalsamfunn. Byen endret utseende og befestet seg gradvis som et familiesamfunn. Den mest grunnleggende omstillingen kom likevel på 90-tallet, etter at Svalbard Næringsutvikling AS, Spitsbergen Travel AS og Svalbard Samfunnsdrift AS⁵ i 1988 ble etablert for å ivareta oppgaver knyttet til næringsutvikling, reiseliv, infrastruktur og samfunnstjenester. Disse oppgavene ble tidligere løst av gruveselskapet.

I løpet av 1990- og 2000-tallet har Longyearbyen gradvis utviklet et mer allsidig næringsliv. Reiseliv, høyere undervisning og forskning har vokst fram som viktige basisnæringer ved siden av kulldriften og statens egen aktivitet. I tillegg er det etablert et stort antall mindre virksomheter som lever av lokalmarkedet og tilreisende. I alt finnes det omlag 200 store og små virksomheter i Longyearbyen, hvorav de fleste er private. Ved opprettelsen av det folkevalgte organet Longyearbyen lokalstyre (LL) i 2002 har Longyearbyen fått et lokaldemokrati som i forhold til ansvar og myndighet ligger tett opp til kommunene på fastlandet. Longyearbyen framstår i dag som et moderne og allsidig lokalsamfunn med omlag 2100 innbyggere, hvorav nesten en fjerdedel er barn. Samtidig er Longyearbyen administrativt senter og kommunikasjonsmessig knutepunkt på øygruppa.

I følge St.meld. nr. 22 (2008-2009) ”Svalbard” ligger de overordnede målsettingene i svalbardpolitikken fast; ”konsekvent og fast håndhevelse av suvereniteten, korrekt overholdelse av Svalbardtraktaten og kontroll med at traktaten blir etterlevd, bevaring av ro og stabilitet i området, bevaring av områdets særegne villmarksnatur og opprettholdelse av norske samfunn på øygruppen”. Det er videre utpekt tre hovedtemaer for selve meldinga; en robust til-

⁵ Svalbard Samfunnsdrift ble skilt ut som eget selskap, heleid av SNSK inntil staten kjøpte alle aksjene i 1993.

stedeværelse på Svalbard – med særlig oppmerksomhet rundt kullvirksomhetens framtidsutsikter, Svalbard som et av verdens best forvaltede villmarksområder – forholdet til turisme og annen ferdsel, og Svalbards rolle som plattform for norsk og internasjonal forskning, kunnskap og utdanning.

Et robust lokalsamfunn og næringsliv sees som viktige virkemidler for å oppfylle målsettingene for svalbardpolitikken. Myndighetene har de siste tiårene bevisst satset på en mer differensiert næringsstruktur ved å legge til rette for virksomhet, og ved å støtte opp under investeringer og etableringer. De tre temaene for meldinga har bakgrunn i de tre grunnpilarene i politikken for næringsstrukturen på Svalbard: kullvirksomhet, forskning og utdanning, og reiseliv.

2.2 Aktivitetsutviklingen i Longyearbyen og Svea

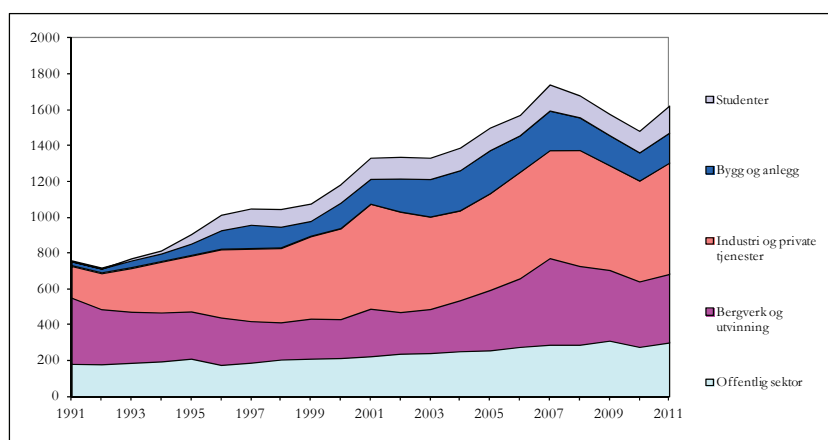
En viktig begrunnelse for at samfunns- og næringsanalysen ble startet opp i 1991 var å se nærmere på hva som ville skje med svalbardsamfunnet dersom kulldriften ble avvirket. Ved begynnelsen av 1990-tallet var aktiviteten i gruvene på veg nedover og lønnsomheten av driften var dårlig. Utfasing av kullvirksomheten er fortsatt en diskutert problemstilling, som gjenspeilet i Svalbardmeldinga (St.meld.nr.22), selv om grunnlaget for diskusjonen nå er et annet. Kullforekomsten i Svea Nord antas å være tømt innen 2014. Utbygging av ny gruve i Lunckefjell ble godkjent i desember 2011 og bidrar til produksjon i ytterligere noen år. I tillegg investeres det i Gruve 7 i Adventdalen. Miljøhensyn og lønnsomheten i gjenstående felter vil ha betydning for videre produksjon.

Krisen på begynnelsen av 1990-tallet bidro til en modernisering av samfunnet og en mer variert næringsstruktur. Politikken var basert på at et robust lokalsamfunn trenger flere bein å stå på, og Store Norske har fått en gradvis mindre dominerende rolle i en jevnt voksende lokaløkonomi, som illustrert i Figur 2.1. Kulldriften utgjør likevel fortsatt den viktigste basisvirksomheten med direkte og indirekte betydning for mer enn 40 prosent av sysselsettingen (Bjørnsen og Johansen 2008b).

Sysselsettingsutviklingen på 1990- og 2000-tallet har gått i bølger som vist i Figur 2.1. Trenden er likevel sterk vekst i samlet syssel-

setting med midlertidige topper i 1997, 2001 og 2007. *Den første bølgen*, fra 1992 til 1996, skyldtes blant annet en sterk vekst i reiselivsbransjen og i privat sektor for øvrig. Samtidig var det en nedgang i aktiviteten i gruveselskapet. Nedgangen i gruveselskapet fortsatte i 1997-1998, men ikke nok til at sysselsettingen ble redusert for Svalbard som helhet. I *den andre bølgen* fikk økonomien på Svalbard fortsatte vekstimpulser fra reiselivet. Samtidig snudde den negative trenden i kullsekskapet, som fikk et oppsving fra 1998 til 1999, og påfølgende sterk vekst fra 2001. Oppsvinget i kullsekskapet skyldes blant annet at man begynte utvinning i Svea. På samme tid (1999/2000) ble transportavdelingen utskilt fra kjerneaktiviteten og overtatt av LNS Spitsbergen, noe som også bidro til vekst innen bygg- og anleggssektoren.

Figur 2.1 *Årsverk utført i Longyearbyen og Svea 1991-2011 aggregert til virksomhetskategorier*

Kilde: Bedriftsundersøkelsen og statistisk sentralbyrå

Samlet vokste sysselsettingen med nesten 25 prosent mellom 1999 og 2001. I tillegg til positiv utvikling i kullsekskapet og dets underleverandører, ser vi at veksten har sammenheng med utviklingen i privat, tjenesteytende virksomhet. Mellom 2001 og 2003 holdt den samlede aktiviteten seg stabil som følge av sterk vekst i bygge- og anleggsvirksomheten. Sysselsettingen i øvrige næringer falt markert i samme periode.

Gjennom den *tredje vekstbølgen* preges utviklingen igjen av kulldriften. Etter en periode med utbygging og prøvedrift, ble Svea Nord, etter vedtak i Stortinget, satt i ordinær drift i 2001. Samtidig ble det

stilt krav om bedriftsøkonomisk lønnsomhet i produksjonen og produksjonstaket ble opphevet (St.prp. nr. 2 (2001-2002)). Årsproduksjonen steg fra om lag 400 000 tonn i 1999 til 1,8 millioner tonn i 2001. Dette førte på ny til bemanningsøkning og større investeringer i Svea. Med Svea Nord fortsatte den rekordartede produksjonsveksten til et uttak på mer enn fire millioner tonn kull i 2007. Råvareprisen på kull ble i samme periode mangedoblet, noe som har virket inn på produksjonstakt så vel som på omsetning og lønnsomhet. Aktivitetsnivået nådde sitt toppunkt med nær 500 utførte årsverk i 2007, mens det økonomiske resultatet var på sitt desidert høyeste i 2008. Med en råvarepris på nær 200 dollar omsette Store Norske maksimalt ut ifra lager, produksjons- og utskipingskapasitet og oppnådde et resultat før skatt på mer enn én milliard kroner. Det var åtte ganger høyere enn året før. Siden 2007 har produksjonstakten i Store Norske gått ned, delvis som følge av redusert råvareetterspørsel og fallende kullpris, men også som følge av at den drivverdige forekomsten i Svea Nord snart er hentet ut. I 2011 økte sysselsettingen (antall ansatte) igjen med nær ti prosent og etablering av ny gruve i Lunckefjell sikrer videre produksjon i noen år framover. Selv om kulldriften hele tiden har vært kjerneaktivitet og drivkraft i den i lokale økonomien, er det opplagt at Longyearbyen har fått et vesentlig mer variert næringsliv de siste 20 årene. Aktivitetsutviklingen innen de øvrige næringene er imidlertid fortsatt nært knyttet opp mot utviklingen i Store Norske og forholdet illustreres ved at aktiviteten i utvalgte næringer, spesielt industri, bygg og anlegg, samt hotell og restaurant, følger sammenfallende sysselsettingsutvikling.

2.3 Aktivitetsutviklingen 2002 til 2011

Tabell 2.1 viser hvordan antall årsverk fordelt på næringer i Longyearbyen og Svea har utviklet seg siden 2002. Tabellen er basert på gammel næringsgruppering⁶ for å sikre sammenliknbarheten over tid. Tilsvarende tabell, tilbakegående til 1991, er presentert i tidligere samfunns- og næringsanalyser og behørig kommentert der.

I løpet av de 20 årene samfunns- og næringsanalysen har eksistert, har totalaktiviteten, målt i antall årsverk, mer enn fordoblet seg.

⁶ Standard for næringsgruppering 2002.

Den sterkeste veksten har kommet innen høyere undervisning og forskning, og spesielt antall studentårsverk har økt mye siden UNIS ble etablert i 1993. Hotell- og restaurantvirksomhet har også vist nesten femdobling av aktiviteten siden 1991. Likevel ser vi av Tabell 2.1 at veksten ikke har vært uavbrutt.

Tabell 2.1 *Årsverk i Longyearbyen og Svea etter næringsgrupper for år 2001-2011. Basert på SN2002.*

Kategori	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
A+B Jordbruk, skogbruk, fiske	0	0	0	0	0	0	0	0	0	0
C Bergv.drift og utvinning	234	247	286	338	384	484	440	396	367	384
D+E Industri og kraft- og vannf.	14	9	10	10	13	12	31	35	30	33
F Bygge- og anleggsvirks.	187	212	226	242	205	222	184	169	159	169
G Varehandel. Rep. av kjøretøyer og hush.app.	96	94	94	105	94	116	106	108	100	106
H Hotell- og restaur.virks.	114	103	109	112	109	114	157	111	115	154
I Transport og kommunik.	211	205	190	198	217	227	196	183	172	181
J+K Eiend.drift, forretn.mess./fin.	108	87	85	103	140	110	100	84	90	97
L Off. forvaltning	123	125	137	135	145	113	77	85	95	101
M+N Undervisn., helse- og sosialtjenester	116	119	116	123	132	176	212	227	182	201
O Andre sosiale og personlige tjenester	15	15	11	10	20	25	57	64	54	49
Sum ekskl. studenter	1218	1216	1264	1376	1459	1597	1560	1460	1363	1474
Studenter	121	119	126	126	113	145	122	119	120	151
Sum inkl. studenter	1339	1335	1390	1502	1572	1742	1682	1579	1483	1625

Kilder: Bedriftsundersøkelsen og Statistisk sentralbyrå

Totalaktiviteten (eksklusiv studenter) vokste med 379 årsverk, eller 31 prosent mellom 2002 og 2007. De tre neste årene var sysselsettingsutviklingen negativ, og antall årsverk var i 2010 tilbake på nivå med 2005. Det innebar et bortfall på 234 årsverk, eller 259 medregnet studentene, tilsvarende en 15 prosents nedgang i samlet sysselsetting. Kun i 1992 har det tidligere vært registrert vesentlig nedgang i sysselsettingen. Alle andre år har årsverksutviklingen i Longyearbyen og Svea vært, tildels sær, positiv.

Tilbakegangen i 2008 til 2010 må sees i sammenheng med den ekstraordinært høye aktiviteten i kulldriften i 2007 og til dels 2008,

men kan også tilskrives svake vekstimpulser utenfra, blant annet som følge av finanskrisen. Mye av aktivitetsnedgangen fant sted innen bygge- og anleggsnæringen og i reiselivet. I 2011 er det igjen sterk vekst i aktiviteten med ti prosent økning i antall årsverk.

Tabell 2.1 viser en relativt disaggregert næringsfordeling. I et lite samfunn innebærer det forholdsvis få bedrifter innen flere av næringskategoriene og vi har av den grunn slått sammen næringskategoriene *D* og *E*, *J* og *K*, og *M* og *N*. Fra 2007 til 2008 har det funnet sted noen omfordelinger mellom næringskategoriene som kan forklares ut ifra særlig to forhold. For det første overførte lokalstyret aktiviteten i Bydrift Longyearbyen til et kommunalt foretak (KF) på linje med Oppvekstforetak KF og Kultur og fritidsforetak KF. Dette medfører isolert sett en overføring av årsverk fra *L. Offentlig forvaltning* til de næringsgrupper aktivitetene i Bydrift representerer. Eksempelvis ble energiverket og renovasjonstjenester flyttet til kategori *D* og *E*. For det andre overtok Statistisk sentralbyrå datainnsamlingen fra og med 2008. Dette medførte et skift i næringskode for enkelte bedrifter. Det er vanskelig å avdekke nøyaktig hvilke endringer som har funnet sted siden bedriftsdataene er anonymiserte, men vi vet at noe aktivitet er kodet om fra *L* til *E* og *O*, samt fra *K* til *H*.

Sysselsettingen i bergverksdrift har vokst med 64 prosent siden 2002. Veksten var sterkest mellom 2004 og 2007 og etter tre år med negativ utvikling var det i 2011 igjen fem prosent vekst i antall årsverk i næringen. Industri, kraft- og vannforsyning utgjør en liten næringsgruppe med 33 årsverk i 2011. Næringen har vokst med 134 prosent siden 2002, mye på grunn av omorganiseringen av Bydrift til eget KF fra 1. januar 2008, men veksten var også sterk i 2006. I 2011 var industrien blant næringsgruppene med sterkest årsverksvekst, på i alt 11 prosent.

Aktiviteten i bygge- og anleggsvirksomheten varierer mye fra år til annet. Næringen utgjør om lag ti prosent av årsverkene i Longyearbyen og Svea, men aktiviteten er likevel ikke høyere enn at større utbyggingsprosjekter gjør store årlige utslag i sysselsettingen. Fra 2007 til 2010 forsvant det totalt 63 årsverk i bygge- og anleggsvirksomheten. I 2011 er ti årsverk kommet til og aktiviteten er på nivå med 2009. Veksten har kommet i Longyearbyen, mens det har vært en nedgang på 12 årsverk i Svea.

Innenfor varehandel var det sterk positiv vekst i 2005 og 2007, begge ganger etterfulgt av aktivitetsnedgang påfølgende år. Totalt har næringen vokst med ti prosent siden 2002 og med fem prosent siste år. Reiselivsnæringen er svært følsom for ytre påvirkning og aktivitetsutviklingen vil normalt svinge i takt med konjunkturer. Utførte årsverk i hotell- og restaurantvirksomhet vokste sterkt fra 2007 til 2008, dels som følge av omkodning av virksomhet, men var i 2009 tilbake til nivået fra årene før. Hotell- og restaurantvirksomhet var en av få næringer som hadde sysselsettingsvekst i 2010, og den klart beste utviklingen i 2011 med 34 prosent vekst i antall utførte årsverk. Dette er omtrent like mye som sysselsettingen har vokst for hele perioden gjengitt i Tabell 2.1, noe som illustrerer store svingninger innen denne næringsgruppen. Aktiviteten i sektor for transport og kommunikasjon har hatt negativ utvikling på i alt 14 prosent siden 2002. I 2011 ble det utført 181 årsverk i næringen etter en fem prosents oppgang i årsverksproduksjonen siste år.

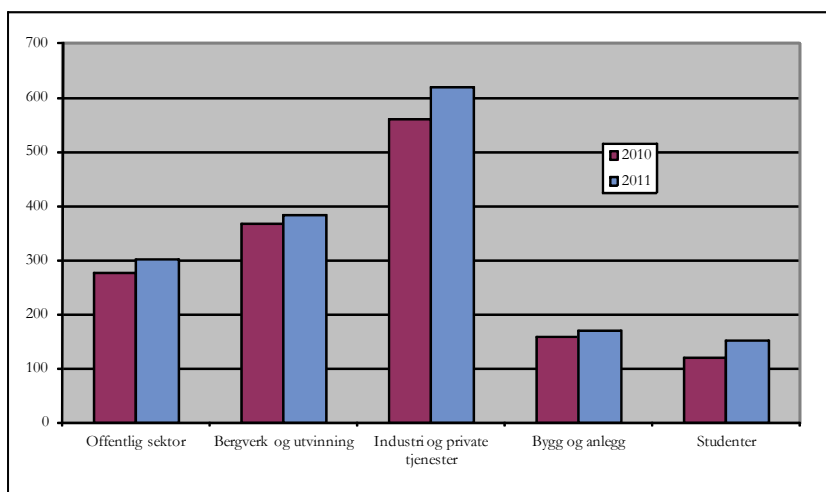
Det var svært høy aktivitet innen finansiell tjenesteyting og forsikring i 2006, etterfulgt av tre år med sterk negativ utvikling. De to siste årene har næringen igjen vokst med sju prosent årlig til 97 årsverk i 2011.

Offentlig forvaltning har vokst med henholdsvis ti, tolv og fem prosent de siste tre årene. Når sektoren likevel har lavere årsverksproduksjon i 2011 enn i 2002 skyldes det omkodning av aktiviteten ettersom lokalstyrets tjenesteproduksjon er skilt ut i egne kommunale selskaper. Undervisning, helse- og sosialtjenester har vokst mer eller mindre gjennom hele perioden unntatt i 2010 da hele 45 årsverk ble borte fra sektoren. I 2011 vokser aktiviteten igjen med 11 prosent. Mye, men ikke alt, av de siste årenes utvikling kan forklares med endringer i aktivitetsnivået ved UNIS. Årsverksproduksjonen blant studentene har de fleste år ligget rundt 120 med to topper i henholdsvis 2007 og 2011. Innen andre sosiale og personlige tjenester har aktiviteten gått ned med 23 prosent de to siste årene. Næringen består delvis av privat og delvis av offentlig virksomhet og det er i første rekke innen privat, personlig tjenesteyting at aktiviteten har gått ned. Samlet sett har årsverksveksten i Longyearbyen og Svea vært på 21 prosent siden 2002, til tross for sysselsettingsnedgang på 15 prosent mellom 2007 og 2010. Siste år har årsverksveksten vært på ti prosent til i alt 1625 årsverk inklusive studentårsverkene.

2.3.1 Utviklingen fra 2010 til 2011

Figur 2.2 viser sysselsettingen for 2010 og 2011, fordelt på aggregerte næringer etter samme næringsinndeling som i Figur 2.1. Her ser vi tydelig at aktivitetsnedgangen de tre foregående år er erstattet med ny årsverksvekst innen alle næringsgrupper. Sterkest vekst finner vi innen industri og private tjenester med 59 årsverk og antall studenter med 31 årsverk. Dette tilsvarer henholdsvis 11 og 26 prosent aktivitetsvekst siste år. Det har også vært positiv utvikling innen offentlig sektor, bygge- og anleggsvirksomhet og bergverksnæringen, men med noe lavere veksttakt enn for aktiviteten i Longyearbyen og Svea samlet. Offentlig sektor har vokst med 25 årsverk i 2011, og disse har hovedsaklig kommet innen undervisning. Bergverksnæringen har fått 17 nye årsverk, mens det har kommet ti årsverk innen bygge- og anleggsvirksomhet.

Figur 2.2 *Antall årsverk i aggregerte næringer 2010 og 2011. Longyearbyen og Svea. Basert på SN2002.*

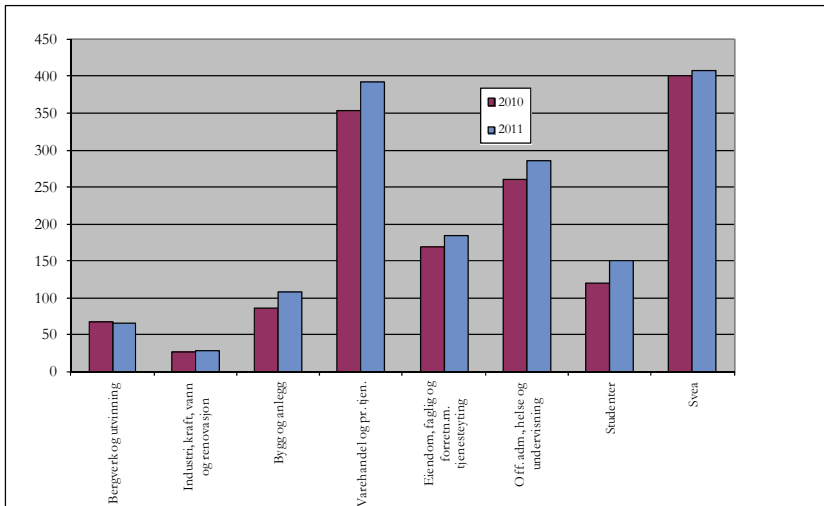

Kilde: Bedriftsundersøkelsen og Statistisk sentralbyrå

Longyearbyen er senter for den norske bosettingen og så nær som alle fastboende har adresse i Longyearbyen. Det er også her de fleste har sitt virke. Når vi trekker ut aktiviteten i Svea, finner vi at sysselsettingen i selve Longyearbyen var på 1067 årsverk i 2011. Det er 103 flere årsverk enn i 2010. Tar vi med studentene øker årsverkstallet til 1218.

Figur 2.3 viser årsverksutviklingen i selve Longyearbyen siste år. Figuren er basert på ny næringsgruppering (SN2007) og er derfor ikke helt sammenliknbar med Figur 2.2. Også med mer finfordelt næringsgruppering finner vi vekst innen alle næringer i 2011. Når vi trekker ut Svea ser vi at bygge- og anleggsnæringen har hatt sterkt positiv utvikling i Longyearbyen siste år. Årsverksveksten er på 26 prosent for denne næringen, tilsvarende som utviklingen i studentårsverk. Med unntak av bergverksnæringen har alle andre næringsgrupper økt aktiviteten med 9-11 prosent. Til tross for anleggsarbeider i forbindelse med vei over Marthabreen og gruva i Lunckefjell har aktivitetsnivået i Svea vært noenlunde stabilt med vekst på sju årsverk til i alt 407.

Figur 2.3 *Antall årsverk i Longyearbyen for aggregerte næringer i 2010 og 2011. Svea er skilt ut som egen gruppe. Basert på SN2007.*

Kilde: Statistisk sentralbyrå - bedriftsundersøkelsen

Aktiviteten i Svea er redusert med mer enn 100 årsverk siden 2007 og utgjør i 2011 alene en fjerdedel av totalaktiviteten i Longyearbyen og Svea. Selv om kulldriften fortsatt er dominerende i den lokale økonomien er det flere, og andre forhold som virker inn på næringsstrukturen og -utviklingen i Longyearbyen. For det første vil aktivitetsutviklingen i *alle basisnæringene* påvirke aktivitetsnivået i Longyearbyen direkte. For det andre vil generelle inntekts- eller etterspørselsendringer, for eksempel som en følge av konjunktursvingninger, ha betydning for næringslivet i Longyearbyen (men ikke i Svea). Det henger blant annet sammen med at den inntekts-

og dermed konjunkturavhengige, virksomheten (avledet virksomhet) i hovedsak er lokalisert til Longyearbyen.

2.4 Basisnæringenes betydning

Analysemetoden vi benyttet i Samfunns- og næringsanalysen er valgt på grunnlag av kulldriftens dominerende stilling i den lokale økonomien. Metoden går ut på å dele næringslivet inn i såkalt *basisvirksomhet* og *avledet virksomhet*. Basisvirksomheten er den delen av næringslivet som genererer inntekter utenfor regionen. Disse inntektene brukes (delvis) lokalt og utgjør således etterspørselsgrunnlaget for den delen av næringslivet som produserer varer og tjenester rettet mot lokalbefolkningen og det lokale næringslivet (lokalmarkedet). Den delen av næringslivet som produserer for lokalmarkedet kaller vi avledet virksomhet. Vi kan kvantifisere basisvirksomhetens betydning for avledet virksomhet i form av ringvirkninger. I analysen måler vi ringvirkninger ved å beregne sysselsettingsmultiplikatorer for hver av basiskategoriene. Disse sier noe om hva hvert årsverk i basisvirksomhetene genererer av sysselsetting i avledet virksomhet. Beregningene foretas på grunnlag av data fra bedriftsundersøkelsen og inngår i analysegrunnlaget for framskrivingene av næringsaktivitet og befolkning. Mer om grunnlaget for metodevalg og beskrivelse av metoden kan leses i kapittel 1.3 eller i Bjørnsen og Johansen (2007b, 2008a og 2008b).

I analysen har vi inndelt økonomien i fem basisnæringer, avgrenset ut ifra kriterier om at de skal ha sitt viktigste inntektsgrunnlag utenfor Svalbard. Disse fem basisnæringene er: i) *bergverks- og petroleumsvirksomheten*, ii) *forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet* iii) *studenter*, iv) *offentlig forvaltning og service*, og v) *reiseliv*.

Bergverksnæringa produserer for utemarkedet og har derfor sin inntekt fra utenfor Svalbard, hovedsaklig fra europeiske land. Reiselivet henvender seg mot turister og tilreisende som har sin inntekt andre steder enn Svalbard. Disse omfatter både nordmenn og utlendinger, men fastlandet og utlandet er begge eksterne i forhold til Longyearbyens lokale økonomi og det er således naturlig å betrakte også reiselivsnæringa som basisvirksomhet. Tilsvarende gjelder for offentlig forvaltning og forsknings- og undervisningsaktiviteten. Offentlig forvaltning og offentlige institusjoner får sine tildelinger over statsbudsjettet og mottar følgelig det meste av inntektene fra fastlandet. Tilsvarende tenker vi at studenter for det

meste lever av studielån og annen inntekt opptjent utenfor Svalbard. Den delen av forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet som ikke finansieres over offentlige budsjetter, har også normalt sitt marked utenfor Svalbard. Denne sektoren er internasjonal og mye av inntektene kommer fra utlandet.

Det overordnede kriteriet for utvelgelsen av basisnæringer er altså at næringen har sitt marked eller sine inntekter utenfor Svalbard. Ideelt sett skulle basisvirksomheten utelukkende ha sin inntekt utenfra, men i praksis er ikke det mulig. Store Norske selger kull til det lokale kraftverket. Bydrift har større inntekter av sitt salg til lokalbefolkningen og andre virksomheter lokalt enn de mottar i offentlige overføringer, og postkontor og luftfartsverk lever i hovedsak av lokalt salg. Når vi betrakter disse virksomhetene som basisaktiviteter bryter vi i prinsippet med modellens forutsetninger. På den annen side har staten ført en politikk der disse virksomhetene er tilført offentlige midler i et omfang som har sikret aktivitet og tjenestetilbud i ønsket omfang og til akseptable priser. Disse virksomhetene er også underlagt sterke offentlige reguleringer i form av krav til tjenestenes kvalitet og omfang. Aktiviteten er derfor i stor grad styrt utenfra selv om produksjonen er lokalbasert. Det innebærer at svingninger i lokal etterspørsel ikke nødvendigvis resulterer i tilsvarende aktivitetsendringer i offentlig forvaltning og service.

2.4.1 Utviklingen i basisnæringer og avledet virksomhet

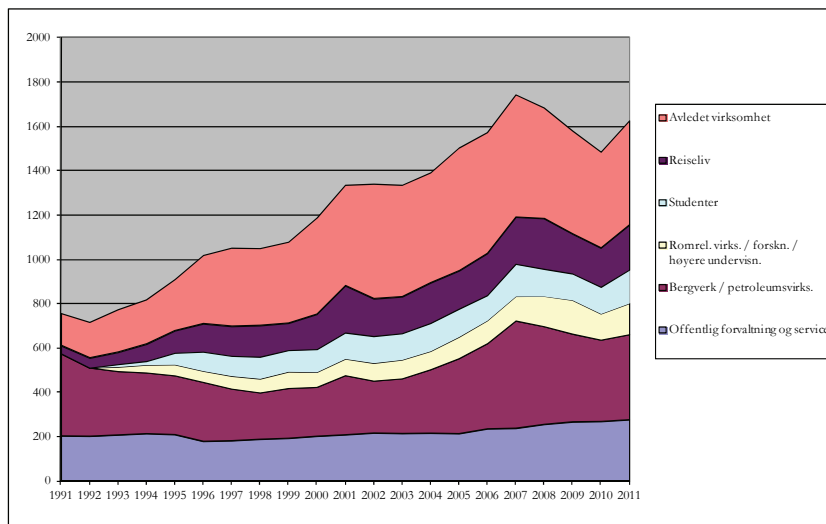
Aktiviteten innenfor de forhåndsdefinerte basisnæringene har jamt over steget gjennom hele 1990- og 2000-tallet fra 600 årsverk i 1991 til 1200 årsverk i 2007, slik det framgår av Figur 2.4. De tre påfølgende årene ble det 139 færre årsverk i basisnæringene og det var bare innen offentlig forvaltning og service at årsverksproduksjonen ikke gikk ned. I 2008 var det antall studentårsverk og aktiviteten innen bergverk som ble sterkest redusert, mens kategorien for forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet økte med hele 23 prosent. I 2009 sto reiselivet og bergverksnæringen for den største aktivitetsnedgangen, mens forskning og høyere undervisning opplevde sterkest nedgang i 2010. I 2011 var det igjen vekst i aktiviteten innen alle basisnæringene hvor det ble utført til sammen 1156 årsverk. Antall studentårsverk økte med

26 prosent, forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet med 19 prosent og reiselivet med 15 prosent.

Aktiviteten innen offentlig sektor har vært relativt stabil i perioden. Ser en bort fra en viss nedgang i forbindelse med konkurranseutsetting av en del av den lokale virksomheten midt på 1990-tallet, har sysselsettingsutviklingen vært beskjeden sammenliknet med veksten i befolkning og annen næringsaktivitet. De siste ti årene har offentlig sektor vokst med 27 prosent, mens basisnæringene samlet har vokst med 40 prosent. I 2011 økte sektoren med åtte årsverk, nesten alle i lokalforvaltningen og utgjør om lag en fjerdedel av alle årsverkene i basisnæringene. Bare 17 prosent av utførte årsverk i Longyearbyen og Svea finner sted innen offentlig forvaltning og service.

Bergverksnæringa har holdt høy aktivitet gjennom hele 2000-tallet etter oppstarten av den lett drivverdige forekomsten i Svea Nord. Produksjonen i Svea Nord nådde toppen i 2007 med mer enn fire millioner tonn og er redusert i alle påfølgende år. I 2011 var produksjonen på 1,4 millioner tonn. Det er en noe lavere enn i 2005 da produksjonen ble stanset grunnet brann i gruva, men betydelig høyere produksjon enn ved inngangen til 2000-tallet. Den høye produksjonen medførte stor vekst i bemanningen i Store Norske. Sysselsettingen økte fra 220 ansatte i år 2000 til 400 ansatte i 2007. I 2011 utførte de 370 ansatte i alt 384 årsverk.

Figur 2.4 *Årsverk fordelt etter basisaktivitet og avledet virksomhet. Longyearbyen og Svea. 1991-2011*

Kilde: Bedriftsundersøkelsene og Statistisk sentralbyrå. Egne beregninger

Forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet har vokst hvert år, og til dels mye, siden universitetscenteret (UNIS) ble etablert i 1993. Sektoren hadde sterk vekst i 2008 og 2009, men sysselsettingen gikk tilbake med 22 prosent i 2010 til 119 årsverk. I 2011 økte antall årsverk igjen med 19 prosent til i alt 141. Sektoren utgjør etter hvert en viktig bestanddel i det lokale arbeidsmarkedet. Sammen med studentene står den for 27 prosent av alle årsverk i Longyearbyen (og 18 prosent av årsverkene i Longyearbyen og Svea). UNIS sysselsetter 67 prosent av årsverkene i sektoren. Det har aldri tidligere vært gjennomført flere studentårsverk ved UNIS enn i 2011, i alt 151 årsverk fordelt på 459 studenter.

Utviklingen i reiselivet har også vært svært positiv siden 1991 og sysselsetter 202 årsverk fordelt på om lag 130 heltids- og 300 deltids- og sesongstillinger. Utførte årsverk varierer noe fra år til annet, og bruken av deltidsstillinger og midlertidige engasjementer er høy. I 2009 falt sysselsettingen med 21 prosent (48 årsverk), og i 2011 steg aktiviteten igjen med 15 prosent (26 årsverk). Fra en sped start med omlag 30 årsverk ved inngangen til 1990-tallet utgjør reiselivet nå 17 prosent av den samlede basisaktiviteten i Longyearbyen og Svea. Reiselivsaktiviteten i Ny-Ålesund kommer i tillegg. Det har forekommet noen endringer i sammensetningen av

reiselivsbedrifter de siste årene. Blant annet har det kommet til flere overnattingssteder, mens antall turoperatører er redusert.

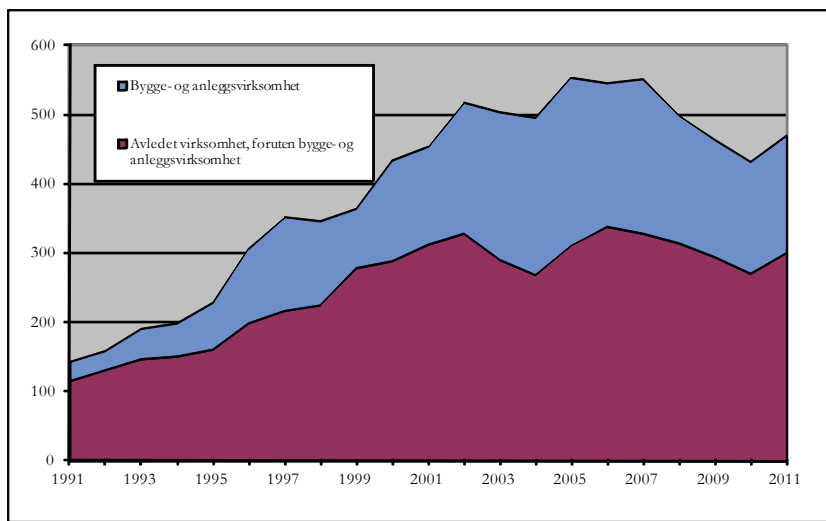
Reiselivssektorens svingninger har tidvis falt sammen i tid med svingninger i kulldriften, noe som har bidratt til å forsterke svingningene lokalt i økonomien. Den sterke veksten i begge næringer fra 1999 til 2001 bidro til betydelig vekst i totalaktiviteten i Longyearbyen og Svea. I 2001 utgjorde reiselivet en fjerdedel av alle basisårsverk i Longyearbyen og Svea. Historisk har de parallelle svingningene i kulldriften og reiselivet hatt merkbare effekter for totalaktiviteten, delvis som en *direkte* effekt av næringenes omfang og delvis ved at svingningene også har virkninger for avledet virksomhet.

Den avleda virksomheten har økt veldig i omfang siden begynnelsen av 1990-tallet og har vokst vesentlig sterkere enn basisvirksomheten. Antall årsverk er nesten tredoblet siden 1991 og utviklingen skyldes, som nevnt, i noen grad en omfordeling av oppgaver fra basis til avledet (gjennom outsourcing), men viktigere, at en rekke nye funksjoner og bedrifter har vokst fram i Longyearbyen over tid. Disse funksjonene retter seg mot å betjene den økende befolkningen og det mer varierte næringslivet. Framveksten av en rekke av disse tjenestene i Longyearbyen er også betinget av at reiselivet har fått større betydning i den lokale økonomien.

Avledet virksomhet er en sekkekategori, som omfatter all aktivitet som ikke er forhåndsdefinert som basisvirksomhet. Utviklingen i disse næringene er nært knyttet til utviklingen i basisnæringene, til konjunktursvingninger og til investeringsaktiviteten. I et lite samfunn som Longyearbyen vil aktiviteten derfor kunne svinge ganske mye. Av Figur 2.4 ser vi at sysselsetting i avledet virksomhet svinger i takt med utviklingen innen basisnæringene, men at veksttaket var langt raskere gjennom hele 1990-tallet. Dette var en periode der både Store Norske og lokal offentlig forvaltning skilte ut oppgaver til avledet virksomhet. I 2002 utgjorde avleda virksomhet 39 prosent av totalaktiviteten i Longyearbyen og Svea (inklusive studentårsverkene). Siden har andelen gått gradvis ned til 29 prosent i 2011. Mellom 2007 og 2010 var aktivitetsnedgangen til dels vesentlig sterkere i avledet virksomhet enn i basisnæringene, og sysselsettingen ble redusert med 120 årsverk. I 2011 har det

kommet 38 nye årsverk i avledet virksomhet og veksten er noe svakere enn for basisnæringene.

Figur 2.5 *Antall årsverk i avledet virksomhet, fordelt på bygge- og anleggsvirksomhet og annen avledet virksomhet. 1991-2011. Longyearbyen og Svea.*

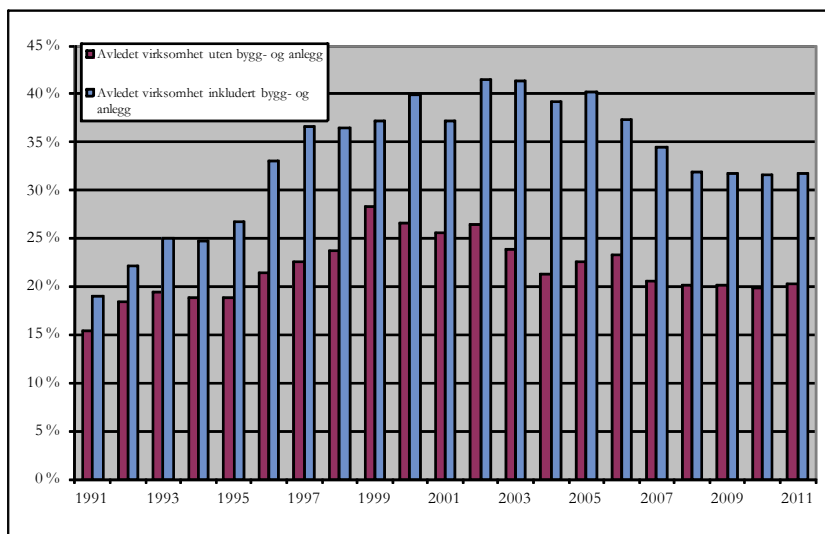

Kilde: Bedriftsundersøkelsene og Statistisk sentralbyrå

Bygge- og anleggssektoren utgjør en viktig del av avledet virksomhet. Aktiviteten i sektoren svinger med konjunktorene og er følsom for investeringer og utvikling i basisnæringene. I et lite samfunn som Longyearbyen vil større byggeprosjekter, slike som flyterminalen, kulturhuset og forskerhotellet, ha stor betydning for aktivitetsnivået. Sektoren er dessuten preget av høy grad av pendling slik at den registrerte sysselsettingen ikke nødvendigvis gjenspeiler det faktiske aktivitetsnivået. Antall utførte årsverk økte mindre innen bygg og anlegg enn for avledet virksomhet for øvrig i 2011. Veksten siste år er på fem prosent til 169 årsverk.

Ser vi bort fra bygge- og anleggsaktiviteten finner vi at sysselsettingen i avledet virksomhet har hatt flere år med tilbakegang enn vekst på 2000-tallet. I 2011 økte sysselsettingen imidlertid med 11 prosent til 300 årsverk. Bygge- og anleggsvirksomheten utgjorde 46 prosent av avledet virksomhet i 2004, men kun 36 prosent i 2011.

Figur 2.6 *Sysselsatte i avledet virksomhet, henholdsvis inklusive og eksklusive bygge- og anleggssektoren. I prosent av total sysselsetting (ekskl. studentårsverk). Longyearbyen og Svea 1991-2011.*

Kilde: Bedriftsundersøkelsene og Statistisk sentralbyrå

Figur 2.6 illustrerer utviklingen i avledet virksomhet som andel av den samlede aktiviteten i Longyearbyen og Svea. Her har vi vist hvordan andelen sysselsatte innenfor avledet virksomhet har utviklet seg over tid. Andelen økte kraftig gjennom 1990-tallet, fra knapt 20 til drøyt 40 prosent. Utflatingen etter århundreskiftet kan være ett uttrykk for at økonomien har modnet, i den forstand at variasjonen og volumet på avledet vare- og tjenesteproduksjon står i forhold til samfunnets størrelse. Fra 2006 til 2008 falt sysselsettingsandelen i avledet sektor, noe som innebærer at årsverkene i basisnæringene genererer færre avleda årsverk enn tidligere. De fire siste årene har avleda virksomhet inkludert bygge- og anleggsnæringen beholdt en relativt stabil andel av den samlede sysselsettingen.

3 Basisnæringene som grunnlag for lokal etterspørsel

Basisaktiviteten utgjør generelt sett en viktig del av grunnlaget for det lokale markedet. Dersom deler av basisaktiviteten forsvinner, er det grunn til å forvente at også grunnlaget for deler av den avledede virksomheten vil forsvinne. Den enkelte basisnæring er koplet til avledet virksomhet gjennom lokale underleveranser, men også lønnsutbetalingene bidrar til å opprettholde den lokale etterspørselen. Med utgangspunkt i basisnæringenes relative betydning har vi derfor beregnet hvor mange avledede årsverk den enkelte basisnæring genererer i dag, basert på modellens forutsetninger. En sentral forutsetning er den inndelingen som er valgt for basisnæringene. En annen sentral forutsetning er at vi analyserer avledet virksomhet under ett, og at vi ikke trekker ut bygge- og anleggsvirksomheten.

Den enkelte basisnærings etterspørsel rettet mot den lokale økonomien er grunnlaget for å beregne nøkkeltall, inkludert multiplikatorer, for hver næring. Vi understreker at multiplikatorene for hver basisnæring er betinget både av størrelsen på næringen, og av størrelsen på avledet virksomhet. Tallgrunnlaget er en totaltelling, der vi har med all aktivitet i Longyearbyen (og Svea). Når multiplikatorer for hver næring beregnes, er de betinget av disse rammene.

3.1 Nærmere om offentlig forvaltning og service

Vi har valgt å dele offentlig sektor i Longyearbyen inn i to basis-kategorier. Den statlige aktiviteten (eksklusive høyere undervisning og forskning) er den ene, mens lokal tjenesteproduksjon og administrasjon (lokalstyreets domene) er den andre. Disse to delene av

offentlig sektor har svært forskjellige oppgaver. Statens egne oppgaver på Svalbard er definert dels med utgangspunkt i Svalbardtraktaten og den norske suvereniteten, og dels med utgangspunkt i at Longyearbyen, i kraft av å være norsk bosetting, også har statlig aktivitet. De statlige oppgavene er definert og finansiert av nasjonale myndigheter utenfor Svalbard.

Lokalstyrets oppgaver er knyttet til lokal offentlig tjeneste-produksjon og administrasjon i Longyearbyen. Produksjonen er i den forstand basert på lokal etterspørsel, og det finnes derfor modellteoretiske argumenter for å trekke lokalstyrets oppgaver ut av basisnæringene. På den annen side er staten en sentral finansieringskilde for aktiviteten, samtidig som den legger de innholdsmessige rammene for lokal, offentlig tjenesteproduksjon i Norge. Begge disse forholdene trekker i retning av å behandle lokal, offentlig tjenesteproduksjon som basisvirksomhet.

Lokalforvaltningen

Lokalforvaltningen ble omorganisert med virkning fra 2006. Styringen bygger på bestiller-/utførerprinsippet. En relativt liten administrasjon er knyttet opp mot det politiske nivået. Strategiske oppgaver, bestillerfunksjonen og myndighetsutøvelse ivaretas i Longyearbyen lokalstyres (LLs) egen administrasjon. Utførerfunksjonen ivaretas av de tre heleide foretakene Kultur- og Fritidsforetak KF, Oppvekstforetak KF og Bydrift KF. Hvert av disse foretakene har spesialistkompetanse innenfor sine spesielle funksjoner, slik at det er en arbeidsdeling mellom dem når det gjelder utførerfunksjonen. Denne måten å organisere på innebærer i prinsippet at LL kan bestille tjenester hos ulike leverandører. I praksis er nok foretakene relativt enerådende i Longyearbyen på sine områder. I statistikken er LLs administrasjon og de tre foretakene klassifisert som lokal offentlig sektor. Når vi omtaler lokalforvaltningen i denne rapporten, bruker vi forkortelsen LL. Forkortelsen LL omfatter, dersom ikke annet er sagt, også de tre foretakene.

Statlig virksomhet

Statens aktivitet er knyttet til Sysselmannen på Svalbard, Bergmesteren for Svalbard, Svalbard Skattekontor, Svalbard Kirke, NAV Svalbard, Longyearbyen Postkontor, Statsbygg Nord, Avinor og Longyearbyen sykehus. Sykehuset var tidligere lagt under lokal

offentlig virksomhet med begrunnelse i at aktiviteten er brukerrettet, men er overflyttet til statlig sektor fra 2009 som en konsekvens av at sykehussektoren er statlig organisert. Det at aktiviteten flyttes fra lokal til statlig virksomhet har ingen annen praktisk betydning enn at vi får en intern omfordeling av aktivitetsnivået de to sektorene imellom og følgelig et (kunstig) brudd i tidsserien i årsverk, omsetning, lokale kjøp osv.

Nøkkeltall for 2011

Svalbardbudsjettet for 2013 (Prop. nr. 1 S (2012-2013)) viser utgifter på omtrent 273 millioner kroner i 2011. Det er 23 millioner kr mer enn for 2010. Longyearbyen lokalstyre (LL) overtok fullt økonomisk ansvar for barnehagedriften fra 2011, finansiert i form av rammetilskudd fra Kunnskapsdepartementet på 11,2 millioner kroner. Statens inntekter fra skatter og avgifter utskrevet på Svalbard var på hele 802 millioner kroner i 2011 slik at tilskuddet over statsbudsjettet var negativt også i 2011.

Tabell 3.1 *Noen nøkkeltall for offentlig sektor i Longyearbyen 2011.*

	Lokale kjøp (mill. kr)	Verdiskaping (mill. kr)	Årsverk	Multiplikator
Statlig sektor	52	84	113	0,396
Lokalstyret	106	110	166	0,482
Samlet	158	194	279	0,447

Kilde: Egne beregninger basert på tall fra Bedriftsundersøkelsen (Statistisk sentralbyrå)

Tabell 3.1 viser noen nøkkeltall for Longyearbyen lokalstyres og statens anvendelse av ressursene. Vi ser at verdiskapingen, som i offentlig sektor er definert som lønnskostnadene⁷, beløp seg til 194 millioner kroner og dette var med på å finansiere 279 årsverk. I tillegg brukte offentlig sektor omtrent 158 millioner kroner til lokale innkjøp. Samlet ga dette grunnlaget for en multiplikator på 0,45. De 279 årsverkene i statlig og lokal offentlig sektor gir dermed grunnlag for ytterligere 125 årsverk i avledet virksomhet.

⁷ I samfunns- og næringsanalysen beregnes verdiskaping i offentlig sektor og FoU-sektoren som lønnskostnader multiplisert med en beregnet faktor for å ta hensyn til kapitalavlønning.

Lokal offentlig sektor har større innvirkning i lokaløkonomien enn staten i form av vesentlig høyere lokale kjøp og sysselsetting. De lokale kjøpene er nært knyttet til offentlig investeringsaktivitet og vil således svinge i takt med gjennomførte investeringer. Lokalstyrets utlegg til lokale investeringer og kjøp av varer og tjenester har økt med ni millioner kroner i 2011, mens statlig sektor har økt sine lokale investeringer med 17 millioner kroner. Dette har betydning for ringvirkningene og vi ser av tabellen at multiplikatoren er høyere for LL enn for statlig sektor. En sysselsettingsmultiplikator, som måler ringvirkningene i form av avleda årsverk per årsverk i basisvirksomheten, vil variere med hvor store de lokale kjøpene er i forhold til aktiviteten i sektoren selv. Ringvirkningene blir automatisk høyere i år med høy investeringsaktivitet, gitt at andelen som kjøpes lokalt holdes fast. Multiplikatorene kan variere mye fra år til år, og normalt vil lokal sektor ha en sterkere forankring i lokalmarkedet, og følgelig høyere multiplikatorer enn statlig sektor. Multiplikatorene er noe høyere i 2011 enn i de tre foregående årene som følge av økte lokale kjøp og investeringer. I statlig sektor er det spesielt Statsbyggs investeringer knyttet til utvidelse av Sysselmannens administrasjonsbygg som spiller inn for sektorens ringvirkninger. Det har kun vært små endringer i statlig sektors kjøp av varer og tjenester lokalt. Lokalstyret har på den annen side økt sine lokale kjøp, men redusert de lokale investeringene siste år. Det er i hovedsak Bydrift som kjøper varer og tjenester lokalt. Nedgangen i lokale investeringer har sammenheng med at kulturhuset ble ferdigstilt i 2010. Av statlig virksomhets samlede investeringer var 45 prosent lokalt forankret, mens kun 19 prosent av samlede kjøp av varer og tjenester ble foretatt lokalt. For lokalstyret var andelene henholdsvis 34 og 64 prosent. I alt genererer lokalstyrets aktivitet 85, og statlig aktivitet 48 årsverk i avleda sektor i 2011, slik det framgår i Tabell 3.3 på side 76.

3.2 Nærmere om forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet

Sektoren forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet (heretter kalt FoU-sektoren) utgjør i denne analysen en noe uensartet kategori. Kategorien omfatter virksomhetene Kongsberg Satellite Services as (SvalSat), Universitetscenteret på

Svalbard (UNIS), Norsk Polarinstitutt, Eiscat, Meteorologisk institutt, Svalbard museum og Studentsamskipnaden.

UNIS er den klart største virksomheten innenfor sektoren (heretter kalt forsknings- og høyere undervisningssektoren, eller FoU-sektoren) målt i antall årsverk. De fleste virksomhetene holder til i Svalbard forskningspark, mens Svalsat er lokalisert på Platåfjellet. Aktiviteten i sektoren har vært, til dels, sterkt økende siden UNIS ble opprettet i 1993, og har siden da kun hatt negativ årsverksvekst i årene 2000 (9 %), 2004 (2 %) og i 2010 (22 %). Tross nedgangen i 2010 har aktivitet økt med 35 prosent de siste fem årene.

Verdiskapingen i sektoren er for år 2011 beregnet til ca 183 millioner kroner. Dette er en økning fra 2010 på 24 millioner. Samtidig har omsetningen økt med 32 millioner. Kun 12 prosent av omsetningen skjer til lokalbefolkning og virksomheter lokalt. Verdiskapingen skal blant annet dekke lønnsutbetalingene som steg med seks millioner kroner til 71 millioner. Aktiviteten i sektoren økte med 22 årsverk til 141 i alt. UNIS og Kongsberg Satellite Service er de største virksomhetene i sektoren med henholdsvis 95 og 22 utførte årsverk og sto sammen for hele aktivitetsveksten i 2011. Sektorens lokale kjøp er redusert med sju millioner kroner fra 2010, noe som har bidratt til lavere sysselsettingsmultiplikator. Mens ett årsverk i forskning og undervisningssektoren genererte 0,6 årsverk i avledet virksomhet i 2010, bidro det til 0,5 årsverk i 2011. Sektorens lokale kjøpsandel er redusert fra 67 til 56 prosent, mens investeringsandelen har økt fra 11 til 23 prosent fra 2010 til 2011. De 141 årsverkene i sektoren la grunnlag for 53 årsverk i avledet sektor.

Svalsat

Kongsberg Satellite Services as (KSAT), avd. SvalSat, kontroller og leser ned data for sivile formål fra polare satellitter. Anlegget er lokalisert på Platåberget utenfor Longyearbyen. KSAT har i tillegg til satellittstasjonen på Svalbard, aktivitet i Tromsø, Grimstad og på Troll-basen (TrollSat) i Antaktis og er verdensledende, og til dels enerådende, på sitt område. Flere europeiske, amerikanske og asiatiske organisasjoner innen romfart, forskning og værvarsling kjøper tjenester fra stasjonen.

SvalSat har hatt flere gode år, og aktiviteten er økende. Den unike lokaliseringen i forhold til å betjene polare satellitter har gitt stasjonen innpass på flere voksende markeder, knyttet til blant annet

meteorologi, miljøovervåking og posisjonering. Troll-basen i Antarktis, som KSAT bygde i 2007, har bidratt til selskapets attraktivitet og stasjonen på Svalbard er størst i verden hva gjelder nedlesing av data fra værvarslingssatellitter. Stasjonen betjener også den norske satellitten AISSAT-1 som leverer informasjon til Kystvakta og Sysselmannen om skipstrafikken i farvannet rundt Svalbard.

I 2011 økte årsverksproduksjonen med tre årsverk til 22, men for øvrig har det vært liten endring i sysselsetting de senere årene. Aktiviteten i SvalSat er lite innrettet mot lokalk markedet siden all produksjon omsettes utenfor Svalbard og det meste av investeringer, varer og tjenester kjøpes utenfra. De to siste årene har imidlertid volumet på og andel av lokale kjøp økt sterkt til om lag 50 millioner kroner. I 2010 var 80 prosent av vare- og tjenestekjøpene lokale, og i 2011 var andelen 62 prosent. Bedriften har hatt god utvikling i omsetning de senere årene og har høy verdiskaping. Bedriften har en bevisst politikk på at ansatte skal være fastboende og eier boliger til om lag halvparten av de ansatte.

UNIS

Universitetssenteret på Svalbard (UNIS) er organisert som et statlig aksjeselskap. Universitetene i Oslo, Bergen, Trondheim og Tromsø er representert i styret, sammen med LL. Forskningen og det faglige undervisningstilbudet er konsentrert om arktisk geologi, arktisk geofysikk, arktisk biologi og arktisk teknologi. UNIS kunne i 2011 tilby 48 forskjellige kurs, hvorav 28 kurs ble holdt på Master eller PhD-nivå. Fra oppstarten i 1993 og fram til 2011 har antallet studenter økt fra om lag 20 til 459. Miljøet er internasjonalt og i 2011 var 60 prosent av studentene fra utlandet, hvor Tyskland er største representerte enkeltnasjon. Forskningsaktiviteten ved UNIS har vært sterkt økende og er i stor grad knyttet opp mot internasjonale prosjekter. Den vitenskapelige staben består blant annet av åtte professorer og tolv professor II-stillinger. UNIS har etter hvert gått over fra åremålstillinger til faste ansettelser av både vitenskaplig og administrativt ansatte.

I løpet av 2011 ble det utført 95 årsverk i UNIS. Det er en vekst på 19 årsverk fra 2010, men fortsatt færre enn i 2008 og 2009. Mens bruken av deltidsstillinger og korttidsengasjementer var lav i 2010, har denne andelen av årsverkene økt kraftig i 2011. I 2011 var 71 ansatt i heltidsstillinger mot 75 i 2010.

UNIS har økt sin omsetning de siste to årene til om lag 50 millioner kroner og i 2011 var omsetning rettet mot andre virksomheter i Longyearbyen på mer enn 50 prosent. Universitetssenteret har som tidligere en høy lokal konsumandel. I 2011 er det registrert innkjøp av varer og tjenester lokalt i Longyearbyen for 96 millioner kroner, noe som gir en lokal konsumandel på 55 prosent.

Norsk polarinstitutt

Norsk polarinstitutt (NP) er et miljødirektorat som i hovedsak finansieres over Miljøverndepartementets budsjett. Instituttet har lenge vært engasjert i miljøovervåking av Nordområdene, med aktivitet både i Ny-Ålesund og i Longyearbyen. I 2011 utførte NP 13 årsverk på Svalbard, hvorav ti i Longyearbyen og tre i Ny-Ålesund. Instituttet driver egen forskning og miljøovervåking med utgangspunkt i Svalbard og havområdene rundt. I tillegg tilbyr instituttet materiell og tjenester til forskere som skal ut i felt. Nesten halvparten av aktiviteten er reiselivsrettet målt i årsverk.

Svalbard museum

Svalbard museum er tverrvitenskaplig og lokalisert i forskningsparken. Museets fagområder omfatter kultur og historie, natur og forskning. Samlingene består av om lag 1700 registrerte gjenstander, heriblant Smeerenburgsamlingen, materiale fra hvalfangertiden som tidligere var oppbevart i Nederland, og arkeologisk materiale fra Barentsburg. Museet har en samarbeidsavtale med Svalbard Reiseliv as om betjening av publikumsfunksjonene. Bemanningen er økt med ett årsverk i 2011 til i alt seks, hvorav fire i heltid, og mesteparten av aktiviteten er reiselivsrettet. Også museet har en høy lokal kjøpsandel på 40 prosent tilsvarende 3,7 millioner kroner.

Forskningssamarbeid i forskningsparken

Forskningsparken skal bidra til økt forskningssamarbeid om Svalbard, og mellom Longyearbyen og Ny-Ålesund. Med unntak av SvalSat, er alle virksomhetene i denne basiskategorien lokalisert i forskningsparken, men mange er små. Eiscat (*European Incoherent Scatter Scientific Association*), studentsamskipnaden og meteorologisk institutt har alle fem eller færre ansatte. I tillegg de nevnte virksomhetene, er Norges forskningsråd representert ved koordinatoren Svalbard Science Forum. Forumets oppgave er å tilrettelegge for forskning og samarbeid, bistå med informasjon og infrastruktur,

og tilbyr en database – *Research in Svalbard (RiS)* - for forskningsaktivitet på Svalbard. Norges forskningsråd er dessuten koordinator for et større internasjonalt forskningsprosjekt, SIOS⁸, med 27 partnere fra 14 land, og dette prosjektet forventes å øke forskningsrådets tilstedeværelse i forskningsparken. Selve forskningsparken driftes av Statsbygg. Det er planlagt utvidelse av dagens forskningspark med studentboliger på campus, og et byggetrinn 3 for utvidelse av leietakerarealet er godkjent av Longyearbyen lokalstyre, men ikke påbegynt.

3.3 Nærmere om studentene

Studentene representerer ikke en ordinær næringssektor, men legger likevel igjen penger i den lokale økonomien ved sitt konsum. Noen har dessuten deltidsarbeid ved siden av studier og bidrar med sin arbeidskraft enten i basisnæringene eller i avledet virksomhet lokalt. Verdien av dette, i form av sysselsetting og lokalt kjøp, er beregnet som en del av den ordinære analysen.

Studentene har normalt også andre inntektskilder, blant annet Statens lånekasse for utdanning, andre lån, oppsparte midler eller gaver fra foreldrene eller andre. Noen kan også ha inntekt utenfor Svalbard, i form av arbeids- eller kapitalinntekt. Det er på denne måten studentene representerer en basis for lokal virksomhet, på linje med (om enn ikke i like stort omfang som) annen basisvirksomhet. Siden etableringen av UNIS har studenttallet på Svalbard økt meget sterkt selv om antall årsverk har variert noe de siste årene. Bare siste år har veksten vært på mer enn 100 studenter til i alt 459. Gjennomsnittlig er studentene på Svalbard fra to uker til seks måneder av gangen, og noen returnerer flere ganger. Andelen studenter som blir værende i lengre perioder (tar hele semestre eller grader) har økt de siste årene som en konsekvens av økning i avlagte masteroppgaver. I alt 48 masterstudenter var tilknyttet UNIS i 2011.

Den store studentmassen i 2011 bidro til sterk vekst i antall utførte studentårsverk til i alt 151. UNIS opererer fortsatt med et mål om 200 studentårsverk innen 2014. Longyearbyen tiltrekker

⁸ SIOS er en forkortelse for Svalbard Integrated Arctic Earth Observing System og prosjektet har som hovedmål å utvikle mer optimale observasjonssystemer som kan fremskaffe nær-sanntidsdata om endringer i Arktis.

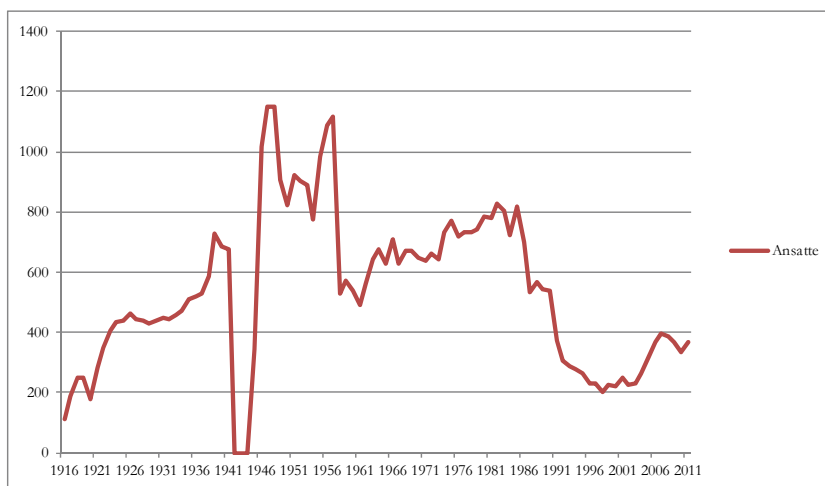
seg studenter fra store deler av verden. I alt 31 nasjoner er representert. I 2011 gikk andelen norske studenter ned til 41 prosent (189 studenter), hvorav de fleste kom fra NTNU og Universitetet i Bergen. Tolv prosent av studentene kommer fra andre nordiske land, og like mange kom fra Tyskland.

Omfanget av studentenes forbruk har i tidligere samfunns- og næringsanalyser vært skjønnsmessig fastsatt til omtrent 100.000 kroner per studentårsverk. I 2007 ble det gjennomført en kartlegging av studentenes forbruk. Dessverre var svarprosenten lav slik at kartleggingen ikke fikk den representativiteten en kunne ønske, men estimatet på 100.000 kroner syntes rimelig korrekt. Årsverkskonsumet er inflasjonsjustert til 2011-kroner i årets analyse.

3.4 Kulldriften

Longyearbyen er bygd opp rundt kulldriften. Store Norske Spitsbergen Kulkompani as (SNSK) la grunnlaget for at Longyearbyen har vokst opp som et samfunn med alle de funksjoner som var nødvendige for at folk skulle kunne bo og virke der, også gjennom lange og kalde vintre uten kommunikasjon med fastlandet. I dag har offentlig sektor overtatt ansvaret for infrastruktur og samfunnsfunksjoner, og Longyearbyen har blitt et allsidig lokalsamfunn med en rekke ulike virksomheter. Store Norske har blitt et mer reindyrka gruveselskap, som synliggjøres ved den sterke nedgangen i sysselsetting fra midten av 1980-tallet (se Figur 3.1).

Figur 3.1 *Bemanningen i Store Norske fra 1916 til 2011.*

Kilde: SNSK

Aktiviteten i Store Norske har variert mye opp igjennom selskapets historie. Figur 3.1 viser en markant nedgang i bemanningen gjennom nesten hele 1980- og 1990-tallet fra omlag 830 ansatte i 1982 til 200 i 1998. Nedgangen har sammenheng med dårlig lønnsomhet og redusert aktivitet i kulldriften, men er også nært knyttet til omstillingen av Longyearbyen. Oppgaver tilhørende samfunnsdriften ble overført til offentlig sektor, men Store Norske skilte også ut oppgaver som transport, forpleining og anleggsarbeid til underkontraktører i denne perioden. I 2001 åpnet Svea Nord-gruva og innledet en ny tid i selskapets historie. Kullfeltet var svært rikt og forekomsten er lett tilgjengelig. Dette har ført til økt aktivitet og sysselsetting de siste ti årene. Produksjonen fikk et midlertidig opphold etter gruvebrannen i 2005, men produksjonen var høy og stigende i alle år fram til 2007. Da nådde Store Norske et foreløpig toppnivå med en produksjon på fire millioner tonn kull. Siden har både produksjon og bemanning blitt redusert. Fra 484 utførte årsverk i 2007 har sysselsettingen falt til 384 årsverk i 2011.

Kulldriften står fortsatt i en særstilling på Svalbard. Næringen utgjør en tredjedel av basisvirksomheten i direkte sysselsetting og innehar en helt dominerende posisjon for aktiviteten i avledet sektor. I tillegg bidrar kulldriften til høye ”eksportinntekter” (det vil si inntekter inn til øygruppa). Salgsinntektene til Store Norske var i 2011 på 1,4 milliarder kroner, marginalt lavere enn i 2010 til tross for noe lavere produksjon på 1,4 millioner tonn kull. Kull-

prisen holdt seg også noenlunde stabil fra 2010 til 2011 på om lag 130 dollar per tonn.

For år 2011 er verdiskapingen⁹ i sektoren beregnet til 705 millioner kroner. Det er en nedgang på mer enn 1,3 milliarder fra toppåret 2008, og 180 millioner kroner siden 2010. Verdiskapingen er likevel fortsatt høy sammenliknet med tidligere år. Den høye verdiskapingen de siste årene har direkte sammenheng med veksten i omsetningen. I 2011 har selskapet igjen økt sine lokale kjøp av varer og tjenester til 378 millioner kroner fra 302 millioner i 2010.

I følge opplysninger fra gruveselskapet genererte de lokale kjøpene 123 årsverk hos underleverandørene. I 2011 ble det gjennomført i alt 407 årsverk i Svea hvorav 90 årsverk i andre virksomheter. Gruveselskapet (SNSK) utførte selv 317 årsverk i Svea i løpet av året, en økning på 18 årsverk siden 2010. Også i Gruve 7 i Longyearbyen økte aktiviteten med to årsverk i 2011. Totalt ble det utført 384 årsverk i 2011, 17 flere enn året før. Den samlede lønnskostnaden gikk ned med elleve millioner til 358 millioner kroner. Dette impliserer at den gjennomsnittlige årsverklønna er redusert de siste årene, noe som igjen tyder på at overtidsbruken er redusert. På grunnlag av disse tallene er det beregnet at hvert årsverk innenfor kulldriften gir grunnlag for 0,49 årsverk i avledet virksomhet lokalt (tilsvarende 190 årsverk totalt), gjennom bedriftens underleveranser og de ansattes lokale kjøp. De lokale virkningene av bergverksdriften er nærmest uendret fra 2010 (se Tabell 3.3).

Mesteparten av aktiviteten i kulldriften, og også en god del av underleveransene, er lokalisert til Svea ved at de ansatte bor i Svea i sine arbeidsperioder. Likevel kommer mye av ringvirkningene i Longyearbyen. Dette har sammenheng med at de som er ansatt i Svea, er registrert bosatt i Longyearbyen og at hele administrasjonen i Store Norske er lokalisert til Longyearbyen. Samtidig er andre lokale underleverandører, samt vare- og tjenestetilbudet rettet mot befolkningen, lokalisert i Longyearbyen. Det å handle lokalt er med andre ord ensbetydende med å handle i Longyearbyen. Store Norske gjør 43 prosent av sine kjøp av varer og tjenester lokalt på Svalbard. Også 33 prosent av investeringene kjøpes lokalt i 2011. I tillegg står de ansatte i bergverksnæringen

⁹ Vi har fra 2006 av definert verdiskapingen som verdi av omsetningen minus verdi av bedriftens kjøp av varer og tjenester. *Investeringer* er en anvendelse som kan finansieres på forskjellige måter og holdt utenfor begrepet verdiskapning.

alene for nesten halvparten av det lokale konsumet til samtlige ansatte i basisnæringene. Den høye andelen lokale kjøp bekrefter bergverksnæringens dominerende posisjon i den lokale økonomien. Det er likevel en kjensgjerning at mange av de ansatte i skiftordninger, og da særlig de i 14/14-ordningen, ikke oppholder seg permanent i Longyearbyen, men pendler til fastlandet. Pendlerne har sin familie på fastlandet og konsumerer følgelig en mindre andel av inntekten i Longyearbyen. Fortsatt er 186 av selskapets 370 ansatte engasjert i 14/14-turnus.

3.4.1 Nærmere om reiselivet

Reiselivets betydning for Longyearbyen er ikke analysert på samme, direkte måten som betydningen av de øvrige næringene. Det skyldes at reiselivsnæringen ikke lar seg avgrense til en næringsgruppe, men at vi finner reiselivsaktiviteter i de fleste næringer. Tilreisende legger igjen penger i en rekke virksomheter, gjennom de varer og tjenester de etterspør. Dette gjelder ikke bare hos reiselivsoperatører, hoteller, serveringssteder, opplevelsesprodusenter og andre virksomheter som normalt regnes til reiselivet. I like stor grad gjelder det varehandel, ulike servicebedrifter, offentlige virksomheter mv.

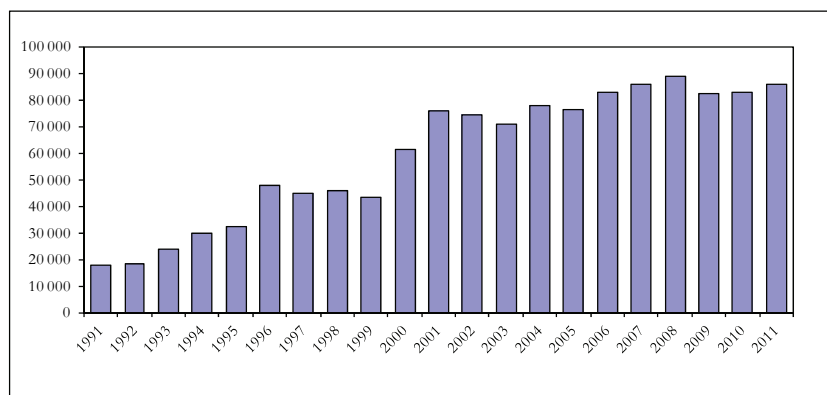
Virksomhetene i Longyearbyen selger varer og tjenester til lokalbefolkningen og andre lokale virksomheter, så vel som til tilreisende. Vi kan ikke ut ifra bedriftenes regnskaper se hvor stor andel av omsetningen som er rettet mot henholdsvis fastboende og tilreisende. I Samfunns- og næringsanalysen er størrelsen på reiselivsaktiviteten derfor beregnet ved å be hver enkelt virksomhet gi et anslag på hvor stor andel av omsetningen som er rettet mot tilreisende. Metoden gir ikke anledning til å skille mellom ulike grupper av tilreisendes konsum, men den turistkonsumandelen bedriftene oppgir kan brukes til å anslå sysselsetting (og en rekke andre indikatorer) for den samlede reiselivsaktiviteten i Longyearbyen. Informasjonen sikrer at vi finner reiselivsaktivitet der den er – også utenom de tradisjonelle reiselivsbedriftene.

Med utgangspunkt i reiselivsandelene for hver virksomhet beregnes hvor stor del både av omsetningen og av antall årsverk som kan knyttes til reiselivet. Vi beregner dermed de direkte virkningene av de tilreisendes pengebruk som reiselivsorientert aktivitet i hver enkelt bedrift. Summert over alle virksomheter får

vi fram aktiviteten i reiselivet som næring, som da blir en andel av den totale aktiviteten i Longyearbyen. De indirekte virkningene, eller ringvirkningene, kan da beregnes på samme måte som for de andre basisnæringene. Det at oppmerksomheten er konsentrert om de tilreisende innebærer for øvrig at aktivitet generert av fastboendes reiselivskonsum ikke er med i tallene. Dessuten er transport til og fra Svalbard holdt utenfor analysen.

Etter at satsingen på et kommersielt reiseliv tok til på begynnelsen av 1990-tallet har reiselivet i Longyearbyen vært i kraftig utvikling og veksten har kommet i bølger. Den første vekstperioden kom i femårsperioden etter 1991, da antallet overnattinger på hoteller og pensjonater ble nær tredoblet. Mellom 1994 og 1996 økte kapasiteten på overnattingsiden fra 169 til 223 rom (tilsvarende 228 til 367 senger). Volumet holdt seg stabilt i perioden 1996-1999, etterfulgt av sterk vekst i 2000 og 2001. I denne perioden økte beleggskapasiteten ytterligere. I dag er kapasiteten drøyt 800 senger (375 rom) etter at nye aktører har kommet til. Antall åpne virksomheter, tilgjengelige rom og senger varierer med etterspørselen gjennom året.

Figur 3.2 *Antall gjestedøgn per år ved hotell og pensjonater¹ i Longyearbyen 1991 til 2011.*

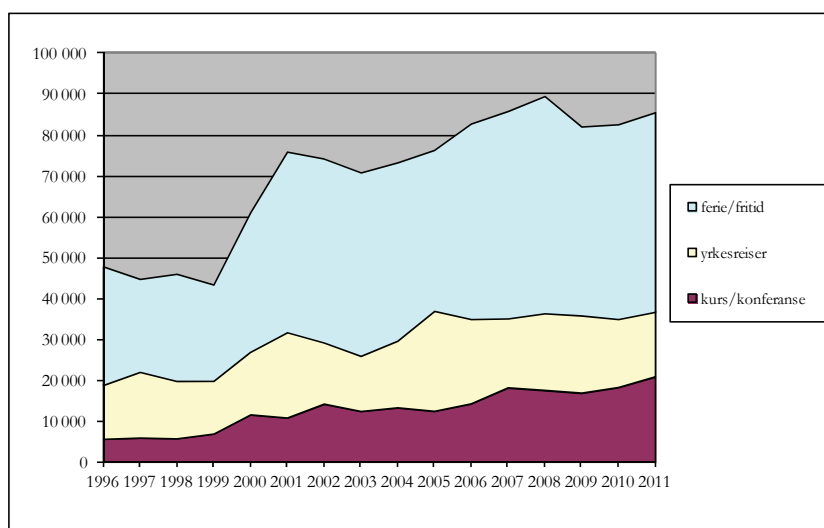
¹I tillegg kommer 700-1000 gjestedøgn på campingsplassen per år de siste årene.
Kilde: Svalbard Reiseliv as

I 2006 oversteg antall gjestedøgn 80 000 per år og siden har antall overnattingsdøgn ligget mellom 80 og 90 000. I 2009 falt antall gjestedøgn med nesten 7000 og dette nivået holdt seg i 2010, da vulkanutbruddet på Island medførte innstilte flyvninger til Long-

yearbyen i april og mai. I 2011 økte antall gjestedøgn igjen med 3 000 til 86 000 fordelt på i alt 36 000 gjester. Forholdet mellom antall gjestedøgn og gjester tilsier at hver gjest i gjennomsnitt blir i 2,4 døgn.

Figur 3.3 viser utviklingen i gjestedøgn fordelt etter formålet med reisen. Fritidssegmentet utgjør den største gruppen og har vokst fra 30 000 til nesten 50 000 gjestedøgn siden 1996. I 2011 har det vært vekst segmentet for kurs og konferanse med 14 prosent og fritidsreiser med to prosent. Antall yrkesreiser har fått relativt mindre betydning de siste to årene og er redusert med fem prosent i 2011. På kort sikt er det små svingninger i fordelingen mellom segmentene, men feriereisende utgjør stabilt i underkant av 60 prosent av gjestedøgnene, mens både yrkesreisende og konferansegjester har omlag 20 prosent hver.

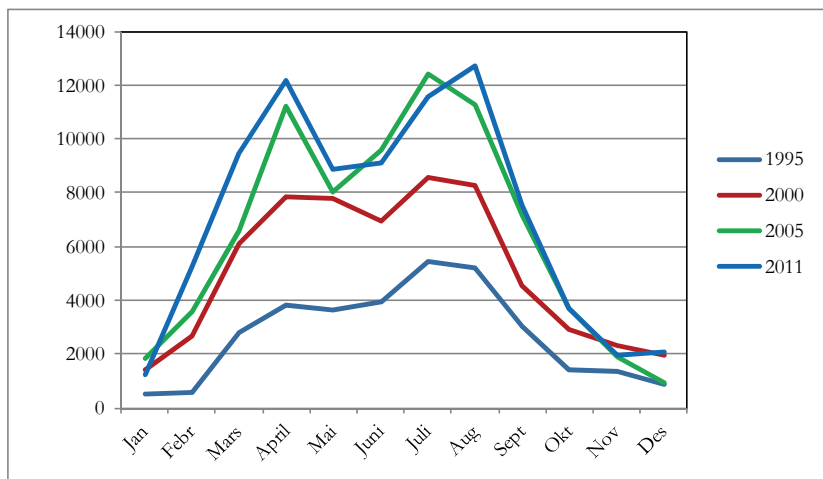
Figur 3.3 *Antall gjestedøgn per år ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen, fordelt etter reiselivssegment 1996-2011*

Kilde: Svalbard reiseliv as

Figur 3.4 viser de månedlige sesongvariasjonene for fire utvalgte år fra 1995 med 33 000 gjestedøgn til 2011 med 86 000 gjestedøgn. Generelt sett øker antall besøkende til Svalbard over tid, men økningen har også bidratt til større sesongsvingninger.

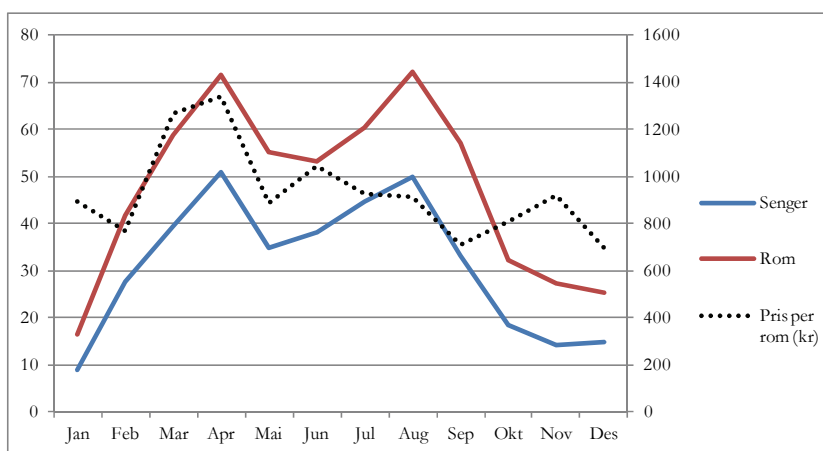
Figur 3.4 *Månedlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen. 1995, 2000, 2005 og 2011.*

Kilde: Svalbard reiseliv as

I vintermånedene er kapasiteten lavt utnyttet (under 30 prosent) til tross for at antallet åpne bedrifter/ rom halveres i november-januar. I de travleste sommermånedene går kapasitetsutnyttelsen opp til 70 prosent per rom og 50 prosent per seng. Den vedvarende og til dels store forskjellen i kapasitetsutnyttelse per rom og per seng, slik det fremgår av Figur 3.5, tilsier at mange av rommene leies ut som enkeltrom.

Figur 3.5 *Kapasitetsutnyttning i prosent og pris per rom ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen gjennom året. 2011.*

Kilde: Statistisk sentralbyrå

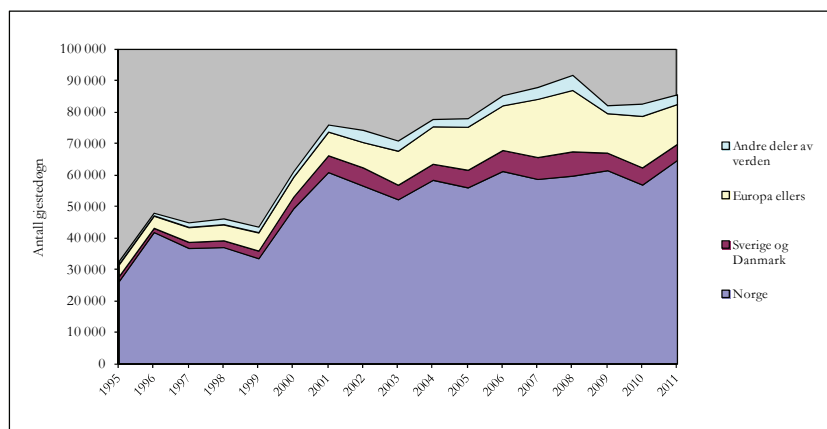
Samtidig fører lav kapasitetsutnyttelse til at omsetningen per tilgjengelige rom er lav store deler av året. Beleggsprosenten er i gjennomsnitt på 43 prosent i 2011, slik det fremgår av Tabell 3.2. Det er litt høyere enn gjennomsnittet for de siste ti årene til tross for vekst i antall overnattingsbedrifter.

Tabell 3.2 *Årlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen og brutto beleggsprosent. 2000-2011.*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Gjestedøgn	74433	71049	77926	76570	83049	86097	88951	82307	82831	85785
Beleggsprosent	38	36	39	39	44	43	41	38	42	43

Kilde: Svalbard reiseliv as

Figur 3.6 *Årlige gjestedøgn ved hoteller og pensjonater i Longyearbyen etter tilreisendes nasjonalitet. 1995-2011.*

Kilde: Svalbard reiseliv as

Figur 3.6 viser hvordan de besøkende til Svalbard fordeler seg etter nasjonalitet. Vi ser at markedet, naturlig nok, domineres av nordmenn, som sto for tre fjerdedeler av alle gjestedøgnene i Longyearbyen i 2011. Denne dominansen medfører at svingningene i antall norske besøkende forklarer mye av de årlige variasjonene. I 2011 økte antallet døgn besatt av norske gjester med 14 prosent, mens antallet gjester fra utenfor Skandinavia gikk ned med 20 prosent. Antallet europeere (utenom nordmenn) står for 21 prosent av alle gjestedøgn. Totalt antall gjestedøgn økte med 3 000 siste år, tilsvarende fire prosent, og 65 000 av i alt 69 000 gjestedøgn ble

besatt av nordmenn. Om lag 3 000 gjester kommer fra andre steder enn Europa, hovedsakelig fra USA, Kina og Australia.

Hovedvekten av hotellgjestene ankommer Longyearbyen med fly. Flere virksomheter innen reiselivsnæringen oppgir i årets intervju-runde at flykapasiteten til Longyearbyen er en beskrankning for antall gjester som besøker øygruppen. Besøkstall fra Avinor viser at antall passasjerer som ankommer Longyearbyen har økt de årene som flykapasiteten har vært høyere. Norwegian forsøkte å etablere sommerrute til Longyearbyen i 2004 og 2008, men sesongen ble avkortet ved begge anledninger. Selskapet vil igjen tilby sommer rute i 2013. Økt flykapasitet i sommersesongen kan bidra til flere besøkende i peak-perioden, men har ingen betydning for lavt belegg utenom sesongene.

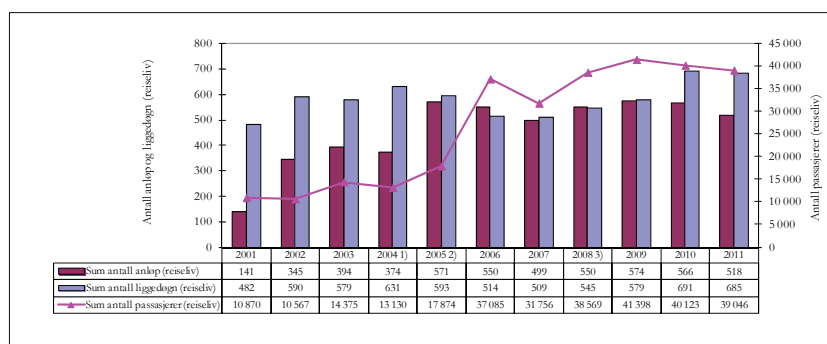
I tillegg til flypassasjerene besøkes Svalbard av flere cruiseskip. Disse gjestene har oftest kort oppholdstid i Longyearbyen og benytter i mindre grad reiselivsnæringas overnattings- og aktivitets-tilbud. Figur 3.7 viser antall anløp med cruisebåter, antall passasjerer og antall liggedøgn. Vi ser at antall passasjerer¹⁰ har økt betydelig fra 11 000 i 2001 til 41 000 passasjerer i 2009. I 2011 var det en økning i antall passasjerer på ekspedisjonsturer på 12 prosent og en liten økning i antall passasjerer i dagsturbåter, mens antall cruisepassasjerer ble redusert med ni prosent til 23 000. I alt innebar det en nedgang i antall passasjerer med tre prosent i 2011. Antall båtanløp (knyttet til reiselivsaktivitet) har økt fra 141 i 2001 til 518 anløp i 2011, men utviklingen har vært negativ i både 2010 og 2011. Det ble færre anløp for alle spesifiserte typer av reiselivs-båter i 2011. Sterkest nedgang var det for cruiseturismen med 15 færre anløp til i alt 37. Det er sterkere nedgang i antall anløp (29 prosent) enn i antall passasjerer (ni prosent), hvilket tyder på at cruiseskipene fortsatt blir større. Nedgangen i cruisetrafikken skyldes delvis kanselleringer som følge av is i fjorden i juli/august, men kan også ha sammenheng med at kaikapasiteten ikke er god nok til å ta i mot de stadig større skipene. Cruiseundersøkelsen som LL gjennomførte i 2011 viser at

¹⁰ Inntil 2008 omfatter tallene både lokale kystcruisebåter og dagsturbåter på Isfjorden. Derfor telles noen av passasjerene sannsynligvis også i hotellenes overnattingsstatistikk

cruisetrafikken er viktig for Longyearbyen og omfatter om lag 6-7 prosent av reiselivets totale omsetning¹¹.

Antall anløp av turistbåter (ekspedisjonscruise), dagsturbåter og lystbåter ble alle redusert med inntil ni prosent. Samtidig har det vært en liten vekst i antall andre anløp over kai, og det er kystvakta og antall fiskebåter som står for veksten. Antall liggedøgn gikk svakt ned til 685 i 2011, men gjennomsnittlig liggetid har likevel økt til 1,3 døgn.

Figur 3.7 *Reiselivstrafikk over Bykaia i Longyearbyen. Antall anløp, liggedøgn og passasjerer. 2000-2011.*

- 1) Anløp til Bykaia sommeren 2004 er redusert med 50 - 70 anløp i juli måned som følge av isproblemer i Isfjorden og Adventfjorden. Herav 10 oversjøiske cruiseanløp.
- 2) Fra 2005 beregnes alle anløp til Longyearbyen (dvs alle tre kaiene).

Kilde: Bydrift Longyearbyen as

I 2011 beløp den samlede reiselivsrelaterte omsetningen seg til omlag 336 millioner kroner. Dette er en nedgang på 10 mill., eller tre prosent fra året før. Omsetningen omfatter i prinsippet alt direkte salg til tilreisende, samt det meste av salget til reiselivsoperatører og bedrifter utenfor Svalbard, men ikke omsetning rettet mot andre bedrifter på Svalbard. Mens omsetningen er svakt redusert, har reiselivsnæringens lokale kjøp økt med fem millioner til i alt 93 millioner kroner. De lokale kjøpene består blant annet av de lokale operatørens kjøp av sledeturer og den delen av restauranternes virksomhet som betales av hotellene. Når omsetningen går ned samtidig som virksomhetenes innkjøp av varer og tjenester

¹¹ Se Samfunns- og næringsanalysen for 2011 for en gjennomgang av resultatene fra cruiseundersøkelsen (Bjørnsen og Johansen 2011, kapittel 3).

øker, vil verdiskapingen knyttet til reiselivsaktiviteten nødvendigvis også reduseres. Verdiskapingen i reiselivet er for 2011 beregnet til 141 millioner kroner, en nedgang på 22 mill. fra året før.

Nedgangen i omsetning og verdiskaping finner sted til tross for betydelig aktivitetsvekst målt i årsverk. Sysselsettingen i næringen økte med 26 årsverk i 2011, mens samlede lønnsutbetalinger økte med seks millioner kroner. De 26 årsverkene kom til i form av sju heltidsstillinger, fire deltidstillinger og for øvrig økt bruk av sesongengasjementer. Utviklingen må sees i sammenheng med framvekst av flere aktører innen deler av næringen og det kan synes som at lønnsomheten har gått ned i 2011.

Basert på tallene over er det beregnet at hvert årsverk i reiselivsnæringen gir grunnlag for 0,37 årsverk i avledet virksomhet lokalt. Aktiviteten i næringen bidro dermed til 75 årsverk i avledet virksomhet i 2011, som er 13 flere enn i 2010. Sysselsettingsmultiplikatoren er uendret siste år.

3.5 Ny-Ålesund og Longyearbyen

Ny-Ålesund ligger ved Kongsfjorden, ca. 15 mil nord for Longyearbyen. Ny-Ålesund har siden 1917 vært drevet av Kings Bay as (tidligere Kings Bay Kull Compani as), et selskap som fra 1933 har vært eiet av den norske stat. Stedet ble bygget opp på gruvedriften. I periodene 1917-29 og 1945-63 var det drift i gruvene. I denne tiden ble det bygget boliger og infrastruktur, og på det meste bodde det mer enn 300 mennesker på stedet.

Forskningsaktiviteten i Ny-Ålesund tok til på 1960-tallet, men det var først på 1990-tallet at stedet for alvor begynte å utvikle sin posisjon som en internasjonal arktisk naturvitenskapelig forskningsstasjon. Stedet er i dag en sentral internasjonal referansestasjon for klimaforskning og miljøovervåkning. Det er lagt vekt på å bevare Ny-Ålesunds kvaliteter som ”grønn” forskningsstasjon, der forurensing og annen menneskeskapt påvirkning forsøkes begrenset til et minimum. Ny-Ålesund er av norske myndigheter sagt å skulle reserveres for forskning som er avhengig av stedets særegne miljøkvaliteter. Spesielt i forhold til klima- og miljørelatert overvåking og forskning er det viktig å sikre lange måleserier, som ikke forstyrres av påvirkning fra lokale faktorer.

De nasjonale målene med Ny-Ålesund kan formuleres slik:

- å videreutvikle stedet som en sentral base for naturvitenskapelig forskning, fortrinnsvis for forskning som er avhengig av Ny-Ålesunds særegne kvaliteter
- å oppfylle den norske vertskapsrollen, ved å tilby det internasjonale forskningsmiljøet en velegnet og konkurransedyktig plattform (infrastruktur og tjenester) for denne type forskning
- at Kings Bay as skal kunne tilby tjenester til forskningsmiljøet med kostnadsbaserte priser

Til og med regnskapsåret 2007 er Kings Bay registrert som eiendomsdrift og forretningsmessig tjenesteyting i datagrunnlaget for Samfunns- og næringsanalysen. Fra 2008 er aktiviteten omkodet til hotell- og restaurantvirksomhet. Det skyldes at selv om selskapet fortsatt har forvaltningsansvaret for eiendomsmassen i Ny-Ålesund, så er kjerneaktiviteten til selskapet å tilby fasiliteter, som overnatting, forpleining, kontorer osv, til tilreisende forskere. I tillegg til Kings Bay, er det registrert tre andre virksomheter med adresse i Ny-Ålesund. Disse er Statens kartverk, Norsk Polarinstitutt og Bjørnøen as. Bjørnøen as har, som navnet antyder, tilknytning til Bjørnøya. Selskapet har sin opprinnelse i tidligere gruvedrift på øya (AS Bjørnøen Kullkompani fra 1915) og eies av den norske stat, men er administrativt underlagt Kings Bay as. Selskapet har ansvar for forvaltningen av eiendomsmassen på Bjørnøya og har beskjeden økonomisk aktivitet (160 000 i lokale kjøp) og ingen sysselsetting på Svalbard.

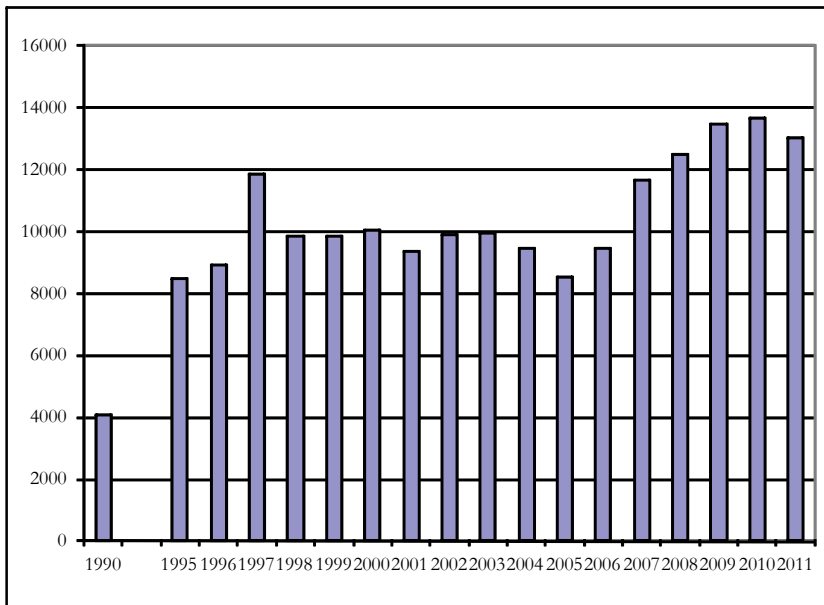
3.6 Aktivitetsutviklingen i Ny-Ålesund

Forskningsaktivitetene i Ny-Ålesund har hatt en kraftig vekst siden Kings Bay Marinlaboratorium ble etablert i 2005. Det er også gjennomført store investeringer i infrastrukturen de siste 10-20 årene med renovering av bygningsmasse til boligformål, oppgradering av flyplass, kai, kraftverk og annet. I 2011 ble rehabiliteringen av Amundsenvillaen ferdigstilt, for bruk som bolig- og representasjonsbygg.

Siste år var det imidlertid en liten nedgang både i forskningsaktiviteten og bygge- og anleggsvirksomheten i Ny-Ålesund. I 2011

ble det gjennomført i alt 13 063 forskerdøgn, en nedgang på 4,5 prosent fra 2010 (se Figur 3.8). Nedgangen har sammenheng med at flere, store prosjekter er avsluttet. Kapasiteten i infrastrukturen er godt utnyttet i sommersesongen da mesteparten av forskningsaktiviteten finner sted, men det har vist seg vanskelig å utnytte ledig kapasitet i vintermånedene. Gjennomførte forskerdøgn i 2011 tilsvarer 54 forskerårsverk (ett forskerårsverk = 240 overnattingsdøgn), en nedgang på tre årsverk fra året før. Også det totale antallet overnattingsdøgn (for alle besøkende) er redusert med 2000 til drøyt 25 000.

Figur 3.8 *Antall overnattingsdøgn i Ny-Ålesund direkte knyttet til forskning, 1990, 1995-2011.*

Kilde: Kings Bay AS

Den sterke veksten i antall overnattingsdøgn blant forskere fra tidlig på 1990-tallet flatet ut mot slutten av 1990-tallet og har ligget rundt 10.000 til og med 2006. Nedgangen fra 2003 til 2005, som i stor grad kunne tilbakeføres til redusert norsk innsats i Ny-Ålesund, ble siden snudd til ny og sterk oppgang som i hovedsak kan forklares med økt norsk aktivitet. Det Internasjonale polaråret (IPY) som gikk fra mars 2007 til mars 2009 bidro til en rekke nye prosjekter som nå er avsluttet, eller er i ferd med å avsluttes, og

kan forklare mye av aktivitetsutviklingen de siste årene. Nedgangen i 2011 antas å være temporær som følge av prosjektskykluser.

Kings Bay as ønsker å fungere som koordinator og tilrettelegger for forskning og miljøovervåking i Ny-Ålesund. De ulike forskningsinstitusjonene på stedet skal stimuleres til samspill og aktivitet på et høyt internasjonalt nivå. Det legges også vekt på å styrke forsknings- og undervisningssamarbeidet mellom Longyearbyen og Ny-Ålesund. De to stedene har ulike kvaliteter, og det arbeides bevisst med å utløse positive synergieffekter. Koordineringen skjer gjennom samarbeidsforaene Svalbard Science Forum (SSF), Ny-Ålesund Science Managers Committe (NySMAC) og SIOS-prosjektet ledet av Norges forskningsråd. Siden 2008 har alle forskningsprosjekter vært registrert i RiS-databasen¹².

Forskningsaktiviteten er knyttet direkte til et stort antall vitenskapelige prosjekter, institusjoner og nasjoner. Omlag 150 forskningsprosjekter pågår til enhver tid. I alt har 14 forskningsinstitusjoner fra ti land faste stasjoner i Ny-Ålesund. I tillegg besøkes basen av prosjekttilknyttede forskere fra flere land, samt av offisielle delegasjoner. I 2011 mottok Ny-Ålesund 11 offisielle besøksgrupper med omlag 145 personer. Flere nasjoner har ønsket om å etablere eller utvide sine forskningsstasjoner, men eksisterende infrastruktur er en beskrankning for videre utvidelse.

Flere forhold tilsier at Ny-Ålesund fortsatt har et vekstpotensial som internasjonal forskningsbase. Stedet har naturgitte fortrinn innenfor flere av polarforskningens satsingsområder framover, ikke minst innenfor klimaforskning, der Ny-Ålesund allerede spiller en viktig rolle internasjonalt. Nordområdene og Barentshavet seiler opp som en stadig viktigere provins for marine ressurser, olje, gass og andre naturressurser, og dette gir utfordringer knyttet til bevaring av miljøet, videreutvikling av internasjonale spilleregler og samarbeid. Den norske regjeringen satser tungt på Svalbard som utstillingsvindu og internasjonal møteplass i forhold til de utfordringene verdenssamfunnet her står overfor.

¹² RiS er en forkortelse for Research in Svalbard og er en forskningsdatabase for all forskningsaktivitet. Databasen driftes av Svalbard Science Forum for Norges forskningsråd.

Sekundæraktivitet

I sommersesongen ankommer et stort antall turister med cruiseskip og mindre turistbåter. Selv om disse fartøyene kun ligger noen få timer til kai, har Kings Bay as beregnet at turistanløpene står for en vesentlig del av butikkomsetningen og bidrar med havneinntekter. Cruiseundersøkelsen¹³ som ble gjennomført av Longyearbyen lokalstyre i 2011, stipulerer omsetningen fra cruisetrafikken til 2,5 millioner kroner og en sysselsetting på 1,6 årsverk. I løpet av 2011 ble det registrert 115 båtanløp med omlag 27 500 passasjerer som gikk i land for å se seg om og eventuelt handle, før de gikk om bord igjen. Dette er en nedgang på 32 båtanløp, og 2000 passasjerer fra 2010. Båtanløpene omfatter både store cruiseskip og mindre turistbåter fra Longyearbyen. Et mindre antall ikke-vitenskapelig besøkende ankommer med fly, seilbåter og lignende, men markedet er strengt regulert og det tillates ikke regulær overnattingsturisme i Ny-Ålesund.

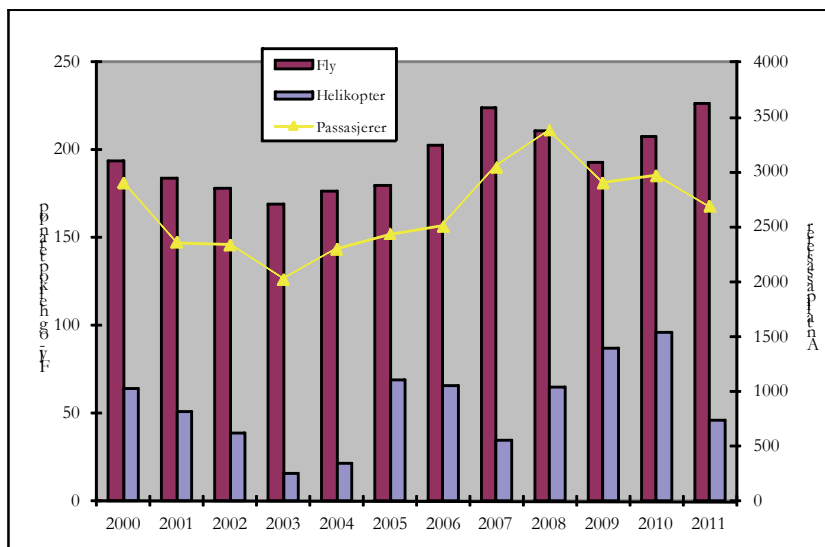
Drift av stedet

Ny-Ålesund er ikke et samfunn i normal forstand, men driftes av Kings Bay as, som eier og driver nesten all infrastruktur og tjenesteproduksjon lokalt. Til sammen utførte selskapets 26 ansatte 29 årsverk i 2011, en liten nedgang fra 2010. Entreprenørvirksomheten gikk ned til 442 entreprenørdøgn i 2011 fra 1314 døgn i 2010, hvilket tilsier en betydelig nedgang i bygge- og anleggsvirksomhet fra nivået de siste årene.

Flyplassen i Ny-Ålesund har blitt betydelig oppgradert de siste årene. I sommersesongen går det fire fly i uken mellom Longyearbyen og Ny-Ålesund og i vintermånedene reduseres aktiviteten til to fly i uken. I 2011 ble det registrert nesten 2700 personreiser med fly til og fra Ny-Ålesund slik det framgår av Figur 3.9. Det er en reduksjon på 700 passasjerreiser fra toppåret i 2008. I tillegg ankom 462 passasjerer med helikopter. Antall flyanløp økte med 19 i 2011 til 227 og antall helikopteranløp gikk betydelig ned fra 96 i 2010 til 46 i 2011. Det er i hovedsak sysselmannen og offisielle besøkende som benytter helikoptertransport og nedgangen i anløp kan forklares med færre offisielle besøksgrupper.

¹³ Se Samfunns- og næringsanalysen for 2011 for en gjennomgang av resultatene fra cruiseundersøkelsen (Bjørnsen og Johansen, 2011).

Figur 3.9 *Antall fly- og helikopteranløp. Antall flypassasjerer. Ny-Ålesund 2000-2011.*

Kilde: Kings Bay AS

3.6.1 Ringvirkninger av aktiviteten i Ny-Ålesund

Den regulerte organiseringen av samfunnet gir lite grunnlag for lokale ringvirkninger i økonomisk forstand, men aktiviteten i Ny-Ålesund har på ulike måter ringvirkninger i Longyearbyen. Det utføres totalt 37 årsverk i Ny-Ålesund, hvorav 29 i Kings Bay as og til sammen åtte årsverk i henholdsvis Polarinstitutet og Statens kartverk. Disse årsverkene, samt virksomhetenes kjøp av varer og tjenester i Longyearbyen danner grunnlag for ringvirkningene. Den store reiseaktiviteten av forskere fører dessuten til flere overnattingsdøgn og større reiselivsrelatert omsetning i Longyearbyen.

Oppbyggingen av høyere undervisningstilbud og forskningsrelatert infrastruktur i Longyearbyen har foregått relativt uavhengig av aktiviteten i Ny-Ålesund. Til tross for at det tidlig ble etablert en form for arbeidsdeling, har det også vært et element av konkurranse mellom de to stedene. Det arbeides stadig for å styrke det faglige og praktiske samarbeidet, og UNIS har fast avtale med Kings Bay for å forenkle adgangen til studenter for feltarbeid i Ny-Ålesund. UNIS samarbeider også med Norsk Polarinstittutt (NP) og er en av interessentene i Kings Bay Marinlaboratorium. Norsk

Polarinstitutt (NP), som hele tiden har vært en sentral aktør i Ny-Ålesund, har også en tilstedeværelse i Forskningsparken i Longyearbyen på 11 årsverk i 2011. Norges Forskningsråd gjør fortsatt en innsats for å styrke koordineringen av forskningen på Svalbard og drifter det lokale samordningsorganet Svalbard Science Forum.

Leveransene av varer og tjenester fra Longyearbyen til Ny-Ålesund er begrensede. Det meste av forsyningene går fortsatt direkte fra fastlandet, og utbyggingen blir i stor grad utført av fastlandsselskaper. I 2011 ble det kjøpt varer og tjenester i Longyearbyen for i alt 16 millioner kroner av selskapene og deres ansatte i Ny-Ålesund. De ansatte står for en noe større andel av kjøpene enn virksomhetene, men nivået varierer over årene. Kings Bay as, Norsk Polarinstitutt og Statens kartverk har til sammen en lokal konsumandel på 15 prosent, men andelen er langt høyere for de to sistnevnte virksomhetene enn for Kings Bay, som i hovedsak gjør alle sine innkjøp på fastlandet. Alt i alt er det beregnet at aktiviteten i Ny-Ålesund (37 årsverk) genererer ringvirkninger som ligger i størrelsesorden ni årsverk i Longyearbyen. Det tilsvarer en multiplikator på 0,25. Ringvirkningene av aktiviteten i Ny-Ålesund er høyere i 2011 enn i 2010 til tross for lavere forsknings- og anleggsvirksomhet.

3.7 Oppsummering – utvikling i nøkkeltall

Tabell 3.3 oppsummerer gjennomgangen i avsnitt 2.4. I tabellen vises utviklingen fra 2010 til 2011 for utvalgte nøkkeltall for basisnæringene, samt for forholdet mellom den enkelte basisnæring og avledet virksomhet.

Bergverksdrift er fortsatt den absolutt sett viktigste basisnæringen i Longyearbyen og Svea, både som enkeltnæring og i form av ringvirkninger i lokalsamfunnet. Summerer vi direkte og indirekte virkninger, tilsvarer aktiviteten i kulldriften omtrent 35 prosent av den totale sysselsettingen i Longyearbyen og Svea (39 prosent dersom vi ser bort fra studentene). Bergverksdriften har svært høye lokale kjøp i Longyearbyen og de mange ansatte har familie i byen og fyller mer enn 20 prosent av barnehage- og skoleplassene. Slik sett er kulldriften omfattende, og omfanget av aktiviteten i kulldriften er svært viktig for opprettholdelsen av lokalsamfunnet. De øvrige basisvirksomhetene har vokst i betydning siden 1990-tallet og bidrar til 60 prosent av de avledda årsverkene. Tabell 3.3 illustrerer at all basisvirksomhet, på samme måte

som kulldriften, er viktig når det gjelder opprettholdelse av lokalsamfunnet inklusive skoler, barnehager og andre deler av offentlig sektor. Størrelsen på multiplikatoren er nært knyttet til hver nærings og de ansattes innkjøp i Longyearbyen, og vil påvirkes av næringenes omfang og lokale konsumandel. Av samme årsak må årlige variasjoner i multiplikatoren sees i sammenheng med innkjøps- og investeringsaktivitet. Nedgangen i sysselsettingsmultiplikatoren for FoU-sektoren fra 2010 til 2011 er således en følge av betydelig lavere andel lokale kjøp.

Tabell 3.3 *Noen nøkkeltall for basisnæringene i Longyearbyen og Svea. 2010 og 2011*

	Statlig		Lokalstyre		FoU		Studenter		Bergverk		Reiseliv		Sum basis	
	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011	2010	2011
Omsetning ¹⁾	110	116	138	145	215	247			1536	1460	346	336	2344	2304
Verdiskaping ¹⁾	85	84	105	110	159	183			888	705	163	141	1400	1222
Bedriftenes lokale kjøp ¹⁾	35	52	97	106	103	96	12	17	302	378	88	93	637	742
Lønnsutbet. ¹⁾	76	75	93	97	65	71			369	358	84	90	687	691
Multiplikator	0,29	0,40	0,43	0,48	0,56	0,48	0,05	0,06	0,51	0,49	0,35	0,35	0,41	0,41
Årsverk direkte	112	113	159	166	119	141	120	151	367	384	176	202	1052	1156
Avleda årsverk ²⁾	33	45	68	80	66	68	6	9	188	187	62	71	432	469
Sum årsverk	145	158	228	245	185	209	126	160	555	571	238	273	1484	1625

¹⁾ Millioner kroner

²⁾ Avleda årsverk for sum basis inkluderer årsverkene generert av aktiviteten i Ny-Ålesund.

Kilde: Bedriftsundersøkelsene, Statistisk sentralbyrå og egne beregninger

Hvordan vi avgrensner basisnæringene fra hverandre, og fra annen virksomhet, er helt avgjørende for hvilken relativ betydning hver basisnæring har i lokalsamfunnet. Etter vår vurdering er det derfor feil å ”rangere” basisnæringene etter deres relative betydning. Til sammen betyr bredden av basisnæringer, som på forskjellig vis leverer tjenester storsamfunnet¹⁴ vil ha og vil betale for, at det også er stor bredde i lokalsamfunnets inntektsgrunnlag. Dette bidrar til å opprettholde lokalsamfunnet. Inntektene genererer ringvirkninger, som blant annet består i et mer variert tilbud av tjenester rettet inn mot innbyggere og næringsliv lokalt enn det ville vært dersom omfanget av basisvirksomheten var mindre.

¹⁴ Man kan si at storsamfunnet etterspør aktivitet på Svalbard, blant annet fordi aktiviteten er nødvendig for å sikre norsk suverenitet.

4 Aktivitetsutviklingen framover. Longyearbyen og Svea

I dette kapittelet gjennomgår vi grunnlaget for å lage framskrivinger av aktivitetsutviklingen i Longyearbyen og Svea framover. Gode framskrivinger er viktige forutsetninger for rasjonell planlegging av blant annet offentlig tjenesteproduksjon, infrastrukturbygging og tilrettelegging av tomter. Slik sett er de nyttige for lokale offentlige myndigheter, men også for staten. Samtidig kan framskrivingene bidra til å gi næringsaktører og befolkning mer kunnskap om framtida.

Ett sentralt kjennetegn ved framskrivingene er at de setter utviklingen på Svalbard i system. Vi tar utgangspunkt i det vi vet om Svalbards økonomi og hvordan vi tror økonomien virker. Dette kombineres med anslag på utviklingen i basisnæringene. Kunnskap om historiske utviklingstrekk kombineres med forventninger og anslag fra næringsaktører. Samlet gir dette konsistente framskrivinger av Svalbards økonomi. Valg av modell er diskutert i kapittel 1.3 og i mer detalj blant annet hos Bjørnsen og Johansen (2008a).

Framskrivingene gjelder årene 2012 til 2016. Vi tar utgangspunkt i forutsetningene for utvikling i basisnæringene (avsnitt 4.1), før vi ser nærmere på den totale aktivitetsutviklingen (avsnitt 4.2). Begge disse avsnittene fokuserer på det vi kaller *hovedalternativet*. Kapittelet avsluttes med en nærmere diskusjon av virkningene av å endre noen av forutsetningene, det vil si å avvike fra hovedalternativet (avsnitt 4.3).

4.1 Basisnæringenes utvikling framover

I dette avsnittet presenterer vi kvantitative anslag på hvordan basisnæringene kan utvikle seg framover. Grunnlaget for anslagene er i all hovedsak basert på planer og forventninger for represent-

anter fra basisnæringene i tillegg til kvantitative historiske data fra tidligere Samfunns- og næringsanalyser.

Det er ikke rimelig å forvente at Longyearbyen vil kunne fortsette å vokse i samme tempo som i de siste 20 årene. Til tross for at framveksten av supplerende næringer har gitt et mer variert næringsliv i Longyearbyen, er utviklingen fortsatt nært knyttet til aktiviteten i kulldriften. Aktivitetsnivået i avledet sektor samt i reiselivet har vist seg å variere i takt med utviklingen i kulldriften. Store Norske har de siste årene redusert volumet i kullproduksjonen i Svea Nord og foreløpig er det begrenset tilgang på nye drivverdige forekomster. Vi forventer derfor at veksten vil flate ut og at aktivitetsnivået vil være relativt stabilt på kort sikt. Denne antakelsen ligger til grunn for framskrivingene.

4.1.1 Offentlig forvaltning og service – beskjedent vekst

Vi har de siste årene skilt mellom statlig og lokal offentlig forvaltning og service i hovedalternativet. Det er gjort for å få tatt hensyn til, og illustrert, at mye av lokalstyrets aktivitet er brukerorientert, og at behovet for kommunale tjenester er direkte koplet mot befolkningens størrelse. I denne omgang har vi konkret tatt hensyn til at sysselsettingen i barnehage og skole varierer med antall barn. Sysselsettingen i LL Oppvekstforetak antas å være en funksjon av antall barn i førskole- og skolealder. Det innebærer at vi lar sysselsettingen variere kontinuerlig med antall barn. Dette er en grei forenkling over en tidsperiode, men vil ikke nødvendigvis gi korrekte anslag fra år til år. I virkeligheten ansettes personale ved behov, for eksempel når det åpnes en ny barnehageavdeling eller skoleklasse. I våre beregninger skjer ansettelsene gradvis (basert på barnetallet hvert år) framfor punktvis for den perioden vi beregner.

Utviklingen i offentlig virksomhet framover

Aktiviteten i offentlig virksomhet har i all hovedsak vokst relativt jevnt og sterkt i hele perioden fra 1991. Bortsett fra i en kort periode på 1990-tallet, da årsverksutviklingen var negativ på grunn av konkurranseutsetting, har sysselsettingen i offentlig virksomhet vokst, og ofte med minst et par prosent årlig. Gjennomsnittlig årlig vekst de siste fem årene har vært på tre prosent. I årets analyse legges det opp til fortsatt svak vekst i statlig sysselsetting på én

prosent. Utviklingen i kommunal sektor gis et korrektiv basert på utviklingen i barnetallene. Det medfører negativ nullvekst (-0,1 %) de to første årene av beregningsperioden og én prosent vekst de tre påfølgende årene.

Beregningene viser en årlig vekst på om lag ett årsverk i statlig sektor til i alt 119 i 2016, mens lokal sektor vokser med fire årsverk i alt. Samlet gir det en vekst på ti årsverk, eller fire prosent i offentlig sektor i løpet av beregningsperioden. Anslaget for hele femårsperioden er dermed ikke høyere enn hva som har vært gjennomsnittlig *årlig* vekst i sektoren. Til sammenlikning har sysselsettingen i offentlig sektor økt med 17 prosent i femårsperioden fra 2007 til 2011. Det lave anslaget for sysselsettingsvekst henger sammen med en antakelse om flatere befolkningsutvikling.

Tabell 4.1 *Antall årsverk i offentlig virksomhet. Hovedalternativet. 2011-2016*

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Statlig virksomhet	113	114	115	117	118	119
L. lokalstyre	166	165	165	167	168	170
Sum offentlig	279	280	281	283	286	289

Kilde: Egne beregninger. SSB/Bedriftsundersøkelsen (2011).

Vi har i beregningene ikke tatt spesielt høyde for at utviklingen i statlig sektor kan være behovsstyrt. Skjerpet fokus på oppgaver knyttet til miljøforvaltning og beredskap, forpliktelser overfor den russiske bosettingen, samt tilstrømmingen av turister og forskere kan øke bemanningsbehovet hos Sysselmannen. I den forstand er usikkerhet knyttet til om vekstanslaget for statlig sysselsetting er noe beskjedent.

4.1.2 Forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet (inkl studenter) – kontrollert vekst

Sektoren forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet (FoU-sektoren) utgjør en noe sammensatt kategori og omfatter flere virksomheter. Disse ble nærmere beskrevet i kapittel 3.2. Sektoren har vært i sterk vekst de siste 20 årene, med unntak av 2010 da antall årsverk gikk ned med 22 prosent. Likevel har sektoren hatt en gjennomsnittlig årsverksvekst på åtte prosent de siste fem årene. På grunnlag av innspill fra aktører i sektoren samt

den generelle utviklingen i Longyearbyen, har vi tillagt sektoren en moderat utvikling i kommende femårsperiode med to prosent årlig vekst.

UNIS og studentene

Tidligere var UNIS svært optimistiske med hensyn til framtidig vekst. De senere årene har budsjettsituasjonen lagt en demper på aktiviteten og i 2010 gikk årsverksproduksjonen ned med hele 30 prosent. Universitetscenterets finansielle situasjon er bedret og myndighetene har oppgitt et måltall for studentmassen til 200 studentårsverk i 2013. Med ett års etterslep planlegger UNIS at dette målet innfris i 2014. UNIS legger dermed opp til en årlig vekst på 15-20 studentårsverk de neste tre årene. Antall vitenskapelig ansatte økte med 19 årsverk i 2011, noe som kun delvis kompenserte for årsverksnedgangen i 2010. Vi har ikke mottatt signaler om at den vitenskapelige sysselsettingen skal økes i takt med antall studentårsverk, men det må antas at et høyere antall studenter medfører økt behov for faglig oppfølging. Vi har valgt å øke sysselsettingen ved UNIS med to prosent per år, på lik linje med resten av FoU-sektoren. UNIS fikk en økning i bevilgningen fra Kunnskapsdepartementet i 2011 for etablering av nye studie-plasser, og videre økning i bevilgningen for 2012 og 2013. UNIS har dessuten en høy andel eksternfinansiering gjennom sponing og deltakelse i internasjonale prosjekter.

Utviklingen framover – FoU og studenter

Innenfor FoU-sektoren ble det i 2011 utført i alt 141 årsverk og 151 studentårsverk. Basert på informasjon fra virksomhetene og vurderinger ut ifra historisk utvikling har vi i årets analyse lagt til grunn en veksttakt på to prosent årlig for hele FoU-sektoren, mens studentårsverkene antas å øke med ti prosent årlig til og med 2014, og deretter med to prosent årlig. Beregningsresultatet er gjengitt i Tabell 4.2 der vi ser at gjeldende forutsetninger gir en vekst på 14 årsverk i FoU-sektoren til i alt 155, og 57 årsverk blant studentene til 209 studentårsverk i 2016.

Tabell 4.2 *Antall årsverk i FoU-virksomheten og antall studentårsverk ved UNIS. Hovedalternativet. 2011-2016*

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
FoU	141	144	146	149	152	155
Studenter	151	166	182	201	205	209

Kilde: Egne beregninger. SSB/Bedriftsundersøkelsen (2011).

4.1.3 Kulldrift – moderat nedgang fra 2014

Store Norske legger opp til at produksjonen skal ligge mellom halvannen og to millioner tonn kull i de kommende årene. Denne utvinningstakten gir grunnlag for fortsatt opp mot 20 års drift basert på eksisterende (Gruve 7 og Svea Nord) og prosjekterte (Lunckefjell) kullforekomster. Perspektivene for videre kulldrift utover Lunckefjell er foreløpig usikre, og selskapet arbeider langsiktig med å utvikle nye forretningsområder for å sikre framtidig tilstedeværelse på Svalbard.

Nedgangen i produksjonsvolumet fra midten av 2000-tallet har foreløpig ikke hatt stor innvirkning for sysselsettingen. Antall gjennomførte årsverk er det samme i 2006 og 2011 til tross for at produksjonen var 70 prosent høyere i 2006 (2,4 mot 1,4 mill. tonn kull). Tabell 4.3 viser Store Norskes egne prognoser for aktivitetsutviklingen. Selskapets egen bemanning i Svea forventes å være stabil på om lag 300 årsverk de neste tre årene, og reduseres med 30 prosent fra 2015. Administrasjonen forventes å reduseres med 13 årsverk i 2014. Samtidig bemanning i Svea holdes konstant i beregningsperioden.

Tabell 4.3 *Forventet aktivitetsutvikling i SNSK. Antall årsverk totalt og tilknyttet driften i Svea 2011-2016.*

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Lyb adm	49	49	49	36	36	36
Gr7	24	26	24	23	23	23
Svea	298	301	301	301	269	269
Store Norske konsern totalt	371	376	374	360	328	328
Samtidig bemanning i Svea	200	200	200	200	200	200

Kilde: SNSK

Beregninger av ringvirkninger av aktiviteten i Store Norske er basert på Store Norskes egne prognoser over innleid bemanning.

Tabell 4.4 viser forventet bruk av innleide tjenester i perioden 2012-2016 fordelt på underleverandører. Med unntak av at Veidekkes oppdrag forventes å være ferdigstilt høsten 2013 er det ikke lagt opp til større endringer i volumet på underleveransene. Samlet utgjør innleide tjenester drøyt 123 årsverk ved inngangen til beregningsperioden og reduseres til 96 fra 2014. Samtidig bemanning i Svea holdes konstant på drøyt 50 i alle år.

Tabell 4.4 *Planlagte underleveranser til SNSG i forbindelse med aktiviteten i Svea. Årsverk 2011-2016.*

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Transport (AF-gruppen)	50	50	50	50	50	50
ISS (renhold/catering)	22	22	24	24	24	24
Luftransport	11	12	12	12	12	12
Generelt vedlikehold	5	5	5	5	5	5
Veidekke	30	30	20			
Bygge- og anleggstjenester	5	5	5	5	5	5
Innleide tjenester	123	124	116	96	96	96
Bemanning i Svea på samme tid	53	53	53	53	53	53

Kilde: SNSK

Ringvirkningene av aktiviteten i Store Norske påvirkes dessuten av de ansattes kjøp av varer og tjenester i Longyearbyen. Sammenliknet med konsernets vedvarende høye lokale kjøp vil de ansattes andel være beskjedne, men de gir likevel sitt bidrag til aktiviteten i avledet sektor. Omlag halvparten av de ansatte i Store Norske (og underleverandører) jobber i 14/14-turnus. Det er rimelig å anta at flere av disse i realiteten bor på fastlandet og dermed i liten grad er en del av den lokale økonomien.

Beregnet årsverksutvikling i bergverksnæringen er gjengitt i Tabell 4.5. Tallene avviker fra SNSKs egne anslag, gjengitt i Tabell 4.3, som følge av ulikt antall årsverk i startåret 2011. Vi har beregnet antall årsverk med utgangspunkt i gjennomførte timeverk, mens SNSKs tall er basert på at en heltidsstilling tilsvarer ett årsverk.

Tabell 4.5 *Beregnet årsverksutvikling i bergverksnæringen (SNSK) 2012-2016.*

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Bergverk	384	389	387	372	339	339

Kilde: Bedriftsundersøkelsen (Ssb) og egne beregninger

4.1.4 Reiseliv – svak vekst

Satsingen på kommersielt reiseliv har vært i kraftig utvikling siden 1990-tallet. I 1991 sysselsatte næringen 35 årsverk og tjue år senere er sysselsettingen kommet opp i mer enn 200 årsverk fordelt på heltid, deltid og sesongengasjementer. Veksten har kommet i bølger og utviklingen har vist seg å være følsom overfor utviklingen innen andre næringer. I noen grad dreier det seg om en direkte sammenheng ved at vekst, og særlig anleggsprosjekter, i andre næringer medfører økt etterspørsel etter overnattings- og serveringstjenester. Sysselsettingen i reiselivet gikk ned i 2009 og 2010, men har igjen økt med 15 prosent i 2011. Det tilsvarer 3000 gjestedøgn og det er norske gjester som har gitt grunnlag for veksten siste år. Antall overnattingsdøgn for tilreisende fra utenfor Skandinavia gikk tilbake med 20 prosent.

Reiselivet framover

Det er fortsatt potensial for vekst innen reiselivet. Kapasitetsutnyttelsen ved hoteller og pensjonater tilsier at Longyearbyen kan ta imot flere gjester gjennom hele året, men den største utfordringen ligger i å øke belegget utenom høysesonger. Reiselivsnæringen har ikke lykkes med å øke belegget utenom sesongene selv om antall overnattingsdøgn økte marginalt i ni av tolv måneder i 2011 sammenliknet med 2010. Det faktum at det satses i nye overnattingsbedrifter kan tolkes som et signal om optimisme for fremtiden, men samtidig ser vi at økt kapasitet reduserer lønnsomheten for flere aktører. Det er heller ikke noe godt signal at flere reiselivsaktører (turoperatører) har ønsket å selge seg ut av sin virksomhet de siste årene, selv om det kan være andre årsaker enn lønnsomhet som ligger til grunn for beslutningen. I 2011 har det dessuten vært tegn til at kaikapasiteten har lagt begrensninger på antall cruiseskip-anløp. I 2013 vil igjen Norwegian åpne sommerrute til Longyearbyen og det kan føre økt aktivitet i høysesongen. Flere reiselivsaktører har poengtert at flykapasiteten er en beskrankning til tilstrømmingen i sommermånedene.

Den økonomiske krisen som råder i store deler av verden må forventes å ha innvirkning også på tilreisningen til Svalbard, spesielt for ferie- og fritidsreisende. Når det samtidig ikke forventes videre positiv vekst i de øvrige basisnæringene, er det lite som tilsier at reiselivsaktiviteten vil vokse særlig mye i neste femårsperiode.

Virksomhetene i reiselivsnæringen lever ikke kun av turisme. Lokalbefolkningen og det lokale næringslivet utgjør et viktig kundegrunnlag gjennom store deler av året. En stagnasjon eller nedgang i befolkning og næringsaktivitet i Longyearbyen vil få konsekvenser for flere reiselivsaktører og næringen er således sårbar for hva som skjer i samfunnet for øvrig. På grunnlag av forventet utvikling innen andre basisnæringer har vi i årets analyse har vi lagt opp til fortsatt svak vekst for reiselivet på én prosent årlig. Det innebærer en vekst på i alt ti årsverk til 212 fram mot 2016. Drøyt halvparten av gjennomførte årsverk i reiselivet utføres av sesongansatte.

4.2 Totalaktivitet

Basisvirksomhet

Tabell 4.6 oppsummerer utviklingen i basisnæringene, basert på gjennomgangen av basisalternativet i forrige avsnitt. Med utgangspunkt i de forutsetningene beregningene bygger på, vil sysselsettingen i basisnæringene tilta med fire prosent fra 2011 til 2016. Det utgjør 49 årsverk, men vi ser at studentårsverkene alene vokser med 58 årsverk. Det innebærer at sysselsettingen i basisnæringene i realiteten går ned med ni årsverk og vi ser at hele nedgangen kommer i bergverksnæringen hvor sysselsettingen forventes å falle med 12 prosent. Beregningene viser at det i hovedsak er innen FoU-sektoren at den positive utviklingen forventes å fortsette. Statlig sektor og reiselivet antas å vokse med fem prosent i femårsperioden. Den varslede nedgangen i bergverksnæringen kommer sent i beregningsperioden, men vi kan ikke utelukke at den vil få sterkere innvirkning på hva som skjer i de øvrige næringene. De siste 20 årenes datainnhenting og observasjon av Longyearbyen viser at utviklingen fortsatt er nært knyttet til aktiviteten i og signalene fra Store Norske.

Avledet virksomhet

Tabellen viser også utviklingen i antall årsverk i avledet virksomhet beregnet med utgangspunkt i utviklingen i basisnæringene. Beregningen er basert på næringsspesifikke multiplikatorer, men har forholdt oss til Store Norskes egne prognoser om behovet for innleide tjenester. Dette forholdet ligger fast, noe som innebærer at den absolutte betydningen av Store Norske (i form av målbare

ringvirkninger) vil være knyttet opp mot utviklingen i leveransene, se Tabell 4.4. Sysselsettingsmultiplikatoren for bergverksdriften er relativt høy som følge av bedriftens lokale kjøp, og utviklingen i antall sysselsatte i Store Norske får da stor innvirkning på sysselsettingen i avledet virksomhet.

Tabell 4.6 *Antall årsverk i basisnæringene og avledet virksomhet i hovedalternativet 2011-2016. Longyearbyen og Svea.*

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Vekst
Statlig virksomhet	113	114	115	117	118	119	105,1
Lokalstyret	166	166	165	167	168	170	102,7
FoU	141	144	146	149	152	155	110,4
Studenter	151	166	182	201	205	209	138,5
Bergverk	384	389	387	372	339	339	88,4
Reiseliv	202	204	206	208	210	212	105,1
Sum basis	1156	1182	1202	1214	1193	1205	104,2
Avledet virksomhet	469	475	477	474	461	465	99,1
Total Lyb og Svea	1625	1656	1679	1688	1654	1669	102,7

Kilde: Egne beregninger. Bedriftsundersøkelsen (2011)

Forventet utvikling i Store Norske bidrar derfor til negativ vekst også i avledet sektor, skjønt nedgangen er kun på én prosent for hele femårsperioden. Det henger blant annet sammen med at Store Norske ikke planlegger redusert bemanning hos underleverandører slik som i eget selskap. Samtidig forutsetter vi vekst i de øvrige basisnæringene, som da alle vil gi et positivt bidrag til sysselsettingen i avledet. Omfanget av avledet virksomhet avhenger av basisvirksomhetens lokalkonsum og er av stor betydning for vare- og tjenestetilbudet som tilbys privatpersoner og virksomheter i Longyearbyen. Sysselsettingen i avledet virksomhet vil i følge beregningene reduseres med fire årsverk mellom 2011 og 2016.

Alt i alt ser vi at sysselsettingen i Longyearbyen og Svea øker med 44 årsverk, eller tre prosent, med gjeldende forutsetninger. Veksten er nært knyttet til utviklingen i studentårsverkene ved UNIS og følgelig også sysselsettingen i UNIS. Uten veksten i studentmassen ville beregningene gitt en svak negativ utvikling for sysselsettingene i Longyearbyen i kommende femårsperiode.

4.3 Endrede forutsetninger og resultater

Hovedalternativet ga uttrykk for en samlet årsverksvekst på tre prosent de neste fem årene. Basisalternativet er fundert på de utviklingssignaler vi har mottatt fra bedrifter i basisnæringene. Dette gir samlet sett liten endring i avleda virksomhet, som allerede i flere år har hatt svakere utvikling enn basis. De forventningene bedriftene oppgir, blir ikke alltid realisert i samsvar med planene. Det skyldes ofte utenforliggende forhold som bedriftene i liten grad kan styre eller forutse. For eksempel er virksomhetene i offentlig sektor avhengige av at budsjettutviklingen følger målsetningene for aktiviteten. Virksomhetene har liten mulighet til å investere eller øke produksjonen dersom bevilgningene over statsbudsjettet ikke gir rom for det. På samme måte vil forhold som internasjonale økonomiske nedgangstider, verdensmarkedsprisen på kull, konkurransesituasjonen for næringslivet, endringer i økonomiske rammebetingelser for befolkningen o.a. i varierende grad virke inn på aktiviteten og lønnsomheten til bedriftene i Longyearbyen. Framskrivningene er med andre ord usikre, og det er umulig å ta høyde for alle forhold som kan tenkes å virke inn.

4.3.1 Generell usikkerhet

Modellvalg

Beregningene for framtidig utvikling i Longyearbyen er basert på Økonomisk base-teori som deler økonomien i to; *basisvirksomhet* hvor aktiviteten styres av eksterne forhold (eksport) og som fungerer som *driver* for den *avleda virksomheten* som er forankret i lokal etterspørsel. Denne metoden er valgt på grunnlag at vi har erfaring med at den gir en god beskrivelse av sammenhengene i økonomien i Longyearbyen og de forhold som ønskes belyst i Samfunns- og næringsanalysen. Det finnes alternative måter å modellere samfunnsutviklingen på, avhengig av hvilke sider av samfunnsutviklingen man ønsker å fokusere på. Ulike metoder vil i større eller mindre grad gi ulike resultater. Uansett modellvalg, vil metoden gi et forenklet bilde av virkeligheten, og det vil alltid være forhold som metoden ikke tar tilstrekkelig hensyn til.

Det sentrale spørsmålet for beregningene ved den metoden vi anvender er; *hva er det som styrer utviklingen i basisnæringene?* Vi har vært innom flere svar til dette spørsmålet i gjennomgangen av hver

av basisvirksomhetene ovenfor. Det korrekte (og enkle) svaret er at utviklingen i basisnæringene bestemmes av forhold utenfor modellen. Det innebærer at vi må gjøre aktive valg av utviklingsbaner for basisnæringene – de gis ikke innefor modellrammeverket. De vekstanslagene som velges er deretter helt avgjørende for hvilken utvikling man får i avledet virksomhet. Følgelig tillegger vi signalene som bedriftene gjennom intervjuer gir oss, stor betydning. Det er bedriftene selv som har størst innsikt i egen situasjon og planer framover. De signalene vi mottar kan så suppleres med kunnskap om forhold som påvirker rammevilkårene til basisnæringene.

Basisnæringer

Aktivitetsnivået i Longyearbyen er fortsatt nært knyttet til utviklingen innen kulldriften. Det er også for denne sektoren at det, på kort sikt, er enklest å spå om framtiden. Omfanget av gjenværende kullforekomst i Svea Nord og Lunkefjell er kjent. Dermed vet vi at de kullforekomstene Store Norske per i dag har tilgang på, er fullt utnyttet innen 20 år, kanskje før. Selskapet driver letevirsomhet etter nye drivverdige forekomster, men åpning av eventuell nye felter avhenger av at myndighetene stiller seg positive til videre kulldrift. Etterspørsel og forventet kullpris vil dessuten være avgjørende for at Store Norske setter i drift nye prosjekter. Beregningene som er referert i kapittel 4.1.3 er fullt ut basert tall for fremtidig forventet bemanning, levert av Store Norske. Vi innehar ikke informasjon som gir grunn til å etterprøve den prognosen de gir og har i hovedsak god erfaring med treffsikkerheten i disse tallene.

Offentlig virksomhet er i stor grad styrt av utviklingen i befolkning, skatteinngang og bevilgninger over statsbudsjettet. Befolkningsutviklingen er (i modellen) igjen en funksjon av årsverksutviklingen i basisnæringene. Slik sett blir lokalstyret en noe sær egen basisvirksomhet som krever spesiell behandling. Aktiviteten i offentlig sektor har vært rimelig stabil selv om det har vært tilbakegang i økonomien for øvrig. Befolkningen har gått noe ned de siste to årene, men det er foreløpig voksenbefolkningen som reduseres. Andelen barn har økt siden 2009 og det har ført til økt etterspørsel etter kommunale tjenester som barnehage skole og SFO. Signalene per i dag (høsten 2012) tyder på veksten i antall barn har stagnert og at det foreløpig ikke vil bli behov for å utvide tilbudet til denne

gruppen. Isolert vil det gi støtte til forventningen om lav vekst for kommunesektoren.

FoU-sektoren har potensial for og ønsker om videre vekst. Tidligere anslag fra UNIS har vist seg å være mer optimistiske enn realisert utvikling. Det henger sammen med at organiseringen av UNIS som aksjeselskap, og bevilgningene over statsbudsjettet ikke har gitt nødvendig rom for finansiere ønsket aktivitetsutvikling. UNIS har imidlertid vist seg i stand til å hente inn betydelig ekstern finansiering av forskning og vitenskaplige stillinger. I årets analyse er signalene igjen at aktiviteten skal økes. Vekstanslagene fra UNIS har stor innvirkning på totalaktiviteten, slik der framkommer i Tabell 4.6.

Reiselivet er på mange måter en perfekt basisnæring innenfor modellrammen i den forstand at datagrunnlaget er skreddersydd for inndelingen i basis og avleda. Reiselivsnæringen defineres ved at alle bedrifter i Longyearbyen anslår hvor stor andel av aktiviteten som er reiselivsrettet, og summen av denne aktiviteten blir så samlet som en virksomhet. Det er likevel komplisert å forutse hvordan utviklingen vil bli framover. Reiselivet er svært følsomt for konjunktursvingninger og blir ofte hardt rammet i dårlige tider. Det svake aktivitetsutviklingen i reiselivet i Longyearbyen i etterkant av finanskrisen kan tyde på at det også gjelder på Svalbard.

Andre kilder til usikkerhet

Selv om vi skulle klare å gi gode anslag for hver sektor isolert, er det likevel andre forhold som innvirker på treffsikkerheten i beregningene for framtidig utvikling. Ett slikt forhold er tilfeldige sjokk som treffer økonomien, enten lokalt eller utenfra. Vi har nevnt finanskrisen, kullpriser, flyforbud som eksempler på mulige sjokk. Andre relevante eksempler er stans i utvikling av nye kullfelter, omlegging av svalbardpolitikken, miljørestriksjoner, og olje- og gassleting. Sjokk av denne art, som inntreffer i beregningsperioden, er det nesten umulig å ta hensyn til i framskrivingene.

Et annet viktig forhold som gjelder spesielt for Svalbard, er graden av avskjæring fra samfunnet utenfor. Til tross for gode kommunikasjoner, særlig i form av informasjon, så kommer man ikke utenom at Svalbard ligger isolert til og at hjemmemarkedet derfor er avgrenset av befolkningen og bedriftene i Longyearbyen. Det innebærer at utviklingen innen en næring kan få stor betydning for vil-

kårene til andre bedrifter og næringer, og, til syvende og sist, for befolkningsgrunnet. Sårbarheten og gjensidigheten i lokalsamfunnet både letter og forvansker arbeidet med analysen, og utgjør grunnlaget for valg av analysemodell, jamfør diskusjonen over, samt i kapittel 1.

4.3.2 Historisk vekstalternativ for utviklingen i Longyearbyen

Også i årets analyse har vi valgt å lage en alternativ beregning basert på historisk utvikling. I praksis betyr det at vi legger gjennomsnittlig vekst de siste fem årene til grunn for beregningene fem år fram i tid. Tidligere har dette gitt svært optimistiske anslag siden den sterke veksten fram til 2007 dominerte de historiske gjennomsnittsvekstratene. Årets beregninger lages på grunnlag av to vekstår (2007 og 2011) og tre nedgangsår (2008-2010). Det gir mer beskjedne anslag for utviklingen framover.

Til tross for tre nedgangsår i beregningsgrunnet, gir det historiske vekstalternativet klart sterkere vekst enn basisalternativet. Med hensyn til de signalene vi har fått fra aktører i de ulike basisnæringene, kan historialternativet være for optimistisk. 2007 var et år med spesielt høy vekst i sysselsettingen. På den annen side har den faktiske utviklingen vist til dels betydelig sterkere vekst i Longyearbyen enn hva vi normalt har lagt til grunn for beregningene. Slik sett er det ikke en umulig vekstbane selv om anslagene for FoU-sektoren, men også for lokalstyret, synes i å være overkant høye.

Sysselsettingen i offentlig sektor har i gjennomsnitt vokst med tre prosent per år i perioden 2007 til 2011. Veksten har vært jevnt fordelt mellom statlig og lokal sektor. Utviklingene for sysselsettingen i lokalstyret vil imidlertid også påvirkes av forventet utvikling i barnetallene. Historialternativet vil gi en årsverksvekst på 16 prosent i statlig sektor og 25 prosent i lokal sektor. Spesielt for lokalstyrets del er dette anslaget langt høyere enn basisalternativet.

Basiskategorien for FoU-virksomhet har i gjennomsnitt vokst med åtte prosent per år fra 2007 til 2011. Dette anslaget er høyt også i forhold til de signalene vi har fått fra UNIS for utviklingen de kommende fem år. Veksttakten for antall studentårsverk er nesten

like høy med sju prosent per år. En videreføring av veksten de siste fem årene vil gi en økning i FoU-årsverk på 47 prosent mellom 2011 og 2016 og 40 prosent for antall studentårsverk. Dette er svært høyt. I alt innebærer det 66 flere årsverk i FoU-sektoren mellom 2011 og 2016. Resultatene i Tabell 4.7 viser at studentårsverkene øker med 61 til 212, hvilket ikke er spesielt mye høyere enn måltallet, mens FoU-sektoren vokser til 207 årsverk i 2016. Dette er betydelig sterkere årsverksutvikling enn sektoren forventer for kommende femårsperiode.

Vi har ikke endret grunnlaget for framskrivningene av aktiviteten innen bergverksnæringa fra basisalternativet. De innspillene Store Norske har gitt med hensyn på framtidig utvikling anses som faktiske, og beregninger basert på veksten de siste fem årene vil åpenbart være misvisende for utviklingen både for bergverksnæringa selv og for vekstimpulsene til avledet virksomhet.

Utviklingen i reiselivet svinger fra år til annet, men basert på siste fem år finner vi en gjennomsnittlig veksttakt lik to prosent. Det gir en samlet vekst på ti prosent fram til 2015, noe som tilsvarer 21 årsverk.

Tabell 4.7 *Antall årsverk i basisnæringene og avledet virksomhet i historielalternativet 2011-2016. Longyearbyen og Svea.*

	2011	2012	2013	2014	2015	2016	Vekst
Statlig virksomhet	113	117	120	124	127	131	115,9
Lokalstyret	166	175	181	189	198	207	124,7
FoU	141	152	164	177	191	207	146,9
Studenter	151	161	173	185	198	212	140,3
Bergverk	384	389	387	372	339	339	88,4
Reiseliv	202	206	210	214	219	223	110,4
Sum basis	1156	1200	1235	1261	1272	1318	114,0
Avledet virksomhet	469	570	584	594	595	615	131,1
Total Lyb og Svea	1625	1770	1818	1855	1867	1933	119,0

Kilde: Egne beregninger. Bedriftsundersøkelsen (2011)

Tabell 4.7 viser sysselsettingen i Longyearbyen og Svea fram til 2016 dersom utviklingen fortsetter som i perioden 2007 til 2011. Vi ser at basisaktiviteten i alt vil vokse med 14 prosent (161 årsverk) og avledet virksomhet med hele 31 prosent (189 årsverk), totalt 146 årsverk. Det er FoU-sektoren som får den sterkeste sysselsettingsutviklingen, men også lokalstyret og avleda virk-

somhet får sterkere vekst enn vi anser som realistisk. Alle næringer unntatt bergverk, som ligger fast, får høyere årsverksvekst i det historiske vekstalternativet enn i basisalternativet. Det er utviklingen i avledet sektor som utgjør den sentrale forskjellen mellom de to alternative beregningene. De historiske vekstanslagene gir mye sterkere impulser til avledet sektor til tross for at utviklingen i bergverksnæringen er identisk i de to beregningene. Det henger sammen med at ringvirkningene (sysselsettingsmultiplikatorene) av offentlig virksomhet, og særlig lokalstyret, er høye i 2011.

5 Befolkningsutviklingen i Longyearbyen

I dette kapittelet ser vi nærmere på befolkningsutviklingen i de norske bosettingene på Svalbard, med hovedvekt på utviklingen i Longyearbyen. Vi ser først på endringer i antall innbyggere, deretter på struktur i form av alders- og kjønnsfordeling, og antall utlendinger. Befolkningens stabilitet belyses ved å beregne turnover i befolkningen og i bedriftene, dvs. i form av andel av befolkningen som flytter ut og ansatte som slutter. Dette gir en indikasjon på hvor stor utskiftning det er i samfunnet fra år til annet. Kapittelet avsluttes med en befolkningsframskriving, basert på framskrivningen av antall arbeidsplasser i basisalternativet i avsnitt 4.2.

5.1 Befolkningsutviklingen 1992-2011

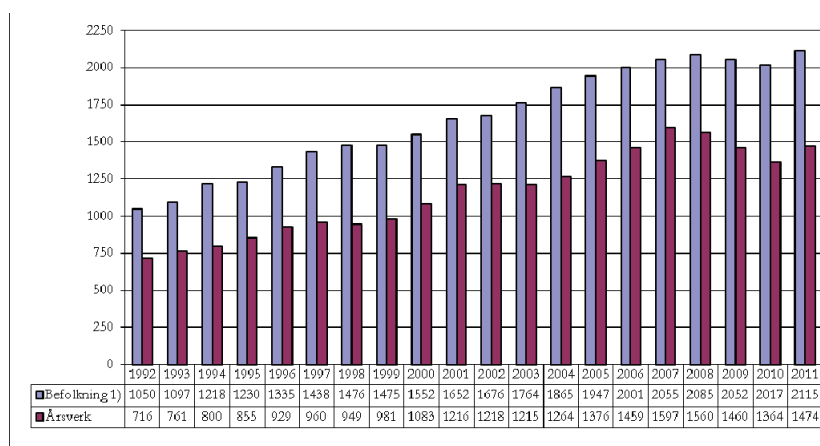
Folketallet på Svalbard har vokst jevnt og trutt gjennom 1990- og 2000-tallet slik det framgår av Figur 5.1. Utviklingen i folketallet er tett knyttet opp imot, og i realiteten begrenset av, veksten i antall arbeidsplasser. Svalbard er et sted man drar til for å jobbe, noe som reflekteres i et én til én-forhold mellom antall voksne innbyggere og gjennomførte årsverk. Samtlige voksne innbyggere jobber med andre ord i gjennomsnitt ett årsverk hver. Til sammenlikning utfører voksenbefolkningen på fastlandet snaut 0,8 årsverk i gjennomsnitt.

Myndighetene ønsker å legge til rette for at Longyearbyen skal være et *familiesamfunn* og det innebærer at lokalstyret skal tilby tjenester rettet mot familier, og barn og unge spesielt. De tyngste tjenestene i den sammenheng er skole og barnehage, men tilbudet omfatter også SFO, kulturskole, bibliotek, fritidsklubb osv. Samtidig er det et uttalt mål at Longyearbyen ikke skal være et *linsløps-samfunn* og det er ikke aktuelt å innføre velferdstjenester rettet mot

blant annet eldre innbyggere. I alt bidrar dette til at Longyearbyen er et samfunn med ung og arbeidsfør befolkning, hvorav en økende andel har familie, men hvor svært få er alderspensjonister.

I løpet av perioden 1992 til 2011 har befolkningen i de norske bosettingene blitt fordoblet. De siste seks årene har det bodd mer enn 2000 innbyggere i de norske bosettingene på Svalbard, hvorav de fleste er bosatt i Longyearbyen. Det utføres flere årsverk per registrerte innbyggere i 2011 enn i året før som følge av sysselsettingsvesten har vært sterkere enn befolkningsveksten siste år. Forholdstallet mellom antall årsverk (ekskl. studentårsverkene) og totalbefolkning har i gjennomsnitt ligget på 0,7 de siste ti årene.

Figur 5.1 *Antall innbyggere¹⁾ i de norske bosettingene på Svalbard og antall årsverk i Longyearbyen og Svea. 31. desember 1992-2011.*

1) Hentet fra Det sentrale folkeregisteret (DSF) for 1992-2000, fra det lokale befolkningsregisteret fra 2001 og fra Statistisk sentralbyrå fra 2009.

Kilde: Statistisk sentralbyrå, Svalbard skattekontor, Bedriftsundersøkelsen

I løpet av den perioden vi observerer har det vært ført flere og alternative registre over bosettingen i Longyearbyen. Vi benytter tall fra DSF (Samfunns- og næringsanalysen 2006 og tidligere) og fra det lokale registret fra 2001 av¹⁵. I 2008 begynte Statistisk sentralbyrå å publisere befolkningsstatistikk også for Svalbard og tallene er fortsatt basert på det lokale befolkningsregisteret.

¹⁵ Vi henviser til tidligere utgaver av Samfunns- og næringsanalysen for en beskrivelse av de ulike registrene og begrunnelse for valg av datakilde.

5.2 Befolkningens sammensetning

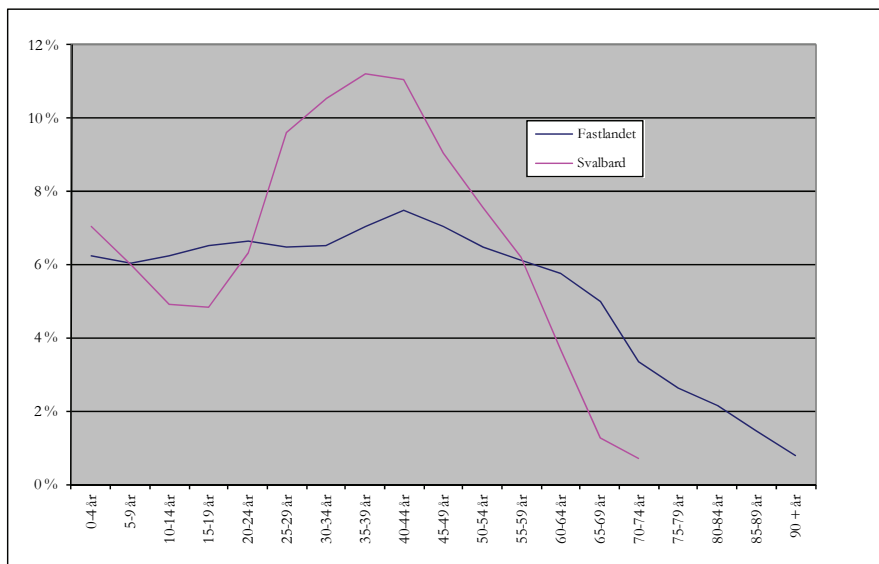
Befolkningsstrukturen i Longyearbyen avviker fra strukturen i kommunene på fastlandet som følge av den tette koplingen mellom arbeidsmarked og bosetting. Selv om både kvinne- og barneandelen i befolkningen har økt gjennom flere år er det fortsatt sterk representasjon av voksne, arbeidsføre menn på Svalbard, sammenliknet med fastlandet. Det er også en høy og økende andel utlendinger bosatt i Longyearbyen.

5.2.1 Kjønn- og aldersfordeling

Kjønn- og aldersfordelingen i de norske bosettingene på Svalbard skiller seg fra gjennomsnittet på fastlandet på følgende måte:

- Kvinneandelen er lavere på Svalbard (42 prosent) enn for hele landet (50 prosent). Kvinneandelen er lavest i de eldste aldersgruppene (motsatt fra fastlandet), men kjønnsbalansen har avtatt over tid.
- Andelen barn og unge mellom 10-19 år er relativt lav, mens det er flere av de yngste barna (0-4 år) sammenliknet med fastlandet (se Figur 5.2). Andelen barn har i lengre tid vært økende.
- Andelen eldre innbyggere (over 70 år) er svært lav (én prosent sammenliknet med fastlandet (ti prosent). Antallet eldre innbyggere i Longyearbyen er likevel fordoblet de siste fire årene.
- Den befolkningsgruppen som er sterkest representert, er (unge) voksne, yrkesaktive menn.

Figur 5.2 *Befolkningen fordelt på femårige aldersgrupper. Fastlandet og i de norske bosettingene på Svalbard. Per 31. desember 2011.*

Kilde: Svalbard skattekontor og Statistisk Sentralbyrå

Figur 5.2 viser en sammenlikning med fastlandet av befolkningen fordelt på femårige aldersgrupper. Figuren illustrerer meget godt at Longyearbyen er et sted man flytter til for å arbeide. Nesten 60 prosent av befolkningen på Svalbard er i aldersgruppen 25-54 år mot 40 prosent av befolkningen på fastlandet. For dette alderssegmentet ligger kurven for Svalbard godt over kurven for fastlandet. Befolkningsandelen for eldre aldersgrupper faller raskt på Svalbard selv om antallet eldre innbyggere er økende. Samtidig har andelen barn under fem år økt og har de siste årene ligget høyere enn på fastlandet. Det er store svinginger i antall barn fra år til år noe som gjør det vanskelig å planlegge behovet for skole- og barnehageplasser. Variasjonene i barnetallene skyldes høy flytting til/fra Longyearbyen, eller høy *turnover* i befolkningen. Trenden er likevel at barneandelen er økende og i 2011 utgjør barn og unge i aldersgruppen 0-19 år 23 prosent av befolkningen på Svalbard mot 25 prosent på fastlandet.

5.2.2 Nasjonalitet

Det har lenge vært et økende innslag av utenlandske statsborgere blant de fastboende i Longyearbyen. Andelen utlendinger har økt

fra ca 13 prosent i 2002 til 21 prosent i 2011. Etter tre år med nedgang i antallet norske statsborgere med til sammen 110 personer, økte antallet igjen med 28 i 2011. Samtidig økte antallet utlendinger med 62 personer. Det er like mye som i de tre foregående årene til sammen. I alt har Longyearbyen omlag 430 innbyggere med annen nasjonalitet enn norsk. Den største utenlandske gruppen er fortsatt thailendere, etterfulgt av svensker og russere. Det har ikke skjedd noen store endringer i fordelingen mellom nasjonaliteter det siste året. Den svenske befolkningen øker mest med 20 personer, og antall innbyggere fra kategorien "Øvrige utenom Europa" øker med 18 slik at denne gruppen er mer enn fordoblet de siste tre årene.

Tabell 5.1 *Befolkningen i Longyearbyen etter nasjonalitet. 31. desember. 2004-2011.*

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Norge	1591	1607	1699	1708	1703	1661	1598	1626
Utlandet	232	279	267	305	329	356	368	430
Thailand	52	66	64	67	89	96	90	103
Sverige	42	47	42	50	50	66	70	90
Danmark	26	26	22	22	28	33	27	30
Tyskland	16	26	24	30	28	26	22	22
Russland/Ukraina	20	34	34	37	35	43	48	45
Øvrige Europa	56	60	60	73	67	55	62	73
Øvrige utenom Europa	20	20	21	26	32	37	49	67
Totalt	1823	1886	1966	2013	2032	2017	1966	2056

Kilde: Svalbard skattekontor

5.3 Befolkningens stabilitet

Svalbardpolitikken legger ikke opp til at Longyearbyen skal kunne utvikle seg som et ordinært livsløpssamfunn. Det er derimot tilrettelagt for at folk skal kunne bosette seg på Svalbard i kortere eller lengre perioder av sitt yrkesaktive liv. Dette er samtidig bakgrunnen for at nordmenn som melder flytting til Svalbard beholder tilhørigheten til den fastlandskommunen de flytter fra. Tilhørigheten er formell (de er folkeregistrert i hjemkommunen) og omfatter blant annet en del sosiale rettigheter. Det å melde flytting til

Svalbard medfører at man får svalbardskatt, samtidig som det gir en del andre rettigheter blant annet knyttet til ferdsel på øygruppa.

Selv om det ikke er ønskelig at folk skal tilbringe hele livsløpet på Svalbard, er det en målsetting at Longyearbyen skal være et familiesamfunn. I avsnitt 5.2 har vi vist at utviklingen har gått i den retningen, selv om det fortsatt er relativt færre barn og kvinner i Longyearbyen enn på fastlandet. Et godt familiesamfunn må ha en viss stabilitet. Ved for stor gjennomtrekk blir det vanskelig å etablere tette sosiale bånd og trygge rammer for barn og unges oppvekstvilkår, men også kontinuitet og kunnskapsoverføring i næringslivet. Det er derfor av interesse å følge med på hvordan gjennomtrekken i de norske bosettingene utvikler seg. Man kan definere *turnover i bosettingene* som hvor stor andel av befolkningen ved begynnelsen av et år, som flytter ut i løpet av året. Tilsvarende kan man definere *turnover i bedriftene* som hvor stor andel av de fast ansatte som slutter i løpet av året.

Tabell 5.2 *Turnover i de norske bosettingene på Svalbard og i bedriftene i Longyearbyen og Svea. 2005 til 2011.*

	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Totalt folketall per 31.12.	1 947	2 001	2 055	2 085	2 052	2 017	2 115
Utflytting	382	484	506	470	377	418	428
Turnover i de norske bosettingene	20 %	25 %	25 %	23 %	18 %	20 %	21 %
Turnover i bedriftene	16 %	20 %	20 %	16 %	14 %	13 %	17 %

Kilde: Svalbard skattekontor og Statistisk sentralbyrå

Turnoveren i de norske bosettingene var økende fram mot 2007 da sysselsetningsveksten var positiv. Mellom 2008 og 2010, da sysselsettingen (og befolkningen) gikk ned, ble også turnoveren redusert. I 2011 har antall årsverk og innbyggere igjen økt, og dermed også turnoveren, særlig i bedriftene. Dette mønsteret speiler således forholdene på fastlandet der flyttinger øker når økonomien/arbeidsmarkedet vokser, og avtar i nedgangstider. Gjennomtrekken i befolkningen på Svalbard er likevel svært høy sammenliknet med tilsvarende tall for fastlandskommuner. Forklaringen er at Svalbard for de fleste er et midlertidig sted å bo, og slik sett er høy mobilitet helt naturlig.

Høy turnover er imidlertid ikke en fordel for stabiliteten i familiesamfunnet (som vi diskuterer nærmere i kapittel 6), eller for arbeidsmarkedet. Det er flere grunner til dette. Vi har nevnt utford-

ringer i forhold til planlegging og undervisningstilbud i skole og barnehage og sosiale bånd. For bedriftene betyr høy turnover høyere opplæringskostnader og mindre utbytte av ansattes utvikling i jobben. Mange jobber krever dessuten særskilt svalbardopplæring og mange bedrifter dekker hele eller deler av ansattes flyttekostnader. Høy turnover medfører altså store ulemper og kostnader for samfunnet, virksomhetene og for innbyggerne.

Turnoveren i befolkningen var på 21 prosent i 2011, dvs. at en femtedel av innbyggerne ble skiftet år, mens utskiftingen i bedriftene økte fra 13 til 17 prosent. Turnoveren er normalt høyere i befolkningen enn i bedriftene, mye fordi mange av de familiene som flytter har flere familiemedlemmer (barn) enn deltakere i arbeidsmarkedet. Tallene for turnover i 2011 ligger på et (tilsynelatende) normalnivå for Longyearbyen og er verken høye eller lave i et tiårsperspektiv.

5.4 Befolkningsutviklingen framover

Ett av hovedmålene (om ikke hovedmålet) for svalbardpolitikken er å opprettholde norske samfunn på øygruppen. Dette gjelder spesielt for Longyearbyen, der norske myndigheter ønsker å legge til rette for et robust familiesamfunn av en viss størrelse. Hvorvidt myndighetene lykkes i å oppfylle denne målsettingen synliggjøres blant annet gjennom utviklingen i folketall og befolkningssammensetning, slik vi har diskutert ovenfor. Befolkningsutviklingen er også en viktig parameter i både offentlig og privat planlegging.

5.4.1 Framskrivning av befolkningen

I kapittel 4 presenterte vi framskrivninger av sysselsettingsutviklingen i Longyearbyen og Svea framover. De to alternative framskrivningene er basert på antakelser om at økonomien på Svalbard kan deles i basisvirksomhet og avledet virksomhet, og at utviklingen i basisvirksomhetene forklarer den økonomiske utviklingen på Svalbard.

Sysselsettingsutviklingen er, som diskutert ovenfor, helt avgjørende for befolkningsutviklingen på Svalbard. I utgangspunktet skulle det derfor være greit å anslå befolkningsutviklingen framover. En fulltidsarbeidsplass (ett årsverk) betyr også en innbygger. Fullt så

enkelt er det imidlertid ikke, siden mange av de som jobber på Svalbard tar med seg familien. Spørsmålet er dermed hvor store husholdningene er i praksis (målt per arbeidsplass). Det viser seg at gjennomsnittlig husholdningstørrelse er vesentlig mindre på Svalbard enn på fastlandet (se Figur 6.1). Som Figur 5.1 viser, utføres det sju årsverk per ti innbyggere i de norske bosettingene. Dette forholdstallet inkluderer imidlertid barna og ser vi bort fra dem, blir forholdstallet ganske nøyaktig ett årsverk per voksen innbyggere.

Befolkningsstrukturen, og spesielt det høye tallet på inn- og utflyttinger per år, gjør det vanskelig å benytte vanlige befolkningsmodeller, basert på aldring, fødsler og dødsfall (se Bjørnsen og Johansen, 2007a). Flytting må sees som den viktigste faktoren bak befolkningens bevegelser på Svalbard. Dette kompliserer befolkningsframskrivingene, spesielt dersom man ønsker å si noe om framtidig struktur i befolkningen. Samfunnsplanleggingens behov er knyttet spesielt til antall barn. I tillegg trenger man oversikt over antall innbyggere totalt sett, siden dette har noe å si for behovet for å utvikle boligområder og annen infrastruktur. Behovet for mer detaljerte befolkningsframskrivinger enn dette er ikke til stede.

Grunnprinsipper for framskrivingene

Framskrivingen av antall voksne innbyggere, så vel som av antall barn, hviler sterkt på forutsetningene knyttet til sysselsettingsutviklingen og dermed til utviklingen i basisnæringene. Empirien tilsier at befolkningsutviklingen på Svalbard er arbeidsmarkedsstyrt og at denne koplingen er sterkere Svalbards del enn for fastlandet. Sammenhengen knytter seg, av modelltekniske årsaker, i første rekke til utviklingen i basisnæringene.

Framskrivinger er basert på enkle og lineære sammenhenger mellom befolkning og sysselsetting. Sammenhengene er framstilt i form av tre sett av koeffisienter (for de voksne, for barn og unge og for fordelingen mellom unge og barn), som alle er estimert med utgangspunkt i et basisår.

Vi har ikke vektlagt aldring når vi har sett på befolkningsutviklingen. Vi har tatt utgangspunkt i at utskiftningen av befolkningen er så høy at aldring ikke har stor betydning for befolkningsutviklingen.

Framskriving av antall voksne

Antall voksne er nært knyttet til antall årsverk. Så godt som alle voksne personer på Svalbard er i jobb. Antall voksne framskrives derfor med utgangspunkt i sysselsettingsutviklingen. I basisåret (2011) er det estimert et forhold mellom antall voksne innbyggere på Svalbard og antall årsverk som utføres i alle næringer i Longyearbyen og Svea. Dette forholdet har vært stabilt i flere år og holdes derfor fast gjennom hele framskrivingsperioden.

Framskriving av antall barn og unge

Tidligere Samfunns- og næringsanalyser viser at det er en viss sammenheng mellom sysselsettingsutviklingen i hver av basisnæringene (og avledet virksomhet) og antall barn. Vi har derfor laget anslag på antall barn per årsverk¹⁶ i hver av basisvirksomhetene og avledet virksomhet i basisåret (2011). Disse koeffisientene holdes fast gjennom framskrivingsperioden. I tillegg har vi holdt antall barn som har hjemmeværende far, eller der mor er eneforsørger, fast som i basisåret. Dette dreier seg om 33 barn. Antall barn fordeles på to aldersgrupper (0-5 og 6-18 år) og forholdet mellom disse er holdt på det samme nivået som i basisåret gjennom hele framskrivingsperioden.

Det er Longyearbyen lokalstyre som teller antall barn og fordeler dem etter mor og fars yrkestilknytning. Disse tellingene gjøres årlig per 1. januar. I 2012 ble det ikke gjennomført en slik telling og vi er derfor nødt til å basere framskrivningen på den yrkesfordelingen som gjaldt per 1. januar 2011, dvs den samme fordelingen som lå til grunn for fjorårets Samfunns- og næringsanalyse, men oppdatert med korrekt antall barn per 31. desember. Vi får dermed ikke tatt hensyn til de endringer som har skjedd på arbeidsmarkedet (foreldrenes yrkestilknytning) i løpet av det siste året. Det påvirker framskrivningen av antall barn, men det er uvisst hvilken betydning det har for treffsikkerheten i beregningene. Det er stor usikkerhet knyttet til tallene uansett, og den høye turnoveren impliserer at vi likevel ikke kjenner utviklingen i foreldrenes yrkestilknytning i framskrivingsperioden.

¹⁶ Utgangspunktet har vært næringstilknytningen til fars arbeidsgiver, altså hvilken næring far jobber i.

Befolkningsutviklingen framover

Befolkningen er framskrevet i takt med sysselsettingsutviklingen i hovedalternativet, som vist i kapittel 4.2, på tilsvarende måte som i tidligere Samfunns- og næringsanalyser. Befolkningsframskrivingen viser dermed en beskjeden befolkningsvekst tilsvarende utviklingen i antall årsverk. Per 1. januar 2011 bodde det i alt 2115 personer i de norske bosettingene, hvorav 456 var barn og 1659 var voksne. Fra Tabell 5.3 ser vi at det i 2016 vil være omtrent to prosent flere innbyggere i de norske bosettingene enn hva det er i dag. Det tilsvarer en vekst på 45 personer til 2160 innbyggere i 2016. Av disse er 456 barn. Beregningsgrunnlaget legger følgelig opp til en konsolidering av innbyggertallet på drøyt 2000 innbyggere, slik det også har vært de siste seks årene. Det som er nytt er at antall barn ikke øker, slik at barneandelen faktisk forventes å gå noe ned.

Vi understreker at tallene i tabellen er uttrykk for beregninger, og at beregningene er basert på koeffisienter og andre størrelser. Tallene er altså usikre, og bestemt av de forutsetningene som ligger til grunn. I 2011 er forholdstallet mellom antall voksne innbyggere og antall utførte årsverk tilnærmet lik én. Det er bare 44 flere voksne innbyggere (1669) enn det er årsverk (1625 inkl studenter) i Longyearbyen og Svea¹⁷. Det innebærer at hver eneste voksne innbygger, i gjennomsnitt, arbeider nesten et fullt årsverk. Forholdet mellom utførte årsverk og antall innbyggere er helt spesielt i Longyearbyen, men forholdet later likevel til å holde seg noenlunde stabilt. Med den beregningsmetoden vi benytter kan vi derfor si at framskrivingen av den voksne befolkningen er korrekt i den grad framskrivingen av sysselsettingen er korrekt. De to variablene følger hverandre én til én, og usikkerheten er i første rekke knyttet til framskrivingen av barna.

¹⁷ Tar vi med de 37 årsverkene som utføres i Ny-Ålesund blir forholdet mellom voksne innbyggere og årsverk 1669:1662, dvs. så og si identisk.

Tabell 5.3 *Framskrivning av befolkningen i de norske bosettingene på Svalbard (inkl. Ny-Ålesund). Antall innbyggere fordelt på aldersgrupper. Observert 2011. Framskrevet 2012-2016.*

	2011	2012	2013	2014	2015	2016
Barn 0-5	180	182	183	182	178	180
Barn 6-18	276	279	280	279	274	276
Voksne	1659	1691	1715	1724	1689	1705
Sum	2115	2152	2178	2185	2141	2160

Kilde: Egne beregninger og Longyearbyen lokalstyre.

5.4.2 Endrede forutsetninger

Befolkningsutviklingen som følger av forutsetningene i hovedalternativet er moderat. Voksenbefolkningen vokser med samme takt som årsverkene (tre prosent), mens antall barn er det samme i basis- og horisontår. De siste ti årene har andelen barn utgjort mellom 17 og 23 prosent av befolkningen i Longyearbyen. Den laveste barneandelen ble observert i 2006, siden har den vokst. Barneandelen har sammenheng med foreldrenes arbeidstilknytning – noen yrkesgrupper har i større grad enn andre med familie til Longyearbyen, men høy turnover og liten befolkningsstørrelse gjør usikkerheten stor. Disse forholdene diskuteres mer inngående i kapittel 6.1.

Vi har beregnet befolkningsutviklingen også på grunnlag av det historiske sysselsettingsalternativet, men for å ta hensyn til usikkerheten mener vi det er bedre å presentere følsomhetsvurderinger knyttet til intervaller rundt resultatene fra basisalternativet. Det er slik at den usikkerheten som hefter ved sysselsettingsframskrivningene også hefter ved befolkningsframskrivningene.

Et tiprosentsintervall rundt den framskrevne utviklingen innebærer at befolkningen vil ligge mellom 1940 og 2380 innbyggere i 2016. En tilsvarende usikkerhet knyttet til aldersfordelingen gir følgende utslag:

- 162-198 0-5-åringer
- 248-303 6-18-åringer
- 1534-1875 voksne

Den befolkningsutviklingen vi her skisserer er ikke mye forskjellig fra den utviklingen vi presenterte i fjorårets analyse. Unntaket er at

fordelingen mellom utviklingen i de to barnekategoriene er endret i favør av de yngste barna. Det henger sammen med veksten i antall observerte 0-5-åringer i 2011. Foreløpige befolkningstall for 2012¹⁸ viser at befolkningen per 1. juli er marginalt høyere (2195) enn vi har beregnet for utgangen av 2012 (2152), men antall innbyggere er normalt høyere om sommeren enn om vinteren, spesielt i Ny-Ålesund.

Det historiske vekstalternativet, som beskrevet i kapittel 4.3.2, gir sterkere befolkningsvekst med årlig vekst for alle alderskategorier til totalt 2500 innbyggere i 2016. Både antall barn og antall voksne faller utenfor tiprosentsintervallet og det er voksenbefolkningen som vokser sterkest.

¹⁸ Publiserte tall for befolkning per 1. juli 2012 fra statistisk sentralbyrå, se <http://www.ssb.no/emner/02/befsva/bard/tab-2012-09-20-02.html>

6 Familiesamfunnet i Longyearbyen

Hovedlinjene i svalbardpolitikken er fastlagt i Svalbardmeldinga¹⁹ og har ligget mer eller mindre fast over tid. Politikken har som ett av sine hovedmål å bidra til å befeste Longyearbyen som et robust, stabilt og kvalitativt godt familiesamfunn. Samtidig skal ikke Longyearbyen være et livsløpssamfunn. Det siste har en rekke implikasjoner, blant annet for aldersstrukturen og tjenestetilbudet i Longyearbyen. Det private, og deler av det offentlige, tjenestetilbudet er godt i Longyearbyen. På en del områder er det også bedre enn i tettsteder av tilsvarende størrelse på fastlandet. Imidlertid er det offentlige tjenestetilbudet innenfor viktige felt, som blant annet helse- og sosialområdet, begrenset i lovgivningen. Ett av argumentene for å beholde et lavt skattenivå på Svalbard er at høyere skatt vil kunne utløse krav og forventninger om ytterligere utbygging av tjenestetilbudet i Longyearbyen, og dermed også til et press mot at Longyearbyen normaliseres som et livsløpssamfunn.

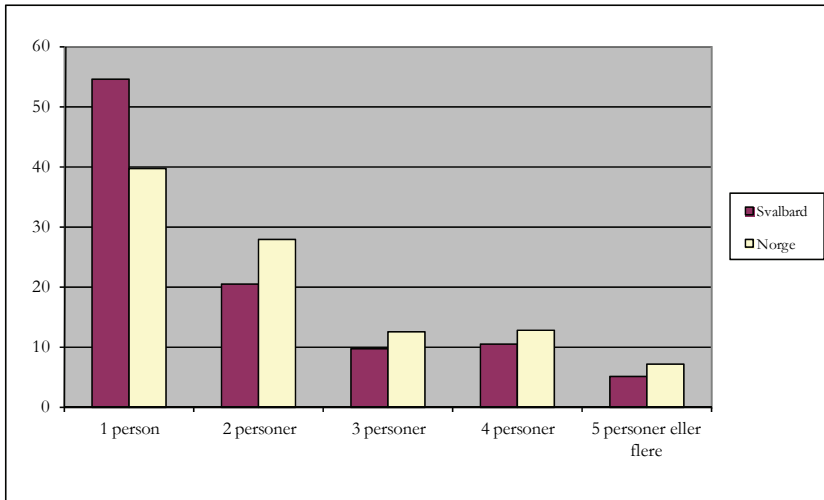
Målsettingen om at Longyearbyen skal være et robust familiesamfunn, men ikke et livsløpssamfunn, kan synes motsetningsfylt. Imidlertid har disse to målsettingene fungert parallelt i mange år, med et virkemiddelapparat som er tilpasset dem begge. Det er også mye som tyder på at samfunnet i Longyearbyen har utviklet seg i tråd med dette. Nedenfor vil vi se nærmere på noen forhold knyttet til familiesamfunnet i Longyearbyen. Statistisk sentralbyrå har gjennomført egne levekårsundersøkelser for Longyearbyen i år 2000 og igjen høsten 2009. Det er ikke vår intensjon å gjengi resultatene fra disse undersøkelsene som er publisert i SSB sin egen rapportserie. Analysen nedenfor baserer seg derfor først og fremst på befolkningsstatistikk og på informasjon fra bedriftsunder-

¹⁹ St.meld. nr. 22 (2008-2009): *Svalbard*

søkelsen. Vi begrenser oss dermed til å vurdere utviklingen i utvalgte indikatorer og til å diskutere utviklingen i familiesamfunnet med utgangspunkt i disse.

Som vi har vært inne på ovenfor, kommer folk til Svalbard først og fremst for å jobbe (eventuelt studere), for kortere eller lengre perioder. Det har resultert i en utypisk befolkningsstruktur med få pensjonister og relativt få barn, slik vi redegjorde for i kapittel 5. Aldersstrukturen er preget av en høy andel personer i arbeidsfør alder, noe som er i tråd med målsettingen om at Longyearbyen ikke skal være et livsløpssamfunn. Befolkningen har i tillegg relativt høy utdanning og god helse. Det er, som nevnt, langt flere menn enn kvinner i yrkesaktiv alder, noe som gir en stor andel én-personhusholdninger og en relativt lav andel husholdninger med barn. Figur 6.1 viser fordelingen av privathusholdninger etter husholdningsstørrelse. Vi ser at 55 prosent av husholdningene består av en person mot 40 prosent på fastlandet per 1. juli 2012. Andelen har økt fra 2011 samtidig som antallet husholdninger bestående to personer har gått ned med tre prosentpoeng. Utvalget som inngår i levekårsundersøkelsen for 2009 (Nørgaard og Sæther, 2010) oppgir en lavere andel aleneboere (30 prosent), men i dette utvalget inngår ikke den delen av befolkningen som i realiteten pendler til fastlandet mellom skift. Det er registrert i alt 1141 privathusholdninger i 2012 hvorav en fjerdedel består av tre eller flere personer.

Figur 6.1 *Andel privathusholdninger etter husholdningsstørrelse per 1. juli 2012. Prosent.*

Kilde: Statistisk sentralbyrå

Befolkningsstrukturen har endret seg de siste 20 årene og beveger seg sakte i retning av landsgjennomsnittet med gradvis flere kvinner og barn, og dessuten en svak økning i antall eldre. Tabell 6.1 viser utviklingen i antall barn og unge siden 2002. Til tross for årlige svingninger i barnetallet er trenden klar i retning av en økning i antall barn. Antall barn har økt med 37 prosent mens antall innbyggere har økt med 26 prosent mellom 2002 og 2011 slik at barneandelen har blitt høyere. Det er særlig de siste årene at antall barn har vokst raskere enn totalbefolkningen. Fra 2000 til 2006 vokste antall barn med 11 prosent, mens antall innbyggere totalt vokste med 28 prosent. Det synes som at man i stor grad innfrir målet om Longyearbyen skal være et familiesamfunn.

Tabell 6.1 *Antall barn og unge i Longyearbyen fordelt på aldersgrupper 2002-2011.*

	2002	2003	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
0-5 år	133	133	133	128	136	160	213	177	162	180
6-18 år	200	218	217	237	204	212	200	244	281	276
Sum	333	351	350	365	340	372	413	421	443	456

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

I Tabell 6.1 er barna delt inn i to aldersgrupper basert på at de minste barna etterspør barnehageplass, mens de større barna etterspør plass enten i grunnskolen eller i videregående skole. Antall innbyggere i den eldste aldersgruppen har stort sett ligget i overkant av 200, men økte mye i 2009 og 2010. I 2011 ble antallet igjen svakt redusert til 276 barn. Antall barn i den yngste aldersgruppen har de siste årene vist motsatt utvikling og økte med 18 barn i 2011. Kun i 2008 har dette antallet vært høyere og utviklingen har lagt press på barnehagekapasiteten. Det er spesielt de store variasjonene i løpet av året som skaper utfordringer for barnehagene. Selv om barneandelen i Longyearbyen har vokst til et nivå kun to prosentpoeng lavere enn på fastlandet (23 mot 25 prosent) er det nå tegn til at veksten stopper opp, og den næringsutviklingen som ligger til grunn for befolkningsframskrivingen, legger ikke opp til videre vekst. Det er imidlertid store årlige svingningene i antall barn og den høye turnoveren i befolkningen gjør det vanskelig å trekke klare konklusjoner.

Vi vet at utviklingen i barnetallene har nær sammenheng med sysselsettingsutviklingen, strukturendringer i arbeidsmarkedet (flere kvinnearbeidsplasser) og utviklingen i turnoveren i Longyearbyen. Utover det har vi liten mulighet til å undersøke hvilke motiver familier har for å bosette seg, eller bli værende i Longyearbyen. Viktige forhold kan være et godt offentlig tjenestetilbud i form av barnehageplasser, skole og fritidsaktiviteter, og korte avstander mellom bolig, arbeid og barnehage. Relativt til fastlandet har Longyearbyen et trygt oppvekstmiljø med god tilgang på uteområder og liten forurensning. Likevel savner mange innbyggere trygghets- og trivselskapende tiltak slik som gang- og sykkelveier, lekeplasser og annet, ifølge LLs egen innbyggerundersøkelse (LL, 2010).

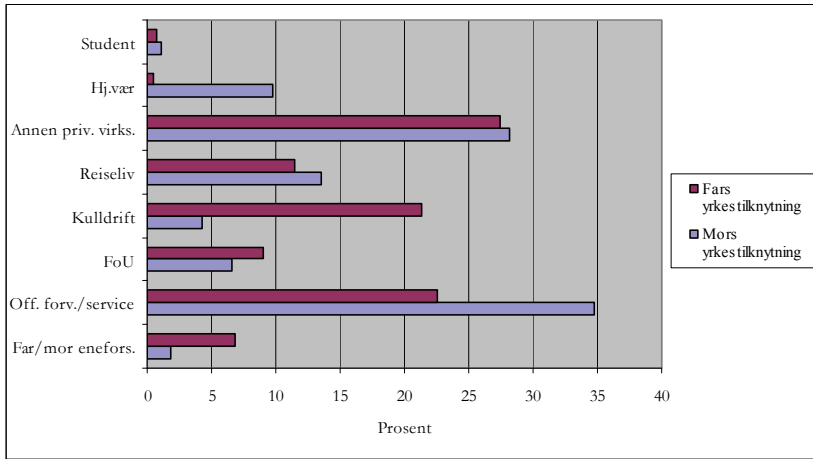
6.1 Fars og mors tilknytning til arbeidslivet

Svalbard er et sted de fleste kommer til primært for å jobbe og tjene penger. Det innebærer at mulighetene for å videreutvikle familiesamfunnet er nært knyttet til utviklingen på arbeidsmarkedet. Den store utfordringen for familien ligger i å finne arbeid til begge partnerne. Mange arbeidsgivere trekker også fram dette momentet i forhold til rekruttering av arbeidskraft. I tillegg er det selvsagt viktig å kunne tilby ansatte med familie gode økonomiske betingelser og en brukbar bolig.

En del ektefeller/samboere blir med til Svalbard uten å ha jobb. Det kan være at de ønsker en mulighet til å være hjemmeværende en periode, eller kanskje de regner med å skaffe seg arbeid når de kommer til stedet. Den høye yrkesdeltakelsen tyder imidlertid på at de færreste finner det tilfredsstillende å være uten arbeid over tid. Det er derfor stor sjanse for at familien reiser tilbake til fastlandet dersom den som ikke har jobb, heller ikke klarer å skaffe seg det.

I forbindelse med de siste årenes Samfunns- og næringsanalyser har lokalstyret gjennomført egne tellinger av de fastboende under 19 år, sett i forhold til deres foreldres beskjeftigelse. Disse tellingene sier noe om de ulike basisnæringenes betydning for utviklingen av familiesamfunnet. De utgjør samtidig grunnlaget for befolkningsframskrivingene fordelt på aldersgrupper. Det har ikke vært gjennomført en telling for 2011 slik at årets analyse er basert på samme telling som fjorårets. Vi har oppdatert grunnlaget for Figur 6.2, Figur 6.3 og Figur 6.4 med barnetallene for 2011, men har altså benyttet samme fordeling av foreldrenes yrkestilknytning som i fjorårets analyse.

Figur 6.2 *Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter foreldrenes beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 1. januar 2011¹.*

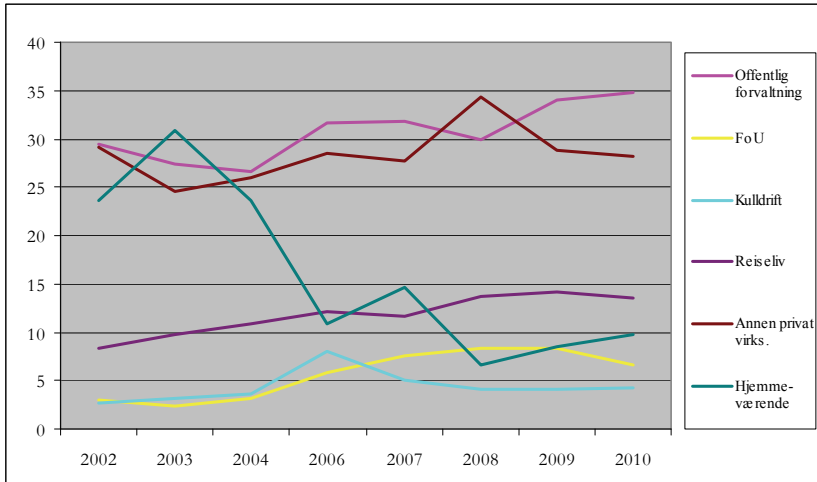
1) Fordelingen av barn og unge 0-19 år etter foreldrenes yrkestilknytning er identisk med fordelingen som er benyttet i SNA 2011 siden det ikke er gjennomført ny telling ved barnehager og skole i 2011. Historisk har det vært årlige og ikke-systematiske endringer i denne fordelingen.

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

Figur 6.2 viser andelen barn i alderen 0-19 år som har henholdsvis far eller mor sysselsatt i en av sju beskjeftigelser per 1. januar 2011. Vi ser at mange av mødrene jobber innen offentlig forvaltning og service. 35 prosent av barna hadde mor som arbeidet i denne sektoren, mens 23 prosent hadde far i denne sektoren. Annen privat virksomhet sysselsetter i like stor grad mor eller far (28 prosent), men kulldrif fortsatt er dominert av menn (fedre). I 2011 var ti prosent av mødrene hjemmeværende, noe som henger sammen med at det var 30 nullåringer i Longyearbyen.

Figur 6.3 og Figur 6.4 viser utviklingen over tid for hvor foreldrene jobber. De to viktigste sektorene for mors sysselsetting er offentlig virksomhet og, det som her er kalt, annen privat virksomhet. Det har vært en nedgang i hjemmeværende mødre siden begynnelsen av 2000-tallet, mens reiselivet har fått større betydning. Mødrene til 63 prosent av alle barna jobber innenfor de to største beskjeftigelsene, men kun andelen i offentlig virksomhet har økt siden 2009. Sysselsettingsnedgang i avledet virksomhet er således uheldig for familiesamfunnet på flere måter ved at mange ansatte i sektoren har barn, og ved at en aktivitetsnedgang i sektoren bidrar til redusert tjenestetilbud til befolkningen.

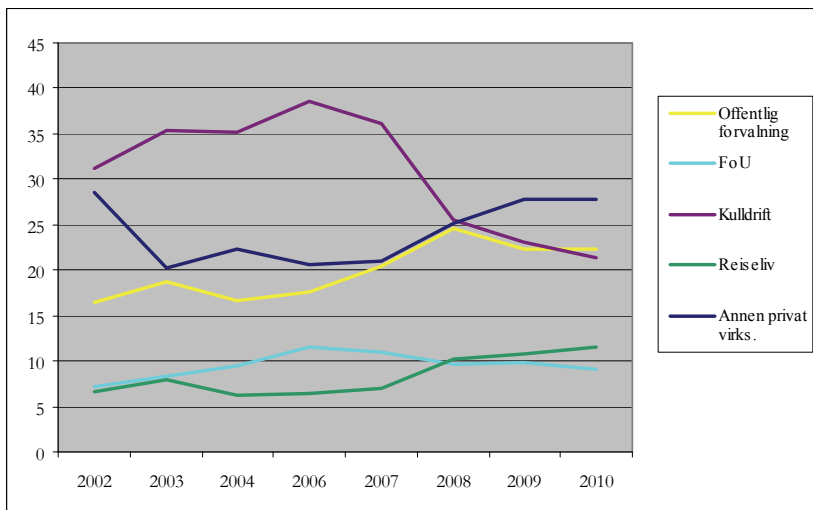
Figur 6.3 *Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter mors beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 2002-2010¹.*

1) Figur 6.3 er identisk med Figur 6.3 i SNA 2011 siden fordelingen av andel 0-19 år ikke er oppdatert, jmf fotnote til Figur 6.2.

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

Figur 6.4 *Bosatte i Longyearbyen 0-19 år, etter fars beskjeftigelse. Prosentvis fordeling. 31. desember 2002-2010¹.*

1) Figur 6.4 er identisk med Figur 6.4 i SNA 2011 siden fordelingen av andel 0-19 år ikke er oppdatert, jmf fotnote til Figur 6.2.

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

Offentlig forvaltning har også gradvis blitt en viktigere sektor for sysselsetting av far. Andelen fedre som er tilknyttet reiselivs-næringen vokser over tid, mens kulldriften sysselsetter stadig færre fedre. I 2006 sysselsatte kulldriften 39 prosent av alle fedre, mens den i 2010 sysselsatte 21 prosent. Kulldriften er dermed forbigått av offentlig sektor, noe som trolig har sammenheng med utstrakt bruk av 14/14-skift i gruvedriften, og dermed pendling og familien bosatt på fastlandet heller enn i Longyearbyen. FoU-virksomheten har hatt stor nedgang i sysselsettingen i 2010, men vekst i 2011. Det er derfor rimelig å anta at de ansatte i sektoren har en høyere andel av barna i 2011 enn hva som framgår av figuren. Kun én prosent av fedrene var hjemmeværende i 2010 og vi har ikke tatt disse med i tabellen.

6.2 Stabilitet i lokalsamfunnet

Det ligger i sakens natur at det er langt større gjennomtrekk i Longyearbyen enn i tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet. Dette er reflektert blant annet i målene for svalbardpolitikken, der det heter at Longyearbyen ikke er, og ikke skal være, et livsløpssamfunn. I forbindelse med levekårsundersøkelsen i år 2000 oppga omtrent halvparten av den norske befolkningen at de hadde bodd på Svalbard i mindre enn fire år, og ca en tredel hadde planer om å reise derfra i løpet av de kommende to år. Undersøkelsen i 2009 viste at dette hadde forandret seg lite. Drøyt 60 prosent oppga en botid på mindre enn fem år, og 30 prosent planla å flytte innen tre år. Samtidig var det 40 prosent som ikke hadde noen flytteplaner. Gjennomsnittlig botid ble oppgitt å være seks år og trekkes noe opp av de få prosentene som har bodd i Longyearbyen siden 1960- og 1970-tallet. Innbyggerundersøkelsen som LL gjennomførte i 2009 viste imidlertid at andelen av befolkningen med kort botid (mindre enn tre år) var økende, mens andelen med lengst botid (mer enn 20 år) gikk ned fra 15 prosent i 2000 til sju prosent i 2009.

Det utgis ikke statistikk som viser hvordan botiden på Svalbard endrer seg over tid. Derimot finnes det tall for befolkningens bevegelse i befolkningsregisteret, slik at vi kan beregne turnover i befolkningen, og i bedriftsundersøkelsen registreres både turnover og stillingstype. Disse statistikkene kan gi en antydning om hvordan det går. I kapittel 5 viste vi for eksempel at om lag en femtedel av

den registrerte befolkningen ved inngangen til 2011 hadde flyttet i løpet av året.

I Tabell 6.2 presenterer vi en annen indikator for stabilitet. Vi ser her hvordan sysselsettingen i Longyearbyen fordeler seg på faste og midlertidige stillinger, samt hvordan dette igjen fordeler seg på kjønn. Det framgår av tabellen at 62 prosent av de sysselsatte på Svalbard er menn. Andelen har vært stabil de siste tre årene, men er lavere enn tidligere. Nesten alle menn i fast jobb, jobber fulltid. Heltidsandelen blant kvinnene er lavere (72 prosent), og er redusert med fem prosentpoeng siden 2010. Samtidig har det skjedd en omlegging, blant annet i lokalstyret og i UNIS, fra åremålsstillinger til fast ansettelse. En lavere andel kvinner i heltidsstillinger og sterk økning i sesongengasjementer er faktorer som kan virke negativt på stabiliteten i familiesamfunnet i Longyearbyen.

Tabell 6.2 *Antall sysselsatte gjennom året, fordelt på kjønn og type stilling. Longyearbyen og Svea 2008-2011.*

	Menn				Kvinner				Totalt			
	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011	2008	2009	2010	2011
Faste heltidsstillinger	920	858	828	850	364	381	379	368	1284	1239	1207	1218
Faste deltidsstillinger	77	92	69	105	134	141	112	141	211	233	181	246
Sum faste stillinger	997	950	897	955	498	522	491	509	1495	1472	1388	1464
Sesongengasjementer	328	377	263	398	244	301	228	306	572	678	491	704
Totalt	1325	1327	1160	1353	742	823	719	815	2067	2150	1879	2168

Kilde: Bedriftsundersøkelsene

Andelen fast ansatte i hel- eller deltidsstillinger gikk ned fra 74 til 68 prosent siste år. Samtidig ble andelen faste heltidsstillinger redusert fra 64 til 56 prosent av totalt antall stillinger. Andelen faste stillinger har likevel vært økende i et lengre tidsperspektiv. I 2004 var drøyt 50 prosent av de som deltok i arbeidsmarkedet fast ansatte, mens andelen har ligget +/- 70 prosent de siste fire årene. Da de fast ansatte må antas å også være fastboende²⁰ er det klart positivt for stabiliteten at mange arbeider i faste og fulle stillinger, og det er rimelig å anta at veksten i antall barn er nært knyttet til denne utviklingen i arbeidsmarkedet. I 2011 ser imidlertid utvikl-

²⁰ Det kan diskuteres i hvilken grad pendlere i 14 dagers skiftordninger er fastboende, men vi vurderer det her som at alle med adresse på Svalbard er å regne som bofaste.

ingen til å ha gått i feil retning, selv om antall barn økte også dette året.

Antall sesongengasjementer i forhold til totalt antall sysselsatte er høyere for kvinner (38 prosent) enn for menn (29 prosent), men andelen har økt mye for begge kjønn siden 2010. Dette forholdet kan i stor grad forklares med at UNIS hadde lav andel gjesteforelesere i 2010 og at andelen økte sterkt i 2011. Også reiselivet har hatt vekst i andelen sesongansatte i 2011. Mindre enn halvparten av de ansatte i denne sektoren er i faste stillinger. Vi vet ikke hvor mange av korttids- og sesongengasjementene som utføres av fastboende, men det er rimelig å anta at disse i stor grad besettes utenfra.

Tabell 6.3 *Turnover i faste stillinger, Longyearbyen og Svea. 2004 til 2011.*

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011
Antall faste stillinger per 31.12.	1277	1341	1424	1504	1495	1472	1388	1464
Sluttet i fast stilling i løpet av året	236	216	269	297	232	208	178	250
Turnover (prosent)	19	16	20	20	16	14	13	17

Kilde: Bedriftsundersøkelsene

Tabell 6.3 viser hvordan gjennomtrekken er i arbeidsmarkedet i Longyearbyen og Svea. Hver bedrift er bedt om å tallfeste hvor mange av de fast ansatte som har sluttet i løpet av året. Vi skiller ikke her mellom heltids- og deltidsansatte, men fokuserer på fast ansatte. Rundt årtusenskiftet lå turnoverandelen i overkant av 25 prosent av de faste stillingene. Fra 2001 til 2002 falt andelen fra 28 til 17 prosent, for siden å stige til 20 prosent. De tre årene med nedgang i sysselsettingen (2008-2010) gikk turnoveren sterkt ned, slik vi ser av tabellen, men i 2011 er andelen igjen tilbake på 17 prosent. Det innebærer at 17 prosent av de som var fast ansatt i bedrifter på Svalbard per 1. januar 2011, har sluttet i jobben i løpet av året. Nedgang i turnoveren er positiv for stabiliteten i samfunnet, mens høy turnover er kostbart for bedriftene i form av kostnader knyttet til opplæring, flytting og etablering. Høy turnover er også kostbart for samfunnet siden utskiftingen på arbeidsmarkedet i større grad henger sammen med at folk flytter til/fra Longyearbyen enn at arbeidskraftsmobiliteten er lokal.

Drøftingen ovenfor tyder generelt sett på at stabiliteten i familiefamilien fortsatt er god, selv om indikatorer peker feil vei i 2011.

Det virker rimelig at stabiliteten har økt som et svar på at Longyearbyen har hatt en periode med nedgang i befolkning og økonomisk aktivitet. Slik fungerer det gjerne også på fastlandet hvor tider preget av, for eksempel, økende arbeidsledighet følges av mindre mobilitet i befolkningen og på arbeidsmarkedet. Det betyr imidlertid ikke at nedgangstider er bra for stabiliteten i samfunnet, og kanskje særlig ikke i et såpass lite og sårbart samfunn som Longyearbyen. I 2011 var det vekst i både sysselsetting og antall innbyggere, og slik sett er det naturlig at turnovern øker igjen. Nedtrappingen i kulldriften bidrar til mer usikkerhet om framtidig økonomisk utvikling og Longyearbyens framtidige attraktivitet som familiesamfunn.

6.3 Basisnæringenes bidrag til stabilitet

Ved siden av å sysselsette en stor del av arbeidsstyrken bidrar basisnæringene til stabiliteten ved å bringe inntekter til Longyearbyen, samt til betydelige ringvirkninger lokalt. Dette er stabiliserende i seg selv. Basisnæringene har en klart stabiliserende funksjon i arbeidsmarkedet og i forhold til familiesamfunnet i byen. Denne betydningen kan måles ved hjelp av stabilitetsindikatorer, som gjengitt i Tabell 6.4.

Offentlig forvaltning og service har flere store arbeidsgivere og sysselsetter begge kjønn. I alt 26 prosent av årsverkene i Longyearbyen utføres i offentlig sektor. Andelen faste *heltidsstillinger* har falt i 2011 tilbake til 76 prosent, som i et lengre perspektiv ser ut til å være et normalt nivå. Det innebærer at om lag en fjerdedel av de fast ansatte jobber i deltidstillinger. Mellom 2008 og 2010 oversteg heltidsandelen 80 prosent av alle faste stillinger. Det er god kjønnsbalanse i sektoren og kvinneandelen blant de faste ansatte ligger på 50 prosent. Turnoveren har vært lav de siste fire årene og det er mulig at nedgangen må sees i sammenheng med overgang fra åremål til faste stillinger. I 2011 er andelen faste stillinger (81 prosent) identisk med andel årsverk i faste heltidsstillinger. Det innebærer at 19 prosent av de som jobber i sektoren ikke har fast ansettelse (men jobber i engasjementer) og at disse, sammen med faste deltidansatte, utfører 19 prosent av årsverkene.

Forskning, høyere undervisning og romrelatert virksomhet har sterk vekst i antall sesongengasjementer i 2011 slik at andelen faste stillinger har falt fra 93 til 77 prosent og årsverk utført i faste heltidsstillinger har

falt fra 94 til 78 prosent. Nedgangen var på 16 prosentpoeng, men så var også nivået i 2010 uvanlig høyt for en sektor der bruken av gjesteforelesere er utbredt. Mer overraskende er det at andelen heltidsstillinger som andel av antall faste stillinger har gått ned til 79 prosent. I 2010 arbeidet nesten alle fast ansatte på heltid. Også kvinneandelen i de faste stillingene er betydelig redusert i 2011 til 38 prosent. Den kjønnsutjævnende utviklingen fra 2009 og 2010 er således ikke videreført. Turnoveren i sektoren ble fordoblet i 2011, men er likevel lavere i FoU-sektoren enn for næringslivet samlet sett. I alt 15 prosent av de fast ansatte ved inngangen til 2011sluttet i jobben i løpet av året.

Tabell 6.4 *Stabilitetsindikatorer etter basisnæring. Longyearbyen og Svea. 2006-2011.*

	Offentlig	FoU	Bergverk	Reiseliv	Totalt
Andel faste stillinger					
2006	84 %	31 %	86 %	56 %	65 %
2007	78 %	36 %	86 %	50 %	64 %
2008	77 %	94 %	91 %	48 %	74 %
2009	75 %	46 %	91 %	55 %	68 %
2010	81 %	93 %	87 %	50 %	74 %
2011	81 %	77 %	79 %	46 %	69 %
Andel heltid faste stillinger					
2006	77 %	79 %	99 %	76 %	86 %
2007	75 %	80 %	99 %	63 %	83 %
2008	82 %	78 %	100 %	72 %	87 %
2009	81 %	78 %	100 %	68 %	85 %
2010	86 %	97 %	100 %	67 %	89 %
2011	76 %	79 %	99 %	67 %	83 %
Kvinneandel faste stillinger					
2006	45 %	35 %	11 %	51 %	31 %
2007	51 %	36 %	9 %	59 %	34 %
2008	50 %	36 %	8 %	61 %	34 %
2009	51 %	43 %	8 %	65 %	37 %
2010	52 %	50 %	7 %	62 %	36 %
2011	50 %	38 %	9 %	60 %	36 %
Turnover					
2006	18 %	16 %	11 %	23 %	16 %
2007	19 %	19 %	9 %	28 %	17 %
2008	12 %	6 %	11 %	23 %	13 %
2009	14 %	10 %	10 %	15 %	12 %
2010	13 %	7 %	14 %	16 %	13 %
2011	14 %	15 %	6 %	21 %	13 %
Andel årsverk i faste heltidsstillinger					
2006	77 %	81 %	95 %	71 %	75 %
2007	81 %	85 %	77 %	61 %	66 %
2008	80 %	78 %	85 %	64 %	70 %
2009	80 %	71 %	91 %	76 %	73 %
2010	89 %	94 %	90 %	71 %	77 %
2011	81 %	78 %	89 %	65 %	70 %

Kilde: Bedriftsundersøkelsen

Innen *kulldriften* har så å si alle vært ansatt i faste stillinger, men i 2011 har andelen midlertidige stillinger økt til 21 prosent. Det finnes så godt som ingen deltidsarbeidende i sektoren slik at 99 prosent av de fast ansatte arbeider på fulltid. Kvinneandelen har tradisjonelt vært lav, og har de siste fem årene ligget lavere enn ti prosent. Mange av de kvinnelige ansatte jobber i selskapets administrasjon i Longyearbyen. Turnoveren er halvert til seks prosent i 2011 og ligger dermed vesentlig under turnoveren for basisnæringene samlet. Store Norske opplyser i årsmeldinga at gjennomsnittlig ansettelsestid i konsernet er åtte år.

Reiselivet har alltid hatt, og har fortsatt, et relativt stort innslag av sesongarbeidere og korttidsengasjerte. Andelen faste stillinger ble redusert i 2011 til 46 prosent og har ikke vært så lav siden 2002. Andelen heltid av de faste stillingene holdt seg imidlertid konstant på 2/3. Kvinneandelen er tradisjonelt høy i sektoren og er i 2011 på 60 prosent. Etter to år da få sluttet i jobben, er turnoveren tilbake over 20 prosent i 2011. I alt 65 prosent av årsverkene i sektoren ble utført av faste heltidsansatte i 2011.

6.4 Boligsituasjon og pendling

6.4.1 Pendling til fastlandet

Alle arbeidstakere på Svalbard må i prinsippet være bosatt der. Øygruppa er lokalisert langt fra fastlandet og dagpendling er, i alle praktiske henseender, ikke aktuelt. Likevel vet vi at det foregår arbeidspendling mellom Svalbard og fastlandet. Dette gjelder i all hovedsak for skiftarbeidere, og da særlig de som går i 14-dagers skiftordning. Det vil igjen si at mange av pendlerne har Svea som arbeidssted og dermed jobber i Store Norske, eller hos selskapets underleverandører i Svea.

I teorien eksisterer ikke denne pendlingen fordi alle ansatte har boligadresse i Longyearbyen. Det inngår i arbeidsbetingelsene og lokaladresse er dessuten en forutsetning for svalbardskatt og motorisert ferdsel i utmark. Det finnes ikke offisielle opplysninger om hvor stort omfang pendlingen har. Store Norske oppgir i sin årsmelding at 186 av selskapets 370 ansatte, dvs 50 prosent, arbeider turnus etter en 14/14-rotasjon, mens 90 ansatte jobber i 7/7-rotasjon. Det antas at så å si alle i 14/14-turnus i realiteten

pendler mellom Svalbard og fastlandet, mens flere i 7/7-ordningen faktisk oppholder seg i Longyearbyen mellom skiftene. Det er rimelig å anta at forholdet er noenlunde tilsvarende for underleverandørene.

Det har vært snakk om å gå bort fra ordningen med ansettelser i 14/14-turnus, men dette er ikke lenger aktuell politikk. Store Norske forsøker i stedet å bidra til familiesamfunnet ved å fornye boligmassen og tilby flere, store familieleiligheter, samt ved å bidra til kulturliv og trivsel i Longyearbyen. Konsernet deltar også i flere faglige prosjekter sammen med UNIS.

De fleste virksomheter rapporterer om at en ikke ubetydelig utfordring ved ansettelser, er mulighetene for jobb til kandidatens samboer/ektefelle. Det må antas at denne problemstillingen gjelder også i forhold til beslutninger om pendling. Et godt utbygd og variert arbeidsmarked i Longyearbyen kan således bidra til å redusere pendlingen. Flere virksomheter har forsøkt å ta initiativ til at det opprettes en database for ledige stillinger, men også over mulige arbeidsgivere og arbeidssøkende innbyggere/tilflyttere. En slik database kan lette koplingen mellom tilbud og etterspørsel i arbeidsmarkedet.

Pendlingen til fastlandet kan dessuten påvirkes ved bruk av økonomiske virkemidler slik som skatte- og avgiftspolitik, ved styring av prisutviklingen og ved tilpassing av tjenestetilbudet rettet mot befolkningen.

6.4.2 Boligsituasjon i Longyearbyen

Boligsituasjonen i Longyearbyen har utviklet seg mye i løpet av 1990- og 2000-tallet og den mest betydningsfulle endringen er trolig framveksten av et *kommersielt boligmarked*. Historisk har bolig vært et gode som arbeidsgiver stiller til disposisjon, som en naturlig del av jobbtilbudet. Den gang felleshusholdet dominerte var så godt som alle boliger eid av enten Store Norske eller av staten. Ordningen med at bolig følger jobb kan synes fornuftig i et samfunn der folk bare er innom noen år for å jobbe, og gjennomsnittlig botid er 6 år.

Da omstillingen av samfunnet tok til på 1990-tallet ble boligspørsmålet tidlig satt på dagsorden. Det var en direkte følge av at

boligmarkedet ikke fungerte. Framveksten av nye, private virksomheter klarte ikke å skaffe sine ansatte høvelige boliger og det vanskeligjorde, naturlig nok, rekrutteringen. Flere virksomheter, blant annet i reiselivet og anleggsnæringen, benytter dessuten i utstrakt grad sesong- og korttidsengasjementer, og må derfor ha tilgang til tilstrekkelig mange hybler og leiligheter til å huse arbeidsstokken til enhver tid.

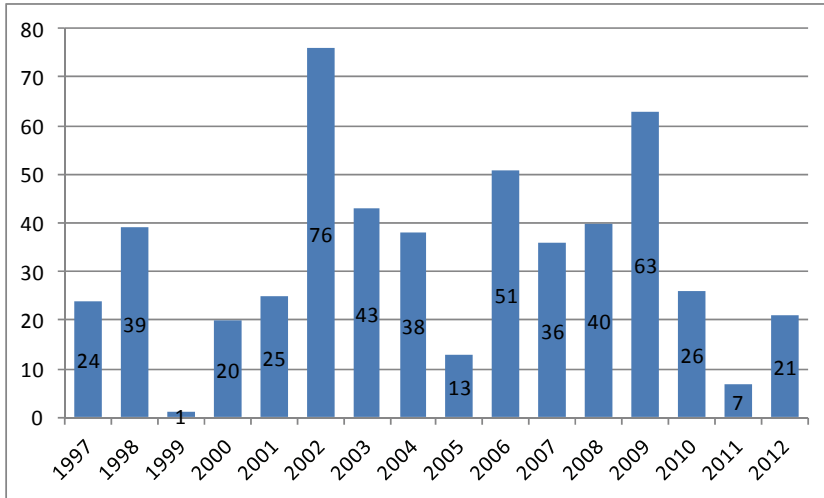
Boligbyggingen tiltok i særlig grad med aktivitetsveksten og diversifiseringen av næringslivet på 2000-tallet. Gradvis har private aktører overtatt både prosjektering og bygging, og dermed også profitt og risiko. Markedet for bolig er kommersialisert, og det er flere som eier egen bolig. Samtidig er markedet sterkt polarisert som følge av at ansatte i noen næringer fortsatt har fri eller subsidiert tjenestebolig, mens andre kjøper eller leier i et rent etterspørselsstyrt marked.

Figur 6.5 viser hvordan boligbyggingen har utviklet seg de siste 16 årene. I 1999 ble det kun ferdigstilt én bolig. Det kan se ut som at utbyggingen var satt på hold i påvente av Svalbardmeldinga. Volumet tok seg siden opp og var spesielt høyt i 2002. Da hadde gruva i Svea Nord vært i produksjon i et år og det rådet stor optimisme i samfunnet. Store Norske og LNS Spitsbergen sto bak 30 av boligene som ble bygd dette året, mens de resterende 46 ble bygget av private. Boligbyggingen har vært høy gjennom 2000-tallet, men med store årlige variasjoner. I 2005 ble i alt 13 boliger ferdigstilt og i 2011 ble kun sju boliger ferdigstilt. Svingingene i boligbyggingen er delvis et uttrykk for økonomiske utsikter og framtidstro, men er også knyttet til tilgangen på regulerte tomter. Store Norske er grunneier i dalen, lokalstyret har ansvar for arealplanlegging og regulering, og det er få aktører på markedet for prosjektering og bygging av boliger.

Boligbyggingen er et uttrykk for at Longyearbyen fornyes og utvikler seg i retning av et ”normalsamfunn”. Boligbyggingen og framveksten av privateide boliger tyder samtidig på at det er et marked for boliger i Longyearbyen. Markedet er blitt mer fleksibelt og familievennlig i den forstand at det bygges større boligenheter enn tidligere. Sparebank1 har opplyst om at omlag 60 prosent av boligene i Longyearbyen omsettes av privatpersoner, mens næringslivet har resten av markedet. Årets intervjurunde har avdekket at det finnes en etterspørsel fra privatpersoner om

anledning til å være egen byggherre. Sett i sammenheng med at det i 2012 igjen er vekst i boligbyggingen, vitner det om fortsatt utvikling av det private eiendomsmarkedet.

Figur 6.5 *Antall ferdigstilte boenheter i Longyearbyen. 1997-2012¹.*

1) Foreløpige tall for 2012 per 1.august.

Kilde: Longyearbyen lokalstyre

6.5 Økonomiske levekår

Økonomi har lenge vært et viktig insitamenter for å få folk til å bosette seg i Longyearbyen. Et lønnsnivå på linje med fastlandet kombinert med lav skatt og, i mange tilfeller, subsidiert bolig har bidratt til at de fleste grupper på Svalbard kommer godt ut økonomisk, og har vært viktige virkemidler i svalbardpolitikken. Etter hvert som samfunnet normaliseres vil behovet for slike insitamenter svekkes. Levekårsundersøkelsen (2009) viser at stadig flere oppgir tilbud om bedre jobb og tilgangen på natur- og friluftsopplevelser som de viktigste årsakene til å bo i Longyearbyen. Betydningen av skattenivået og muligheten til å legge seg opp penger er tonet ned siden 2000. En forklaring til det kan være den generelle velstandsøkningen i Norge de siste ti årene. Det er ikke uvanlig at andre faktorer enn økonomi vektlegges i denne type spørreundersøkelser i en tid da inntektsnivået går opp. Et annet moment er at levekostnadene begynner å likne mer på de som gjelder på fastlandet.

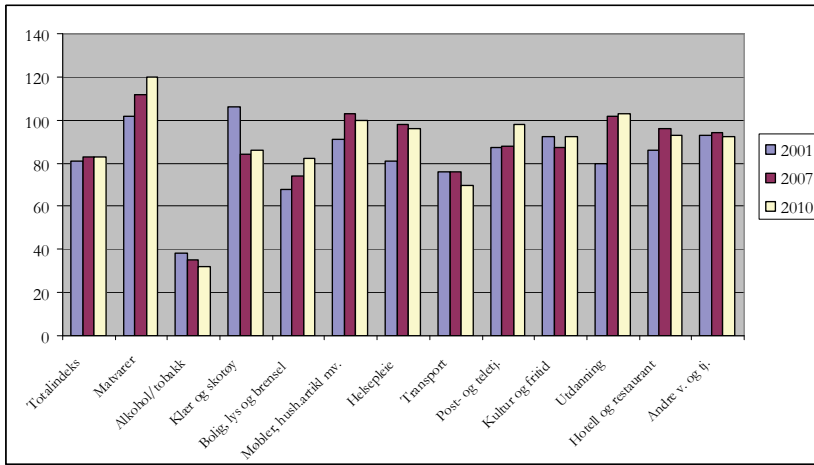
Statistisk sentralbyrå har gjennomført flere prisnivå- og forbruksundersøkelser for Svalbard, de siste publiserte for 2007, og de utarbeider årlig konsumprisindeks for Svalbard. En ny forbruksundersøkelse er gjennomført høsten 2012 og vil publiseres neste år, mens en ny prisnivåundersøkelse er planlagt for 2014. I 2008 ble inntektsstatistikk for 2006 publisert. I fjorårets analyse ga vi en kort sammenfatning av funnene i SSBs undersøkelser og statistikk. Hovedtrekkene er gjengitt nedenfor.

Individuell bruttoinntekt lå 23 prosent høyere på Svalbard enn på fastlandet i 2006. Trekker man også inn gunstige skatteforhold, blir forskjellen 37 prosent. Inntektsmessig er det fortsatt gunstig å bo på Svalbard og det medfører et høyere forbruk enn gjennomsnittet på fastlandet. Et annet forhold som virker inn på forbruket er at Svalbard er avgiftsfritt.

Avgiftsfrihet bidrar til prisene er lavere på Svalbard, og forskjellen er størst for de mest avgiftsbelagte varene. Det betyr for eksempel at tobakk, alkohol og motorkjøretøyer er betydelig billigere i Longyearbyen. Andre varer kan være dyrere på Svalbard, blant annet som følge av fraktkostnader, men også som følge av konkurransesituasjonen i Longyearbyen.

Totalindeksen viser at prisnivået generelt ligger 17 prosent lavere for en gjennomsnittsfamilie i Longyearbyen enn for en familie på fastlandet. Dette forholdet har holdt seg rimelig uendret gjennom 2000-tallet. Det er imidlertid store forskjeller mellom varegrupper. Særlig avgiftsbelagte varer som nytelsesmidler og transport er vesentlig rimeligere på Svalbard og forskjellene øker over tid. Matvarer derimot er betydelig dyrere i Longyearbyen, og også her øker forskjellene utover 2000-tallet. I 2010 viser prisundersøkelsen at matvarer koster 20 prosent mer på Svalbard og det er spesielt for ferskvarer som melk, brød, fisk og frisk frukt og grønnsaker at forskjellen er stor.

Figur 6.6 *Prisnivåindekser på Svalbard for utvalgte konsumgrupper. Fastlandet=100.*

Kilde: Statistisk sentralbyrå

I 2011 viste konsumprisindeksen at prisnivået på Svalbard økte med 2,3 prosent, men at matvarer kun økte med én prosent. Prisveksten var høy for alkoholfrie drikkevarer, spesielt kaffe og te, men også for meieriprodukter, egg, brød og sukkerholdige varer. Prisen på frukt gikk imidlertid ned med ti prosent og grønnsaker med fire prosent i 2011, og dette utlignet nesten prisveksten for øvrige matvarer.

Rengjøringstjenester, transporttjenester, hotelltjenester, samt kultur og fritidstjenester ble dyrere i 2011, men de fleste tjenester er fortsatt billigere enn på fastlandet.

Bokostnadene har gjennomgående vært lavere på Svalbard enn på fastlandet. Det er i stor grad knyttet til at mange innbyggere har tilgang på subsidiert bolig gjennom jobben. En annen faktor som drar i samme retning er at boligmassen består av mindre enheter enn på fastlandet. På Svalbard er det få eneboliger, og leilighetene er relativt små. Vi ser imidlertid av Figur 6.6 at boligkostnadene øker i Longyearbyen fra 68 prosent av nivået på fastlandet i 2001 til 82 prosent i 2010. Gjennomsnittlig leiepris for (ikke-subsidiert) bolig i Longyearbyen lå i 2009 på 4300 kroner i måneden i følge levekårsundersøkelsen. Det er noe høyere enn gjennomsnittsprisen på fastlandet. Veksten i prisnivå for bolig kan dessuten koples til at flere virksomheter som tilbyr bolig med jobben, har begynt å kreve

høyere leie, og opp mot selvkost, fra sine ansatte. Prisstigningen for bolig, lys og brensel var på 3,2 prosent i 2011 og det var husleiekostnadene som steg mest.

Utviklingen tyder på at Longyearbyen er på god vei i retning av et normalisert samfunn. Der Store Norske tidligere hadde ansvaret for det meste, er det nå et mye større skille mellom arbeid og fritid, og samfunn og privat. Dette betyr at det som tidligere var et ”gratissamfunn” nå har blitt et samfunn der innbyggerne i større grad betaler for de tjenestene de bruker og som lokalstyret tilbyr. Kostnadsdekning er innført som prinsipp når det gjelder de fleste offentlige varer og tjenester. Dette har betydd økte personlige utgifter når det gjelder oppvarming, strøm, vann, avløp, barnehage, veg, post osv. Utviklingen er i tråd med den politikken som ble presentert i siste svalgberdmelding.

7 Rammebetingelser

Samfunns- og næringsanalysen har dokumentert at lokalsamfunnet i Longyearbyen gradvis har gjennomgått en ”normalisering”, i den forstand at det har blitt likere tilsvarende samfunn i Fastlands-Norge. Forandringen må sies å være resultatet av en villet og ønsket politikk, og den gjør seg gjeldende på en rekke områder. Den siste Svalbardmeldinga (meld S nr. 22 (2008-2009)) legger opp til at svalbardsamfunnet skal normaliseres videre framover. Noen overordnede grunnprinsipper i politikken overfor svalbardsamfunnet ligger fortsatt fast. Longyearbyen skal være et *robust familiesamfunn*, det vil si at det skal være et godt sted for familier å bo, arbeide og leve, samtidig som det ikke skal være et *livsløps-samfunn*. Utover det er det ikke lenger fastlagt målsetninger til hvor stort samfunnet skal være.

I dette kapitlet ser vi nærmere på bakgrunnen for normaliseringen av samfunnet i Longyearbyen og på hvilke områder Longyearbyen fortsatt skiller seg fra fastlandskommuner. Vi drøfter også noen av konsekvensene av denne politikken. I tillegg gjør vi en vurdering av hvordan den politikken som varsles i Svalbardmeldinga, sammen med mulige endringer i andre rammebetingelser, kan tenkes å slå ut for utviklingen av Longyearbyen.

7.1 Normalisering av svalbardsamfunnet

Det norske storsamfunnet ønsker norsk tilstedeværelse på Svalbard, og et levekraftig familiesamfunn i Longyearbyen er et uttrykt mål i svalbardpolitikken. Denne målsettingen har ligget til grunn for den, delvis styrte, utviklingen som har funnet sted de siste 20-30 årene, og har bidratt til at Longyearbyen i dag framstår til forveksling lik fastlandssamfunn av tilsvarende størrelse.

Det meste av den norske aktiviteten på Svalbard var tidligere knyttet direkte til kulldriften, og Longyearbyen utviklet seg da også som ”Company Town”. Normaliseringen startet på 1980-tallet og skjøt ytterligere fart på 1990-tallet. I denne perioden ble blant annet Store Norskes ansvar for driften av de fleste funksjonene i samfunnet i Longyearbyen overtatt av andre institusjoner, det være seg private eller offentlige aktører. Fra begynnelsen av 1990-tallet ble det også utviklet flere basisnæringer. Da kan spesielt UNIS og andre kompetansearbeidsplasser, samt turisme, nevnes. Samtidig ble lokale offentlige tjenester overtatt av Svalbard samfunnsdrift²¹ (SSD), som var forløperen til det vi i dag kjenner som Longyearbyen lokalstyre (LL). Parallelt med denne utviklingen gjennomgikk kulldriften i Store Norske store endringer, og aktiviteten der ble videreført. Sammen gir basisaktivitetene grunnlag for det vi i denne rapporten kaller avledet virksomhet, og som består av en rekke mindre og noen større private bedrifter som leverer varer og tjenester til innbyggerne og næringslivet i Longyearbyen og til turister. Totalt har aktiviteten på Svalbard økt betydelig fra 1990 og fram til i dag, noe som også har gitt grunnlag for en sterk befolkningsvekst i den samme perioden.

I dag framstår Longyearbyen som et moderne lokalsamfunn som likner på tilsvarende samfunn på fastlandet, og som har flere bein å stå på både når det gjelder nærings- og samfunnsliv. Den største endringen var slik sett at samfunnet gradvis ble åpnet ved at lokaladministrasjonen ble overført fra Store Norske via SSD, til en folkevalgt lokaladministrasjon, LL. Dette har i sterk grad bidratt til å redusere statlige myndigheters direkte styring av samfunnsutviklingen. Med opprettelsen av lokalstyret har innbyggerne fått medbestemmelsesrett på viktige områder som samfunns- og arealplanlegging, infrastruktur, næringsutvikling og oppvekstvilkår. Det er i år ti år siden lokaldemokratiet ble innført i Longyearbyen.

Myndighetene har i utgangspunktet god anledning til å styre utviklingen på Svalbard og har flere virkemidler til rådighet. De viktigste innbefatter lover og forskrifter, lokal og sentral administrasjon, finansieringsmekanismer, støtteordninger for offentlig og privat virksomhet, samt utøvelse av statlige interesser som grunneier og eier av selskaper på Svalbard. Normaliserings-

²¹ SSD ble etablert som datterselskap under SNSK i 1989 og omgjort til statlig aksjeselskap i 1993.

politikken bidrar til å svekke flere av disse virkemidlene, først og fremst fordi normalisering impliserer at staten i størst mulig grad skal holde "fingrene fra fatet". Samfunnet skal utvikle seg normalt, eller markedsmessig, innenfor gjeldende regelverk. I det normaliserte samfunnet skal statlig styring i hovedsak opprettholdes gjennom en gradvis innføring av norske lover og regler. Politikken legger dermed opp til fri næringsetablering og bosetting i Longyearbyen innenfor gjeldende regelverk og dessuten til normalisering av norsk lovanvendelse.

7.1.1 Familiesamfunn – ikke livsløpssamfunn

Denne rapporten, som tidligere samfunns- og næringsanalyser, viser blant annet at det er svært høy yrkesdeltakelse blant de voksne som er bosatt på øygruppa. Av dette kan man avlede at folk i stor grad reiser til Svalbard for å jobbe. Samtidig er det relativt høy turnover blant de bosatte, noe som innebærer at 20-25 prosent av innbyggerne skiftes ut hvert år.

Ett av hovedmålene i svalbardpolitikken er at den skal bidra til å befeste Longyearbyen som et robust, stabilt og kvalitativt godt familiesamfunn. Derfor er det også lagt til rette for at de som jobber på Svalbard skal kunne ha med seg familien dit. Med dette mener vi at det tilbys barnehage, grunnskole og videregående skole til barna som bor der. Sykehuset tilbyr primær- og spesialisthelsetjeneste, i tillegg til akuttberedskap og enkelte kirurgiske operasjoner. Videre innbefatter tilbudet jordmor, fysioterapi, bedriftshelsetjeneste og tannhelsetjeneste. Det finnes dessuten et tilbud innen barne- og ungdomspsykiatri i Longyearbyen, bemannet med personell fra Tromsø. I tillegg er det et relativt godt tilbud både av fritidssysler for barn og voksne og av private tjenester. Sammert opp er tjenestenivået i Longyearbyen mer variert og til dels bedre enn i kommuner av tilsvarende størrelse på fastlandet. Disse forholdene bidrar sannsynligvis sterkt til familiesamfunnet i Longyearbyen.

At det legges til rette for at familier kan bosette seg i Longyearbyen, bidrar etter all sannsynlighet til et større tilbud av arbeidskraft enn det ellers ville vært. Slik sett er det en kopling mellom det overordnede politiske ønsket om normalisering av svalbardsamfunnet, utviklingen av familiesamfunnet i Longyearbyen og næringslivets behov for arbeidskraft. Politikken bidrar til at

næringslivet har en større lokal pool å rekruttere nye medarbeidere fra. Barrieren for å søke jobb i Longyearbyen er mindre for de som allerede bor der og har tilgang på bolig (gjennom samboer/ektefelle). Imidlertid peker næringslivet samtidig på en utfordring knyttet til at begge voksne i moderne familier normalt sett er i, eller ønsker å være i jobb, og at det ikke alltid er like enkelt å skaffe kompetanserelevant arbeid til begge i et arbeidsmarked av begrenset størrelse. Det er et annet spørsmål hvor store disse utfordringene reelt sett er, når vi samtidig vet at yrkesfrekvensen blant de voksne som er bosatt på Svalbard er nær 100 prosent.

Samtidig som det legges til rette for at Longyearbyen skal være et godt sted å bo for familier, skal det ikke være et livsløpssamfunn. Det er et helt sentralt prinsipp at de som bor på Svalbard skal kunne forsørge seg selv, herunder skaffe seg bolig. Dette innebærer blant annet at en rekke offentlige omsorgstjenester ikke er tilgjengelige på Svalbard. Norske svalbardbeboere må derfor samtidig være folkeregistrert i hjemkommunen på fastlandet, og det er meningen at de skal reise fra Longyearbyen når deres omsorgsbehov overstiger det tilbudet som gis i Longyearbyen. Utenlandske statsborgere henvises til sine respektive hjemland dersom de har behov for velferdstjenester utover det lokale tilbudet.

Målsettingene om at Longyearbyen skal være et godt familiesamfunn, men ikke et livsløpssamfunn, kan synes motsetningsfylte. Imidlertid har de fungert parallelt i mange år, med et virkemiddelapparat tilpasset dem begge, og det ser ut som om samfunnet i Longyearbyen i hovedsak har utviklet seg i tråd med dem. Man kan likevel observere flere potensielle konflikthensyn som blant annet kan knyttes til hvilke forventninger innbyggere i et normalsamfunn har, og til den etter hvert betydelige internasjonaliseringen av lokalsamfunnet. Vi ser tendenser til at en del personer blir boende lenge på Svalbard, også etter avsluttet arbeidsforhold. Framveksten av markeder for private boliger og fritidseiendommer vil kunne forsterke denne utviklingen.

- Det har skjedd en fordobling av antall innbyggere over 70 år på tre år. Foreløpig innebærer det ikke mer enn 16 personer i denne aldersgruppen (0,7 prosent av befolkningen) og vi har ikke grunnlag for å hevde at dette er en trend.

- Befolkningsveksten de senere årene skyldes hovedsakelig vekst i antall utenlandske innbyggere. Ikke-norske statsborgene som andel av total antall innbyggere har økt fra 11 til 21 prosent de siste ti årene. Innbyggere fra utenfor Norden utgjør 15 prosent av befolkningen i Longyearbyen.

Det kan være grunn til å spørre seg hvordan normaliseringsprosessen vil kunne virke inn på befolkningens syn på Longyearbyen som sitt primære hjemsted. Oppfatninger om hvilke tjenester innbyggerne skal ha krav på må forventes å komme under press av flere årsaker. Allerede er det generasjoner av innbyggere som bor og jobber i Longyearbyen og besteforeldre ønsker å bli boende nær barn og barnebarn. Utenlandske innbyggere med eller uten rett til innreise til Norge, og med eller uten medlemskap i folketrygden får barn, eller behov for helse- og omsorgstjenester utover det tilbudet som finnes i Longyearbyen. Medlemmer av familier kan bli kronisk syke før, eller i løpet av den perioden familien planlegger å bo på Svalbard. For å nevne noen tenkelige utfordringer. I et lite samfunn hvor ”alle kjenner alle” kan det lett oppstå kollektivt press for hva som oppfattes som ”rettferdig” behandling av enkelttilfeller og behandlingen av enkelttilfeller vil igjen skape presedens. Hvilke rettigheter skal for eksempel innbyggere som er født og oppvokst på Svalbard ha, uavhengig av foreldrenes opphav? En følge av den sterke arbeidstilknytningen er at innbyggerne på Svalbard er svært ressurssterke, i den forstand at de gjennomsnittlig har god helse og utdanning sammenliknet med fastlandet. En naturlig konsekvens av at samfunnet normaliseres er at også befolkningens sammensetning normaliseres. Innenfor rammene av dagens svalbardpolitikk er det ikke aktuelt å innføre livsløpssamfunn i Longyearbyen. Rammene er imidlertid politisk bestemt og dermed ikke hugget i stein. Dersom målsettingen oppheves, vil Longyearbyen bli mer som en fastlandskommune, og LL få de samme oppgavene som kommuner på fastlandet. Hvorvidt lov om kommunale helse- og omsorgstjenester skal gjøres gjeldende på Svalbard har allerede blitt vurdert i arbeidet med nytt lovvedtak (Prop. 91 L (2010-2011)). Innføring av livsløpssamfunn vil ha store konsekvenser, blant annet for skatte- og avgiftspolitikken samt for allmenngjøring av lover og regler, noe som kan komme i konflikt med betingelsene i Svalbardtraktaten.

7.1.2 Normalisering av lover og regler

Regjeringen legger opp til at det rettslige rammeverket på Svalbard skal være mest mulig likt som på fastlandet. Norsk privatrett, straffe- og prosessrett gjelder i sin helhet, mens øvrig lovgivning gjelder der den eksplisitt er gjort gjeldende. Lovgivningen er myndighetenes klart sterkeste virkemiddel på Svalbard.

Den gang Svalbard var sentralstyrt og Store Norske hadde ansvaret for alle samfunnsfunksjoner i Longyearbyen var det mindre behov for norsk lovverk utover Svalbardtraktaten og Svalbardloven.

Normaliseringen av samfunnet, kombinert med stadig mer omfattende folkerettslige forpliktelser har ført til økende behov for innføring av nye lover og regler og anvendelse av flere norske lovbestemmelser på øygruppen. Spesielt gjennom de seinere årene har en rekke norske lover, regler og forskrifter blitt gjort gjeldende. Mange lover er imidlertid gitt begrensinger som følge av stedlige hensyn og/eller som følge av at de kommer i konflikt med Svalbardloven eller Svalbardmiljøloven. Svalbard er unntatt EØS-avtalen. Svalbardtraktaten sikrer alle traktatpartners borgere lik rett til adgang og opphold på Svalbard. Følgelig gjelder ikke Utlendingsloven, og Svalbard kan ikke innlemmes i Schengen-avtalen. Dette har medført kontroll av alle reisende ved inn- og utreise fra Svalbard. Utlendinger må vise pass, mens det er en enklere identifikasjonsplikt for norske statsborgere.

En annen viktig ”rettighet” man ikke har på Svalbard, er rett til trygdeytelser. På Svalbard skal man selv tjene til livets opphold, ellers har man ikke noe der å gjøre. Det er imidlertid flere uthulinger av dette prinsippet. Alle innbyggere som er ansatt av norske arbeidsgivere (som er pliktige til å innberette lønn og annen godtgjørelse) er medlem av den norske folketrygden. Folketrygdloven gir medlemmene rett til ytelser for å sikre inntektsbortfall i gitte situasjoner samt å få kompensert særlige utgifter ved helse- eller velferdsmessige behov. Medlemmer i folketrygden beholder medlemskapet uavhengig av om de er yrkesaktive eller ikke, men vilkårene for å få tilgang til økonomiske ytelser er ikke nødvendigvis forenelige med å oppholde seg på Svalbard. For eksempel er retten til rehabiliterings- eller attføringspenger avhengig av at medlemmet får aktiv behandling der hun oppholder seg. Medlemmer av folketrygden har rett til barnetrygd og kontantstøtte ved opphold på Svalbard. Barn som blir født på Svalbard blir imidlertid

ikke medlemmer av folketrygden uten å opparbeide denne retten på fastlandet. Den alminnelige helselovgivningingen er i liten grad innført og det innebærer blant annet at det ikke er lagt til rette for tyngre psykisk helsevern eller eldreomsorg i regi av offentlig myndigheter.

7.1.3 Normalisering av skatter og avgifter

Økonomi har lenge vært et viktig insitamant for å få folk til å bosette seg i Longyearbyen. Et lønnsnivå på linje med, eller egentlig over, fastlandet, kombinert med lav skatt og (for mange) subsidierte boliger har bidratt til at de fleste grupper på Svalbard kommer godt ut økonomisk. Finansielle insitamenter er viktige virkemidler i svalbardpolitikken.

De som bor på Svalbard, betaler i liten grad avgifter. Det er for eksempel ingen moms, og heller ingen særavgifter blant annet på alkohol²², tobakk eller transport. Selv om en del varer og tjenester, som bolig (for dem som ikke har subsidiert bolig gjennom arbeidsgiver), dagligvarer, elektrisitet og renholdstjenester er dyrere på Svalbard enn på fastlandet, ligger de totale leveomkostningene for en gjennomsnittsfamilie på Svalbard betydelig lavere (17 prosent) enn for en tilsvarende familie på fastlandet.

Imidlertid betaler innbyggerne på Svalbard inntektsskatt. Arbeidstakere på Svalbard betaler i dag trygdeavgift pluss en særskilt svalbardskatt på 8 prosent av brutto inntekt, det vil si at man ikke får skattefradrag på Svalbard. Selskaps- og kapitalbeskatningen ligger på 16 prosent. Netto næringsoverskudd for selvstendig næringsdrivende skattlegges på samme måte som lønn.

Det har variert noe over tid hvor mye skatt som har vært krevet inn på Svalbard. Den siste økningen i svalbardskatten (2006) førte til sterke protester og høyere utflytting, og skatten ble satt ned igjen til dagens nivå i 2008.

Hvorvidt dagens skattenivå er høyt eller lavt, avhenger av øyet som ser. Inntektsskatten påvirker folks nettoinntekt, altså hva de opplever som gevinsten ved å bo på Svalbard. Jo høyere inntektsskatt, desto lavere nettoinntekt. Dersom folk bosetter seg på Svalbard

²² Det kreves inn såkalte ”korkpenger” på Nordpolet. Disse disponeres av LL til kulturtiltak.

først og fremst for å jobbe, vil færre ønske å bo der dersom nettoinntekten går ned. Slik sett kan skattenivået være et virkemiddel for å påvirke arbeidstilbudet. Når arbeidstilbudet generelt er høyt, noe som blant annet avhenger av konjunktursituasjonen på fastlandet, vil høy skattsats være et mindre problem. Når arbeidstilbudet er lavt, kan derimot høy skatt bidra til at næringslivet ikke får tak i den arbeidskraften det trenger, og lønnsnivået må justeres. Høy skatt kan altså, spesielt i perioder med lavt arbeidstilbud, enten være lønns- og kostnadsdrivende for næringslivet, eller føre til mangel på arbeidskraft på Svalbard.

Økonomisk sett er det alt i alt gunstig for en gjennomsnittshusholdning å bo på Svalbard sammenliknet med å bo på fastlandet. Nettoinntekten er høyere (ved lik lønn) og levekostnadene lavere (ved likt forbruk), men forbruket er høyere på Svalbard. En normalisering av skattenivået kan påvirke folks insitamenter for å ønske å bo på Svalbard. Imidlertid viser SSBs levekårsundersøkelse fra 2009 at betydningen av skattenivået og muligheten for å legge seg opp penger mens man bor på Svalbard, har avtatt over tid som viktigste årsak til at man ønsker å bo der. Tilbud om bedre jobb, og tilgangen på natur- og friluftsopplevelser, oppgis av stadig flere som viktige årsaker til å bo i Longyearbyen. Slik sett gir undersøkelsen en klar indikasjon om at normaliseringen av samfunnet fungerer etter hensikten.

Svalbardtraktaten bestemmer at skatter, avgifter og gebyrer som oppkreves på Svalbard utelukkende skal komme øygruppen til gode. Det gis dermed ikke anledning til å innkreve skatter og avgifter til statskassen fra innbyggere og næringsliv på Svalbard. Det kan likevel kreves betaling for offentlig tjenestetilbud og slik sett er det rom for å øke skatte- og avgiftsnivået innenfor bevilgningene over svalbardbudsjettet. Lovverket gir også anledning til å kreve inn visse gebyrer og avgifter, for eksempel som betaling for tjenester (registreringsavgift for motorkjøretøyer, losavgift, egenandel helseutgifter m.m.) eller begrunnet ut ifra miljøvernlovgivning (miljøavgift for tilreisende, NOx-avgift for fartøyer m.m.). Alt i alt finnes det flere muligheter for innskjerping av skatte- og avgiftsnivået innenfor lovverket, dersom normaliseringen av samfunnet bidrar til å gjøre det ønskelig.

7.1.4 Normalisering av lokalstyret: LL ti år

Longyearbyen lokalstyre overtok for Svalbardrådet og fikk overført aksjene i Svalbard samfunnsdrift (SSD) fra Næringsdepartementet i 2002. Svalbardrådet, som var et administrativt organ, ble avviklet, mens LL ledes av et demokratisk valgt ”kommunestyre”.

Lokalstyrets ansvar og myndighet ligger tett opp til det ansvaret kommunene har på fastlandet. LL ledes også av en ”ordfører” (lokalstyreleder). Fra 2006 ble det gjennomført endringer i organisasjonen. Etter den nye modellen ivaretas overordnede strategier, policyspørsmål, overordnet bestillerfunksjon og myndighetsutøvelse av LLs egen organisasjon. Tre kommunale foretak: Bydrift, Oppvekstforetaket og Kultur- og fritidsforetaket har ansvaret for samfunnsmessige driftsoppgaver.

Lokaldemokratiet er en viktig del av normaliseringen av Longyearbyen. Flere, men særlig tre, ting skiller LL fra en fastlandskommune. For det første har LL et smalere ansvarsområde enn fastlandskommunene; fordi Longyearbyen ikke er et livsløps-samfunn. Det betyr rett og slett at LL ikke produserer samme bredde av tjenester som fastlandskommunene. For det andre bor de fleste i Longyearbyen der en kortere periode, og det er stor turnover blant innbyggerne. Dette kan, men behøver ikke, bety at folk får et annet forhold til lokaldemokratiet i Longyearbyen enn man har i fastlandskommuner. Det har blant annet gitt seg uttrykk i motvilje mot at lokaldemokratiet i sin tid skulle innføres. For det tredje avviker finansieringen av LL fra finansieringen av fastlandskommuner. På Svalbard er det ikke direkte skattlegging av innbyggerne (kommuneskatt) slik som på fastlandet. Det er også flere andre forskjeller. For eksempel har man valgt en organisasjon der LL har et overordnet ansvar, mens driftsansvar for tjenester og infrastruktur er lagt til kommunale foretak. Dette er imidlertid en organisasjonsform som er valgt av LL selv. Det finnes kommuner på fastlandet med tilsvarende organisering, i det minste når det gjelder deler av sine ansvarsområder.

LLs ordinære inntekter kommer fra staten. Dette gjelder både drift og infrastruktur. Overføringene dekker imidlertid ikke de kostnadene LL har. Derfor er det i løpet av de siste 25 årene innført gebyrer på de fleste offentlige varer og tjenester, som dekker inn resten av LLs inntekter. Kostnadsdekning er i hovedsak brukt som prinsipp her. For folk flest innebar dette at det, etter ”gratissam-

funnets” tid (Store Norske-tida) har blitt store uttellingene til oppvarming, strøm, vann, avløp, barnehage, veg, post osv, som de ikke hadde før. Når det er behov for større investeringer i ”kommunal” infrastruktur, dekkes også deler av disse gjennom gebyrer.

Longyearbyen lokalstyre overtar i stadig større grad ansvaret for investeringer og prioriteringer innenfor driftsbudsjettet. Øremerkede midler omgjøres til rammetilskudd over svalbardbudsjettet slik som barnehagetilskuddet i 2011. LL kommer dermed i den samme ”skvisen” som kommunene på fastlandet når det gjelder prioriteringer mellom ulike (og oftest lovpålagte) oppgaver.

LL besitter en betydelig eiendomsmasse i form av kommunal infrastruktur og boliger for ansatte. Mye av denne eiendomsmassen er ”arvet” og noe har kommet til i løpet av de siste ti årene. Eiendomsmassen må driftes, vedlikeholdes, avvikles og utvides. I løpet av 2012 valgte LL å selge deler av sin boligmasse i Longyearbyen til et privat selskap. Boligene, som i stor grad var nedskrevet hos LL, ble solgt til høystbydende. Dette ga LL større handlingsrom, i den forstand at kontantinnbetalingen reduserte det umiddelbare behovet for å øke gebyrene som blir krevet inn fra innbyggerne. Salget åpnet imidlertid for husleieøkning for leietakerne i de aktuelle hybelhusene som følge av at eiendomsselskapet ønsker avkastning på sin investering. Samtidig bidro salget til å framskynde LLs behov for å investere i nye ansatteboliger.

Utskifting av eiendomsmassen kan være nødvendig, for eksempel som følge av at behovene endrer seg over tid. Det ovennevnte salget kan således begrunnes i at de ansatte etterspør en annen boligtype (familieleiligheter) framfor hybler beregnet på 1-2 personer. Slik sett er denne utskiftingen i tråd med målsettingene om familiesamfunnet. Basert ut ifra et normaliseringsperspektiv er det også rimelig å la markedsmekanismene rå ved å selge boligmassen til høystbydende. Samtidig er boligmarkedet (tilgang og leiepriser) et betydelig virkemiddel i svalbardpolitikken. Dersom økonomiske insentiver er det viktigste for folks beslutning om å flytte til Longyearbyen vil utgifter til bolig ha stor betydning for byens attraktivitet (gitt lønns- og skattenivået). Et adekvat tilbud av boliger og et akseptabelt husleienivå er således helt sentralt for opprettholdelsen av et robust lokalsamfunn. Dette medfører

ansvar for en forsvarlig boligpolitikk fra både sentrale og lokale myndigheter.

Sentrale myndigheter har ikke lenger et tallfestet mål på hvor stort samfunnet på Svalbard skal være. Lokalsamfunnets størrelse er imidlertid av stor betydning for LL, som ansvarlig myndighet for samfunns- og næringsutviklingen i Longyearbyen. De siste 20 årene har byen vokst til dobbelt størrelse, og underveis vil eksisterende infrastruktur, naturlig nok, fungere som beskrankninger for videre vekst. Dette har i noen tilfeller utløst bevilgninger til konkrete formål, som bygging av barnehager, utvidelse av skolen osv), men normaliseringen av samfunnet følges av en økende forventning om at LL selv skal finansiere kommunal infrastruktur. I svalbardbudsjettet for 2013 er det bevilget midler til renseanlegg på kraftverket, men LL må også investere i nytt, utvidet kraftverk dersom byen vokser ytterligere. Flere andre prosjekter står i kø. I 2012 lå det an til at barnehagekapasiteten skulle bli sprengt, men foreløpig klarer oppvekstfortaket å tilby full barnehagedekning. Trafikken over Longyearbyen havn øker sterkt og det er behov for utvidelse, eller ny havn for å tilrettelegge for ny næringsaktivitet, og for å kunne ta imot større cruiseskip. Det er også behov for ny havnebåt til erstatning for utrangert båt ("Fjell") blant annet av beredskapshensyn og for å serve Kystverkets lostjeneste. Dette er bare noen eksempler på at investeringsbehovet i samfunnet allerede er stort. Videre befolkningsvekst vil også legge press på arealutnyttelsen i Longyearbyen. Dette presset forsterkes, og utbygging fordyres, av skjærpede miljø- og beredskapskrav, slik som flom- og skredsikring. Mens vekst innebærer høyere skatteinntekter både fra innbyggere og næringsliv for fastlandskommunene, er det ingen slike direkte finansieringsmekanismer til stede på Svalbard.

7.2 Endra rammebetingelser framover

Svalbard generelt, og Longyearbyen spesielt, har vært gjennom en brytningstid som har medført en normalisering. Longyearbyen blir gradvis mer likt tilsvarende lokalsamfunn på fastlandet. Fordelen med å bo på Svalbard er delvis knyttet til forskjellene mellom Svalbard og fastlandet, blant annet når det gjelder økonomi. Slik sett vil utviklingen i de økonomiske insentivene, sammen med

andre rammebetingelser, være svært viktige når det gjelder Longyearbyens framtid som lokalsamfunn og antall innbyggere i byen.

Brytningstiden vil, etter alt å dømme, fortsette. Kulldriften er fremdeles den viktigste pilaren og garantisten for et levekraftig samfunn i Longyearbyen. Det er imidlertid usikkert hvor lenge driften i Store Norske vil fortsette. Luncheffjell²³ sikrer drift fram mot år 2020, og om det blir ytterligere drift etter dette er høyst usikkert. Miljøhensyn, både når det gjelder virkningene på lokalt miljø og klimaeffekter knyttet til bruk av fossilt brensel, vil være med på å sette rammene for fortsatt kulldrift på Svalbard. I tillegg må det, etter alt å dømme, foretas store investeringer i infrastruktur knyttet til eventuelt framtidig kulldrift, siden anlegget i Svea etter hvert sannsynligvis ikke kan brukes lenger (man må se etter kullforekomster andre steder). Dersom aktiviteten i Store Norske legges ned, eller reduseres i vesentlig grad, må man se etter andre basisaktiviteter til erstatning for kulldriften også for å opprettholde bosettingen i Longyearbyen. Tidligere analyser (Bjørnsen og Johansen 2008) viser at et bortfall av kulldriften vil kunne få store ringvirkninger i lokalsamfunnet når det gjelder underskogen av bedrifter i privat sektor (vare- og tjenestetilbudet), offentlig tjenestetilbud, arbeidsplasser og befolkning, og dermed for kvaliteten på familiesamfunnet i byen.

Nedenfor drøfter vi kort noen framtidsperspektiver knyttet dels til alternativ virksomhet, dels til en videre normalisering av Longyearbyen, og dels til endringer i andre rammebetingelser.

7.2.1 Alternativ næringsvirksomhet

Et mangfoldig næringsliv er en forutsetning for å at Longyearbyen skal kunne være et livskraftig lokalsamfunn og et eventuelt bortfall av kulldriften vil gi et behov for at det kommer alternativ næringsvirksomhet til Svalbard og Longyearbyen, dersom lokalsamfunnet skal kunne opprettholdes både kvantitativt (innbyggere, arbeidsplasser) og kvalitativt (vare- og tjenestetilbud, familiesamfunnet). Bjørnsen og Johansen (2008) tok utgangspunkt i dagens basisvirksomhet da de diskuterte hvilke aktiviteter som eventuelt kan erstatte dagens kulldrift i framtida. De konkluderte med følgende:

²³ I tillegg kommer Ispallen og randsonen av Svea, men disse områdene er foreløpig ikke konsekvensutredet og godkjent av myndighetene.

1. En *dobling av antall ansatte i reiselivet* vil føre til mer enn en dobling av antall turister og økt press på svalbardnaturen. Samtidig er det ikke nok til å kunne erstatte antall ansatte i kulldriften. Utviklingen innen reiselivet har vist seg å være nært knyttet til utviklingen i kulldriften. Dessuten er sesongvariasjonene i aktiviteten såpass store at næringen vanskelig kan gi noe vesentlig kompensierende tilskudd i form av helårsarbeidsplasser.
2. En *dobling av antall ansatte i FoU-virksomhet* ligger langt utenfor eksisterende planer. Det vil også ha relativt små effekter i forhold til bortfall av kulldriften, siden FoU-sektoren er relativt liten i utgangspunktet.
3. En *dobling av antall studenter* ligger også langt utenfor eksisterende planer og vil ha små ringvirkninger i lokalsamfunnet (siden multiplikatoren for studenter er liten). Det vil også ha små effekter, sammenliknet med bortfall av kulldriften. En dobling av studentene krever i tillegg at antall ansatte på UNIS øker.
4. En samtidig *dobling av antall studenter og antall ansatte i reiseliv og FoU-virksomhet* vil imidlertid være kvantitativt nok til omtrent å opprettholde aktiviteten (sysselsettingen) i Longyearbyen, totalt sett. Dette vil også bidra til at et potensielt befolkningstap erstattes fullt ut, men med flere voksne og færre barn enn med fortsatt kulldrift.

Disse alternativene vurderes imidlertid som usannsynlige av Bjørnsen og Johansen (2008). Spørsmålet da er om det finnes annen virksomhet som kan erstatte kulldriften. En gjennomgang av eksisterende dokumenter, inkludert Svalbardmeldinga, supplert med samtaler med næringslivsrepresentanter i Longyearbyen, LL og Polaravdelingen i Justisdepartementet, gir følgende muligheter:

1. Klimaendringene forsterker veksten i skipstrafikken i området og kan gi ytterligere vekst ved åpning for trafikk gjennom Nordøst-passasjen. Svalbard, og da spesielt Longyearbyen, kan få "hub"- og supplyfunksjoner, inkludert beredskapsansvar for redningstjenester og forensning, i forhold til denne trafikken.

2. Samarbeid, support- og transporttjeneste til Grønland. Virksomheter i Longyearbyen er allerede involvert i transport til og næringsvirksomhet på Grønland.
3. Fiskerihavn i Longyearbyen og/eller Barentsburg. Varmere polhav forventes å flytte fiskeriaktivitet nordover.
4. Regjeringens nordområdestrategi innebærer generelt sett økt satsing på nordområdene, inkludert Svalbard.
5. Utvidet aktivitet i tilknytning polar-, miljø- og jordovervåkning.
6. Utvinning av andre mineraler enn kull på Svalbard.

Dette er ment som en ikke-utfyllende liste over noen potensialer en kan se framover. Noe av dette kan for eksempel komme i konflikt med miljømålsettinger. Alt i alt illustrerer usikkerheten knyttet til kulldriften at det er usikkert hvordan Longyearbyen vil utvikle seg framover. Gjennom Samfunns- og næringsanalysen kan en observere hvordan usikkerhet i forhold til Store Norskes framtid (siden 1980-tallet) smitter over på all virksomhet i Longyearbyen. Effekten forsterkes sannsynligvis av graden av samfunnets geografisk isolerte posisjon.

7.2.2 Videre normalisering

Grunntanken ved normalisering av samfunnet i Longyearbyen er at rammebetingelsene skal bli likere de som gjelder for tilsvarende samfunn på fastlandet. I ytterste forstand innebærer normaliseringen at Longyearbyen må være *attraktivt nok i seg selv*, i form av gode bo- og oppvekstvilkår, variert næringsliv og attraktiv arbeidsmarked, også *uten* den økonomiske fordelene man fortsatt har ved å bo og jobbe på Svalbard. Vi har pekt på betydningen dette kan få for næringsliv, sysselsetting, befolkning og familiesamfunnet. Normalisering er imidlertid et vidt begrep. Nedenfor diskuterer vi kort noen forhold som kan tolkes inn under dette begrepet.

Inntekter

De som bor på Svalbard, må i utgangspunktet forsørge seg sjøl. Samtidig er det mange som reiser til Svalbard for å legge seg opp penger. Det har de kunnet gjøre fordi brutto gjennomsnittsinntekt (dvs lønna) er høy og fordi skatten er lav. Endringer i inntekten

og/eller skatten vil påvirke muligheten for å legge seg opp penger når man jobber på Svalbard. Inntekten tjenes opp i arbeidsmarkedet og er i hovedsak utenfor politisk kontroll. En ytterligere normalisering av inntektsskatten er under politisk kontroll og vil kunne bidra til svekket økonomi for dem som jobber på Svalbard. I utgangspunktet vil vi anta at dette bidrar til å gjøre Longyearbyen mindre attraktiv.

Utgifter

Kostnadene ved å bo på Svalbard påvirker også muligheten for å legge seg opp penger der. Vi har, gjennom hele perioden det har vært gjennomført samfunns- og næringsanalyser, sett at Longyearbyen har gått fra å være et ”gratissamfunn” til å bli et samfunn basert i stor grad på markedsmessige prinsipper. Samfunnet har altså gradvis blitt normalisert også på dette området. Imidlertid er det fortsatt billigere for en gjennomsnittshusholdning å bo på i Longyearbyen enn på fastlandet, selv om en del varer og tjenester er dyrere i Longyearbyen. De lave kostnadene skyldes blant annet at mange bor i bolig betalt helt eller delvis av arbeidsgiver, og at det generelt er et lavere avgiftsnivå på Svalbard. Samtidig er det store avstander, høye transportkostnader og få tilbydere innenfor en del markedssegmenter (blant annet dagligvarer og boliger), noe som bidrar til å øke kostnadene.

Vår vurdering er at en videre normalisering av bo- og levekostnadene på Svalbard vil kunne skje gjennom flere kanaler:

- Mer markedsorientering av boligmarkedet vil kunne øke kostnadene for dem som bor på Svalbard. Dette kan for eksempel skje gjennom alminnelig skattlegging av fordelen ved å bo i arbeidsgivers bolig, ved innføring av ”markedsleie, eller ved at virksomheter selger (privatiserer) sine ansatteboliger. Videre kan det i større grad tilrettelegges for kommersiell boligbygging. Markedsorienteringen av boligmarkedet er allerede godt i gang.
- Høye etableringskostnader, begrenset befolkningsgrunnlag og strenge miljørestriksjoner er blant flere forhold som gir grunnlag for markedsrett og et begrenset antall næringsaktører. Mer markedsorientering kan forsterke denne utviklingen ved at markedsposisjoner utnyttes. Konsekvensen kan være kostnadsøkning for husholdningene.

- Paradoksalt nok kan de samme markedsmessige utfordringene (høye etablerings- og driftskostnader og lite marked) bidra til kostnadsøkning ved økt konkurranse mellom flere næringsaktører. Frikonkurranseløsninger fungerer dårlig når forholdene ikke ligger til rette det. Når flere bedrifter kommer til i et lite marked får hver av dem færre kunder å fordele faste kostnader på. Konsekvensen er at bedriftene konkurrerer hverandre ut og/eller at høyere gjennomsnittskostnader slår ut i høyere priser.
- Økte gebyrer for LLs tjenester vil føre til økte kostnader, for næringslivet så vel som for husholdningene.
- Avgifter som (del-)betaling for offentlige tjenester eksisterer i noen grad allerede og lovverket er ikke til hinder for at slike avgifter og gebyrer i større grad kan innføres på Svalbard
- Økt turisme, forskningsaktivitet og friluftsliv medfører økt belastning på sårbar natur. Utvidet ferdsel i utmark kan korrigeres med avgifter.

Et ikke uvesentlig aspekt i denne sammenheng er at utgiftene ved å bo i Longyearbyen allerede er høye på svært mange områder. Lang avstand til fastlandet, klima og tendenser til konsentrasjon i ulike konsummarkeder, bidrar til at levekostnadene i Longyearbyen lett kan bli høyere enn de er på fastlandet som følge av mer markedsorientering og normaliserte utgiftsnivå.

Infrastruktur

På fastlandet er utbygging og vedlikehold av infrastruktur tradisjonelt en offentlig oppgave, selv om det finnes en rekke varianter som enten innebærer privat drift og finansiering eller en kombinasjon av privat og offentlig finansiering. Argumentet for offentlig finansiering av infrastruktur er oftest at kostnadene ved å investere i og drifte den kan være så høye at etterspørselen rettet inn mot infrastrukturtenestene ikke er høy nok til å oppnå kostnadsdekning. Siden infrastruktur er helt nødvendig for at et samfunn skal fungere, har utbygging og -vedlikehold tradisjonelt vært et offentlig ansvar.

Dette har det vært tatt høyde for også på Svalbard. Infrastrukturen har blitt utbygd enten av Store Norske (i sin tid), som delvis har vært subsidiert av staten, eller senere gjennom statlige utbygginger

og tilskudd. Offentlig finansiering har vært helt avgjørende for at Longyearbyen skulle kunne bygges opp og utvikles som et levekraftig lokalsamfunn. Den siste svalbardmeldinga legger til rette for at det statlige ansvaret skal videreføres på en del områder, men ikke på alle.

Investeringer i *statlig* infrastruktur (flyplass, helikopterbase, sjøredning etc.) er et statlig ansvar og gjennomføres i prioritert rekkefølge av staten.

Statlige myndigheter signaliserer at den "*kommunale*" infrastrukturen som er nødvendig for å drifte samfunnet i Longyearbyen er tilstede, og at lokalsamfunnet selv, representert ved LL, skal ha ansvaret for drift, vedlikehold, utvidelse og fornyelse. Som nevnt i avsnitt 7.1.4, er det visse utfordringer knyttet til dette. Et problem er at deler av infrastrukturen er nedslitt, eller har for liten kapasitet, og at det dermed er stort behov for vedlikeholds- eller nyinvesteringer. Dette er kostbart og LL har begrensede muligheter for å innhente finansiering utenom ved tilskudd over Svalbardbudsjettet, eller ved å velte kostnadene over på innbyggere og næringsliv i form av gebyrer. Førstnevnte har statlige myndigheter signalisert motvilje til, og sistnevnte er upopulært, ikke minst med bakgrunn i den korte tidshorizonten de fleste innbyggerne har for sitt opphold i Longyearbyen. Gjennomsnittlig botid er fem-sju år, litt avhengig av økonomiske konjunkturer.

Utfordringene knyttet til finansiering kan innebære at det underinvesteres i infrastruktur, med påfølgende svekkelse av kvaliteten på denne. Dette kan få ringvirkninger til resten av samfunnet på mange vis. Forringelse av infrastrukturen (inkludert manglende utvidelse) begrenser innbyggernes tjenestetilgang og kan virke som en beskrankning for næringslivets og befolkningens framtidige utvikling. Slik sett er vurderinger rundt Longyearbyens størrelse overført til det lokale forvaltningsnivået. Lokalt ansvar for finansiering av infrastruktur kan resultere i at manglende kostnadsdekning forhindrer investeringer som er nødvendige for å utløse nye næringsveier. Det er klart paradoks at kostnadene, som må antas å være relativt høye gitt et arktisk klima og stor geografisk avstand til fastlandet, skal bæres av innbyggerne i et samfunn som ikke er et livsløpssamfunn, men som det knytter seg betydelige storpolitiske målsetninger til.

7.2.3 Andre rammebetingelser – miljø og klima

En sentral del av norsk svalbardpolitikk er knyttet til vern av naturmiljøet og kulturminner på Svalbard. Ansvaret er nedfelt i Svalbardtraktaten, og føringen for norsk politikk er at miljøhensyn skal veie tyngst ved konflikt med andre interesser. Miljøhensynet er således også et betydelig virkemiddel for regulering av nærings-etablering, -drift, bosetting og ferdsel.

Naturvern

Verning av naturmiljøet på Svalbard har siden traktatens inngåelse medført fredning av dyrearter og opprettelse av verneområder. Med Svalbardmiljøloven som trådte i kraft i 2002 (Ot.prp. 38 (2000-2001)) ble miljøregelverket styrket, og siden 2005 har 65 prosent av øygruppens landareal og 87 prosent av territorialfarvannet vært fredet som naturreservater og nasjonalparker. I verneområdene er tyngre naturinngrep forbudt og det kreves særskilt tillatelse for alle typer tekniske inngrep.

Vi har vært inne på at klimaendringer kan skape nye næringsmuligheter i Longyearbyen og på Svalbard, men miljøvernlovgivningen går langt å sikre at utnyttelsen av naturressursene ikke går utover naturvernet. Lovgivningen er svært viktig siden øygruppen og omkringliggende farvann er forsynt med både fornybare og ikke-fornybare naturressurser som alle traktatland har lik rett til å utnytte. Havområdene rundt Svalbard er ikke åpnet for petroleumsvirksomhet og beskatning av fiskeressursene er regulert gjennom Havressursloven.

Bosettinger og ferdsel

Det har de siste tiårene vært en betydelig vekst i ferdselen på Svalbard. Ferdselen gjelder både scooterkjøring og cruise- og annen båttrafikk. Det forekommer også tilfeller av lavtgående fly- og helikoptertrafikk. Den polare naturen er svært sårbar og (spesielt den motoriserte) ferdselen setter tydelige og langvarige spor. En normalisering av samfunnet må også forventes å ha innvirkning på belastningen av naturressursene, særlig i områder nær bosettingene, men også i verneområdene. Vekst i antall innbyggere medfører økt ferdsel i naturen. Vekst i forskning og undervisningsaktiviteten medfører likeledes økt ferdsel i naturen. Økt satsing på turisme medfører økt ferdsel i naturen. De ulike

gruppenes økte utnyttelse av naturressursene vil dessuten utløse mer ferdsel knyttet til overvåkning, beredskaps- og rednings-tjeneste.

Det er lite infrastruktur i form av veger på Svalbard og alle vegene som finnes, er laget for transport internt i bosettingene. Det går ingen fysiske veger mellom bosettingene, og kommunikasjonen foregår med fly/helikopter eller skip. I vintersesongen går også mye av transporten mellom Longyearbyen, Svea og Barentsburg med snøscooter. En ytterligere normalisering kan også gi økt press for utvidelse av vegnettet. Mange innbyggere har for eksempel allerede uttrykt ønsker om vegforbindelse til hytteområdene rundt Longyearbyen.

Klimaendringer

Klimaendringene forventes å få store miljømessige konsekvenser for Svalbard. Mest bekymringsverdig er de økologiske endringene som følge av at isen trekker seg tilbake. Levekårene for polare dyre- og plantearter endres, nye arter introduseres, fiskebestander flytter nordover, for å nevne noe.

Klimaendringer vil, som nevnt også kunne føre til økt internasjonal interesse for, og betydning av aktiviteten på Svalbard. Det miljøansvaret myndighetene har påtatt seg medfører ansvar for å utvikle kunnskap om polare områder. Tilgangen på uberørt naturen gjør Svalbard svært egnet som lokalitet for forskning og overvåkning av virkninger av klima- og miljøendringer.

Vi har også vært inne på at klimaendringer kan åpne for nye næringsveger, slik som økt skipstrafikk, supply, beredskap og redningstjeneste.

Potensialet for ny næringsvirksomhet innebærer økt interesse fra mange ulike aktører. Interessen viser seg på nasjonalt nivå ved at flere land ønsker å etablere for eksempel forskningsstasjoner på øygruppen (Ny-Ålesund). Interessen melder seg også fra private virksomheter, men ulike grad av kompetanse og seriositet i forhold til arktisk aktivitet.

Selv om Svalbardtraktaten åpner for at alle traktatlands borgere skal ha lik rett til å drive virksomhet på Svalbard har norske myndigheter stor anledning til å regulere aktiviteten ut ifra miljøhensyn. Begrunnelsen for å verne størstedelen av øygruppen og

farvannet er nettopp å kunne forhindre etableringer som er i strid med miljøvernet. Økt interesse for Svalbard kan imidlertid bidra til befolkningsvekst i Longyearbyen og/eller Barentsburg og det er rimelig å anta at vekstpotensialet vil medføre press mot norske myndigheters regulering av, for eksempel arealbruk og ferdsel i/nær bosettingssentrene.

8 Oppsummering og konklusjoner

Rammebetingelsene for utvikling av et levedyktig lokalsamfunn i Longyearbyen er under stadig endring. Dette har da også ført til at lokalsamfunnet har vist betydelig utvikling de seinere årene. I perioden etter 1990 har næringsgrunnlaget blitt breiere, antall arbeidsplasser har vokst og antall innbyggere er doblet. Samtidig har bredden i det lokale tjenestetilbudet, både i offentlig og privat regi, blitt vesentlig større. Lokaldemokratiet ble innført i 1992 og Longyearbyen lokalstyre er følgelig ti år i år. I dag framstår Longyearbyen som et levedyktig lokalsamfunn, som på en god del områder likner primærkommuner på fastlandet.

Utviklingen på Svalbard og i Longyearbyen er svært avhengig av de politiske rammebetingelsene. Longyearbyen sees av norske myndigheter på som et svært viktig instrument for å sikre norsk bosetting på Svalbard. Myndighetene ønsker en variert bosetting i Longyearbyen. Dette skal sikres gjennom utviklingen av *familiesamfunnet*. Forholdene skal dermed legges til rette for at folk skal kunne bosette seg, og arbeide, på Svalbard i kortere eller lengre perioder, og også ha med seg familien sin. Dette har vært en viktig rettesnor for utviklingen av samfunnet i Longyearbyen. Samtidig skal ikke Longyearbyen være et *livsløpssamfunn*. Dette gir seg uttrykk blant annet ved at den del grunnleggende velferdstjenester ikke leveres på Svalbard, og ved at de norske innbyggerne på Svalbard derfor også må være registrert bosatt i en norsk kommune.

Sysselsetting og næringsutvikling

Siden Samfunns- og næringsanalysen ble innført i 1992 har samfunnet vært i nesten kontinuerlig vekst. Mellom 2008 og 2010 var utviklingen negativ, både i form av sysselsettings- og befolkningsutvikling, men familiesamfunnet ble likevel styrket i

disse årene. I 2011 har utviklingen igjen snudd til positiv sysselsettings- og befolkningsutvikling, mye som følge av at Store Norskes umiddelbare framtid er avklart. Sysselsettingen har økt med 141 årsverk og antall innbyggere med 98 personer, hvorav de fleste er voksne innbyggere og 63 prosent er utlendinger. Sysselsettingsveksten har i hovedsak funnet sted innen forskning og høyere undervisning, inklusive studenter, og innen reiselivet.

Verdiskapingen har gått ned fra 2010 til 2011 i flere basisnæringer til tross for vekst i sysselsettingen. Det er kun FoU-sektoren og lokalstyret som har høyere verdiskaping i 2011. Alle basisnæringer unntatt FoU-sektoren har økt sine lokale kjøp fra andre virksomheter på Svalbard, enten gjennom investeringer eller gjennom konsum av varer og tjenester. Veksten har vært sterkest for offentlig sektor og dette gir utslag i sysselsettingsmultiplikatoren mellom basissektorene. Totalt sett genererer basisnæringene 0,4 årsverk i avledet sektor per årsverk i egen sektor. Sysselsettingsveksten har vært svakere i avledet sektor enn i basisnæringene også i 2011.

Årets intervjurunde blant utvalgte bedrifter i Longyearbyen ga et avdempet optimistisk bilde av framtidig utvikling. Kulldriftens framtidsutsikter er avklart inntil videre som følge av myndighetenes klarsignal til Lunckefjell-prosjektet, men Store Norske har moderert utvinningstakten for gjenstående kullreserver. Selskapet står overfor utfordringer knyttet til mindre effektiv drift (økt steininnhold i kullet) og fallende verdensmarkedspriser. Prognosene fra Store Norske viser svak nedgang i bemanningen fra 2013, også for innleide tjenester. Flere virksomheter innenfor FoU-sektoren har gode framtidsutsikter, basert på at deres lokalisering til Svalbard gir dem visse fortrinn når det gjelder blant annet nedlasting av data fra satellitter, samt miljø- og klimaforskning. SvalSat forventer å øke bemanningen og UNIS må øke årsverksproduksjonen dersom de skal kunne innfri målene om 200 studentårsverk innen 2014.

De siste årenes negative utvikling danner bakteppe for våre beregninger av sysselsettingsutviklingen framover. Med de signaler vi har mottatt fra næringslivet forventes en vekst på tre prosent i aktiviteten i Longyearbyen kommende femårsperiode, mye på grunn av signalene fra FoU-sektoren og da i særdeleshet forventet vekst i antall studentårsverk. Med gjeldende forutsetninger fort-

setter avledet virksomhet å utvikle seg mindre gunstig enn basisvirksomheten, og det forventes én prosents nedgang for denne aktiviteten mellom 2011 og 2016. Når vi velger å framskrive utviklingen utelukkende basert på historiske vekstrater (med unntak av bergverk hvor SNs prognoser holdes fast), i det vi kaller *historiealternativet*, får vi en sterkere samlet vekst i Longyearbyen (19 prosent mot tre prosent i hovedalternativet), og i dette alternativet vokser avledet virksomhet raskere enn basis, til tross for at avledet sektor har hatt sterkere nedgang i flere av årene som utgjør beregningsgrunnlaget.

Arbeidsmarked og befolkning

Befolkningsutviklingen på Svalbard er i svært sterk grad arbeidsmarkedsstyrt. Hver voksne innbygger på Svalbard gjennomfører i gjennomsnitt ett årsverk. Det betyr imidlertid ikke at alle jobber. Snarere betyr det nok at det er noen som jobber svært mye.

Den registrerte befolkningen i de norske bosettingene økte med 98 personer i 2011. Veksten er litt sterkere enn veksten i årsverksproduksjonen og det er i hovedsak voksne og utenlandske innbyggere det har blitt flere av. I alt har befolkningen gått økt med 13 barn og 85 voksne, og 62 av disse er utlendinger. Barneandelen ble svakt redusert i 2011 etter å ha vært i sterk vekst siden 2006. Det ble 18 flere barn i barnehagealder i 2011, mens antall skolebarn ble redusert med fem personer. Usikkerheten i befolkningsutviklingen på Svalbard er nærmere knyttet til utviklingen i barnetallet enn med utviklingen i antall voksne. Antall voksne henger fortsatt tett sammen med antall arbeidsplasser. Dette betyr også at det er en sterk overrepresentasjon av innbyggere i de yrkesaktive aldersgruppene, sammenliknet med aldersfordelingen på fastlandet. Det er fortsatt flere menn enn kvinner i disse aldersgruppene, selv om kjønnsbalansen gradvis bedres.

Med utgangspunkt i framskrivinger av sysselsettingen på Svalbard, har vi også framskrevet befolkningen. Denne framskrivingen viser, i tråd med sysselsettingsframskrivingene, at antall innbyggere på Svalbard vokser med 45 personer i løpet av den kommende femårsperioden, og det er utelukkende den voksne befolkningen som forventes å øke.

Familiesamfunnet

Et robust familiesamfunn er en viktig målsetting for svalbardpolitikken, og denne målsettingen er videreført i siste svalbardmelding. Svalbardmeldinga peker heller ikke på radikale endringer i virkemiddelbruken på Svalbard. Etter vår vurdering trekker utviklingen for de fleste indikatorene vi har presentert i kapittel 6 i retning av at stabiliteten i familiesamfunnet har økt de siste årene, selv om noen indikatorer peker feil vei i 2011. Turnoveren i befolkningen vil normalt være høyere i år med vekst i sysselsettingen. Svært negativ sysselsettingsutvikling vil imidlertid nødvendigvis virke inn på andelen som flytter fra Svalbard siden muligheten for å bo der er tett knyttet til yrkesdeltakelse. Framveksten av faste heltidsstillinger og en bedre kjønnsbalanse i arbeidslivet, sammen med et godt utbygd tjenestetilbud, bidrar til å gjøre Longyearbyen mer attraktiv for barnefamilier, og barneandelen i samfunnet er ikke lenger vesentlig lavere enn på fastlandet.

Litteratur

- Acta Consult as: *Samfunns- og næringsanalyser for Svalbard*. Diverse årganger siden 1992. Longyearbyen lokalstyre, Longyearbyen.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2011): *Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2011*. NIBR-rapport 2011:26, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2010): *Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2010*. NIBR-rapport 2010:27, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2009): *Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2009*. NIBR-rapport 2009:35, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2008a): *Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2008*. NIBR-rapport 2008:21, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2008b): *Kulldriftens betydning for utviklingen i longyearbyen*. NIBR-rapport 2008:22, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2007a): *Samfunns- og næringsanalyse for Longyearbyen. Metode- og datadiskusjon*. NIBR-notat 2007:106, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.
- Bjørnsen, H-M og S Johansen (2007b): *Samfunns- og næringsanalyse for Svalbard 2007*. NIBR-rapport 2007:23, Norsk institutt for by- og regionforskning, Oslo.

- Claus, G, Furustad, M og S Vrålstad (2008): *Inntektsstatistikk for Svalbard, Longyearbyen 2006*. Rapporter 2008/58, Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger.
- Kings Bay (2012): *Årsrapport 2011*. Kings Bay as, Ny-Ålesund.
- Kleven, Ø (2002): *Levekår i Longyearbyen. En sammenligning mellom Svalbard og fastlandet*. Rapporter 2002/17, Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger.
- Kongsberg Satellite Services (2012): *Annual report 2011*. Kongsberg Satellite Services, Tromsø-Longyearbyen.
- Linnerud, K og E C Rauan (2008): *Prisnivåundersøkelse for Svalbard*. Rapporter 2008/15, Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger.
- Longyearbyen lokalstyre (2010): *Innbyggerundersøkelsen. Høsten 2009*. Longyearbyen lokalstyre, Longyearbyen.
- Longyearbyen lokalstyre (2012): *Årsberetning 2011*. Longyearbyen lokalstyre, Longyearbyen.
- Mørk, E (2008): *Forbruksundersøkelse på Svalbard, Longyearbyen 2007*. Rapporter 2008/8, Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger.
- Nørgaard, E og J P Sæther (2010): *Levekår i Longyearbyen*. Rapporter 31/2010, Statistisk sentralbyrå, Oslo-Kongsvinger.
- Ot.prp nr. 38 (2000-2001): *Om lov om miljøvern på Svalbard (Svalbardmiljøloven)*. Miljøverndepartementet, Oslo.
- Prop. nr. 1 S (2012-2013): *Svalbardbudsjettet*. Justis- og politidepartementet, Oslo.
- Prop. nr. 1 S (2011-2012): *Svalbardbudsjettet*. Justis- og politidepartementet, Oslo.
- Prop. 91 L (2010-2011): *Lov om kommunale helse- og omsorgstjenester m.m. (helse- og omsorgstjenesteloven)*. Helse- og omsorgsdepartementet, Oslo.

Prop. nr. 1 S (2010-2011): *Svalbardbudsjettet*. Justis- og politidepartementet, Oslo.

Statistisk sentralbyrå (2012): Diverse statistikk om Svalbard. Se www.SSB.no/Svalbard.

St.meld. nr. 22 (2008-2009): *Svalbard*. Justis- og politidepartementet, Oslo.

Store Norske Spitsbergen Kullkompani (2012). *Årsberetning og regnskap 2011*. SNSK, Longyearbyen.

St.prp. nr. 2 (2001-2002): Store Norske Spitsbergen Kullkompani A/S og Svea Nord-prosjektet. Nærings- og handelsdepartementet, Oslo.

UNIS (2012): *Annual report 2011*. UNIS, Longyearbyen.

Vedlegg 1

Fordeling av virksomheter etter basiskategori

SN2002	SN2007	
		Statlig forvaltning og service
75.240	84.240	SYSSELMANNEN PÅ SVALBARD
91.310	94.910	SVALBARD KIRKE
75.140	81.109	STATSBYGG NORD
64.110	53.100	POSTEN NORGE AS
75.300	84.300	NAV SVALBARD
63.230	52.230	AVINOR AS
75.110	84.110	SKATT NORD
85.111	86.101	LONGYEARBYEN SYKEHUS
75.130	84.130	BERGMESTEREN FOR SVALBARD
		Lokal forvaltning og service
75.250	84.250	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
40.110	35.119	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
90.020	38.110	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
	84.130	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
	52.221	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
	81.109	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT
75.120	84.120	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE
75.120	84.120	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE
	84.120	LONGYEARBYEN LOKALSTYRE
80.102	85.201	LONGYEARBYEN SKOLE
85.331	88.913	LONGYEARBYEN SKOLE
92.310	90.011	LONGYEARBYEN SKOLE
85.327	88.911	LONGYEARBYEN BARNEHAGE
85.327	88.911	KULLUNGEN BARNEHAGE
85.327	88.911	POLARFLOKKEN BARNEHAGE
85.332	88.914	KULTUR- OG FRITIDSTJENESTEN
92.510	91.011	LONGYEARBYEN FOLKEBIBLIOTEK
	90.040	LONGYEARBYEN KULTURHUS
92.610	93.110	SVALBARDHALLEN

SN2002	SN2007	
		Forskning og høyere undervisning
73.100	72.190	NORSK POLARINSTITUTT
55.230	55.900	STUDENTSAMSKIPNADEN I TROMSØ
64.240	61.300	KONGSBERG SATELLITE SERVICES AS
73.100	72.190	METEOROLOGISK INSTITUTT SVALBARD
80.301	85.421	UNIVERSITETSSENTERET SVALBARD AS
92.521	91.022	STIFTELSEN SVALBARD MUSEUM
73.100	72.190	EISCAT SVALBARD RADAR
		Bergverk og petroleumsvirksomhet
10.100	05.100	GRUVE 7
70.202	68.209	STORE NORSKE BOLIGER AS
10.100	05.100	SVEA NORD GRUVA
10.100	05.100	STORE NORSKE SPITSBERGEN GRUBE
13.200	07.290	STORE NORSKE SPITSBERGEN GULL
		Reiseliv
		Alle bedrifter med salg til tilreisende.
		Ny-Ålesund
55.101	55.101	KINGS BAY AS
73.100	72.190	NORSK POLARINSTITUTT
74.203	71.122	STATENS KARTVERK SVALBARD
70.321	68.320	BJØRNØEN AS

Vedlegg 2

Fordeling av virksomhet etter SSBs næringsgruppering

Nedenfor følger en liste over virksomheter på Svalbard. Virksomhetene er sortert etter Standard for næringsgruppering 2007 (SN2007), men de er også klassifisert etter ”gammel gruppering” (SN2002). Nye virksomheter fra og med 2009 er *ikke* klassifisert etter SN2002.

Statistisk sentralbyrå (SSB) har samlet inn og kvalitetssikret dataene. Svarprosenten var tett opp mot 100 prosent. Verdier for enheter som skulle ha levert, men som det mangler oppgaver fra, er estimert av SSB og inkludert i datamaterialet som er benyttet i rapporten. Det er kun mindre enheter, uten særlig betydning for aggregatene, som ikke har levert oppgaver.

For noen enheter ble det rapportert data for hele foretaket og ikke for de enkelte bedriftene. I slike tilfeller har SSB foretatt en bedriftsfordeling av innrapporterte foretakstill basert på andre datakilder eller i samarbeid med foretaket.

Oversikt over bedriftsenhetene:

Navn	SN2002	SN2007
A PRIMÆRNÆRINGER		
NIELSEN LOUIS FANGST	01.500	01.700
B BERGVERKSDRIFT OG UTVINNING		
GRUVE 7	10.100	05.100
STORE NORSKE SPITSBERGEN GRUBE	10.100	05.100
SVEA NORD GRUVA	10.100	05.100
STORE NORSKE SPITSBERGEN GULL	13.200	07.290
SEADRILL NORGE AS	11.200	09.101
C INDUSTRI		
BAKEHUSET NORD-NORGE AS	15.810	10.710
SUKKERTOPPEN HJEMMEBAKST	85.149	10.710
RANDIS SYSTUE AS	18.220	14.130
AMB DESIGN	26.130	23.130
DIJK MARINA VAN GULLSMED	36.220	32.120
D EL-, GASS-, DAMP- OG VARMTVANNSFORSYNING		
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT	40.110	35.119
E VANNFORSYNING		
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT	90.020	38.110
F BYGGE- OG ANLEGGSVIRKSOMHET		
ISTIND AS	70.112	41.109
LNS POLAR PARTNER		41.109
SANDMO & SVENKERUD AS	45.211	41.200
SJØHAUG BYGGSERVICE	45.211	41.200
AF ARCTIC AS		43.120
HOLT OG SØNNER		43.120
LNS SPITSBERGEN AS	45.110	43.120
SPITSBERGEN MASKIN KAI EDGAR TRÆDAL	45.110	43.120
KNUT FLÅ ELEKTRO SVALBARD	45.310	43.210
HANSEN J M INSTALLASJON AS	45.310	43.210
IVERSENS ELEKTRO SVALBARD	45.310	43.210
BRATTSET ELEKTRO		43.210
JENSEN ELEKTRISKE AS	45.310	43.210
GK NORGE AS	45.330	43.220

Navn	SN2002	SN2007
SPITSBERGEN VVS AS	45.330	43.220
VVS SERVICE AUDUN B FOSSHEIM		43.220
MALER ANDERSSSEN AS	45.441	43.341
VEDLIKEHOLDSBUTIKKEN AS	45.441	43.341
G VAREHANDEL, REP. AV MOTORKJØRETØY		
NORDISK MOTORSPORT AS	50.102	45.112
PAULSEN G INGENIØR AS	50.102	45.112
SVALBARD AUTO AS	50.102	45.112
SVALBARD MOTOR AS		45.200
SVALBARD SNØSCOOTERUTLEIE AS	50.402	45.402
NORDPOLET AS	51.341	46.341
LONGYEARBYEN THAI SHOP P NANTHAWISIT		46.389
SVEA TANKANLEGG AS	51.510	46.710
COOP SVALBARD BA	52.110	47.111
ISBJØRN BUTIKKEN AS	52.110	47.112
RABIS BUA AS	52.410	47.510
78 GRADER TAXFREE DA	52.461	47.521
ARCTICA AS	52.483	47.641
SPORTSCENTERET SVALBARD AS	52.483	47.641
SVALBARD ARCTIC SPORT AS	52.483	47.641
ARCTIC MARINE SERVICE	52.483	47.642
ARCTIC FASHION AS	52.420	47.710
BAJAZ	52.420	47.710
GANT ARCTIC AS	52.420	47.710
ISBLINK AS	52.420	47.710
SKINNBODEN ARCTIC PRODUCTS AS	52.420	47.710
APOTEK SPITSBERGEN	52.310	47.730
ARCTIC SOUVENIR AS	52.489	47.789
FRISK BRIIS AS	52.489	47.789
GALLERI SVALBARD		47.789
GULLGRUVA ARCTIC DESIGN AS	52.489	47.789
SØLVSTEN GALLERI & REKLAME	52.489	47.789
H TRANSPORT OG LAGRING		
LONGYEARBYEN TAXI AS	60.220	49.320
SVALBARD MAXI TAXI AS	60.220	49.320
SPITSBERGEN BUSS AS	60.230	49.392
SVALBARD BUSSERVICE AS	60.230	49.392
ØVRE ROMERIKE TRANSPORT SERVICE AS		49.410
HENNINGSEN STIG TRANSPORT & GUIDING	61.109	50.109

Navn	SN2002	SN2007
AIRLIFT AS	62.200	51.100
AIRLIFT SERVICES AS	62.200	51.100
LUFTRANSSPORT AS	62.200	51.100
LAGERSERVICE AS	63.120	52.100
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT KF		52.221
AVINOR AS	63.230	52.230
LT TECH AS		52.230
SAS GROUND SERVICES	63.230	52.230
BRING CARGO SVALBARD AS	63.401	52.291
POLE POSITION SPITSBERGEN AS	63.401	52.291
POSTEN NORGE AS	64.110	53.100
I OVERNATTING OG SERVERING		
KINGS BAY AS	55.101	55.101
RADISSON BLU POLAR HOTELL	55.101	55.101
SPITSBERGEN GUESTHOUSE		55.101
SPITSBERGEN HOTEL	55.101	55.101
MARY-ANNS POLARRIGG AS	55.230	55.202
STUDENTSAMSKIPNADEN I TROMSØ	55.230	55.900
CLASSIC PIZZA SAM AS		56.101
HUSET RESTAURANTDRIFT AS	55.301	56.101
STEAKERS SVALBARD KROA	55.301	56.101
SVALBARD CATERING AS		56.210
ISS FACILITY SERVICES AS	55.510	56.290
SVALBARD PUB AS	55.401	56.301
FRUENE AS	55.402	56.309
J INFORMASJON OG KOMMUNIKASJON		
SVALBARDPOSTEN AS	22.120	58.130
JRP AS	92.110	59.110
SVALBARD FILM PRODUCTION	92.100	59.110
SVALBARD VIDEO PRODUKSJON	92.100	59.110
MTG SVALBARD LTD	64.240	61.100
KONGSBERG SATELLITE SERVICES AS	64.240	61.300
TELENOR SVALBARD AS	64.240	61.300
SPITSBERGEN IT AS	72.220	62.020
IT SERVICES SPITSBERGEN	72.400	63.120
K FINANSIERING OG FORSIKRING		
SPAREBANK 1 NORD-NORGE	65.120	64.190
RIBO INVEST AS		64.303

Navn	SN2002	SN2007
WOTT INVEST AS		64.303
L OMSETNING OG DRIFT AV FAST EIENDOM		
SPITSBERGEN BOLIG AS	70.120	68.100
WIERSHOLM, MOAN & MELBYE INVEST		68.100
WIMOME INVEST		68.100
A&L HOLDING OG EIENDOM AS		68.209
ANDERSSEN EIENDOM AS	70.202	68.209
BREDAL BJØRN BÅRD EIENDOM AS	70.202	68.209
BYKAIA LAGERUTLEIE AS		68.209
FANGSTMANNSHOTELLET AS	70.202	68.209
GAMLEMEKKEN AS	70.202	68.209
HAUGEN PENSJONAT SVALBARD AS	70.202	68.209
HUSET AS	70.202	68.209
J. E. LOCKERT HOLDING OG EIENDOM AS	70.202	68.209
LNS BOLIGER AS	70.202	68.209
LOMPESENTERET AS	70.202	68.209
LONGYEARBYGG AS	70.202	68.209
MATERIALLAGERET AS	70.202	68.209
POLAR BOLIGUTVIKLING AS	70.202	68.209
POLAR EIENDOM SVALBARD AS	70.202	68.209
REINROSEN EIENDOM AS	70.202	68.209
SAXIFRAGA EIENDOM AS	70.202	68.209
SOGN EIGEDOM AS		68.209
STORE NORSKE BOLIGER AS	70.202	68.209
SVALBARD EIENDOM AS	70.202	68.209
SVALBARD INVEST AS		68.209
SVALBARD UMLEIESELSKAP AS	70.120	68.209
WILD ARCTIC INVEST AS	70.202	68.209
BJØRNØEN AS	70.321	68.320
M FAGLIG, VITENSKAPELIG OG TEKNISK TJENESTEYTING		
ADVOKATFIRMAET HAAVIND AS		69.100
BARFOD SIRI ADVOKAT		69.100
WIERSHOLM, MOAN & MELBYE		69.100
FLANDER ØKONOMI AS	70.321	68.320
SVALBARD REGNSKAP AS		69.201
HUNSTAD HALVOR REVISJONSFIRMA AS	74.121	69.201
ARCTIC SAFETY		69.202
WIMOME		70.220

Navn	SN2002	SN2007
WIMOME MANAGEMENT		70.220
BREIVIK TEC		70.220
LPO ARKITEKTER AS		71.112
BARLINDHAUG CONSULT AS		71.112
BREKKE DAG IVAR DEVIK		71.121
REISTAD CONSULT AS		71.121
SWECO NORGE AS	74.202	71.121
STATENS KARTVERK SVALBARD	74.203	71.122
BUØ RESEARCH	74.209	71.129
EISCAT SVALBARD RADAR	73.100	72.190
METEOROLOGISK INSTITUTT SVALBARD	73.100	72.190
METEOROLOGISK INSTITUTT BJØRNØYA	73.100	72.190
METEOROLOGISK INSTITUTT HOPEN	73.100	72.190
NORSK POLARINSTITUTT	73.100	72.190
NORSK POLARINSTITUTT	73.100	72.190
N FORRETNINGSMESSIG TJENESTEYTING		
CARDENAS PHOTO MARCELA C MANCHACA		74.200
GRØNDAL FOTO	74.810	74.200
ALCHEMIA JANET HOLMEN	74.852	74.300
JUST 4 FUN AS		74.903
GJESSING SNØ IS KLIMA CONSULT	74.209	74.909
ARCTIC AUTORENT SVALBARD BILUTLE AS	71.100	77.110
HAG UMLEIE ANNE GRETE HERLAND		77.110
ARCTICA EXPEDITIONS AS		77.210
SPITSBERGEN SAILING AS		77.340
HENNINGSEN TRANSPORT & GUIDING AS	71.210	77.390
SVERDRUPBYEN AS	71.340	77.390
NORWEGIAN ROCK GROUP WORKFORCE		78.200
ARCTIC ADVENTURES AS	63.303	79.120
POLI ARCTICI AS	63.303	79.120
SPITSBERGEN TRAVEL AS	63.303	79.120
SVALBARD EXPLORER AS	63.303	79.120
SVALBARD WILDLIFE EIENDOM AS	63.303	79.120
SVALBARD4YOU/POLARLEGESENTERET	63.303	79.120
SVALBARD REISELIV AS	63.302	79.901
EKEBLAD ANNA LENA	63.304	79.902
GRUVE 3 AS	63.304	79.902
LISAS POLAR GUIDING	63.304	79.902
NOX POLARIS	63.304	79.902
JONATHAN ADVENTURE SAILING AS	63.305	79.903

Navn	SN2002	SN2007
SVALBARD KAYAK CENTER AS	63.305	79.903
TUNDRA EVENTS AS		79.903
SECURITAS TRANSP AVIATION SECURITY	74.600	80.100
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT KF		81.109
STATSBYGG NORD	75.140	81.109
HAUG SOMPONG	74.700	81.210
ISS FACILITY SERVICES AS	74.700	81.210
LONGYEARBYEN RENHOLD LIMITED		81.210
TUNDRA TEKST OG KULTURPRODUKSJ STEEN		82.190
O OFFENTLIG ADMINISTRASJON, FORSVAR, TRYGD MV.		
SKATT NORD	75.110	84.110
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE	75.120	84.120
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE		84.120
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE KULTUR	75.120	84.120
BERGMESTEREN FOR SVALBARD	75.130	84.130
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT		84.130
SYSSELMANNEN PÅ SVALBARD	75.240	84.240
LONGYEARBYEN LOKALSTYRE BYDRIFT KF	75.250	84.250
NAV SVALBARD	75.300	84.300
P UNDERVISNING		
LONGYEARBYEN SKOLE	80.102	85.201
UNIVERSITETSSENTERET SVALBARD AS	80.301	85.421
TEIGUM FJELLPUST		85.510
AOF NORD	80.423	85.593
SVALBARD VIN KONSULT ØRNEWARD BO		85.609
Q HELSE- OG SOSIALTJENESTER		
LONGYEARBYEN SYKEHUS	85.111	86.101
LUND MARIANNE PRYTZ	85.142	86.902
KULLUNGEN BARNEHAGE	85.327	88.911
LONGYEARBYEN BARNEHAGE	85.327	88.911
POLARFLOKKEN BARNEHAGE	85.327	88.911
LONGYEARBYEN SKOLE	85.331	88.913
LONGYEARBYEN UNGDOMSKLUBB/HUS	85.332	88.914
LONGYEARBYEN RØDE KORS HJELPEKORPS	85.336	88.995

Navn	SN2002	SN2007
R KULTURELL VIRKSOMHET, UNDERHOLDING, FRITID		
LONGYEARBYEN SKOLE	92.310	90.011
ATELIER AINO GRIB	92.310	90.031
IVERSEN LEA		90.031
STORØ OLAF BILLEDKUNSTNER		90.031
MELØY SIGRI SANDBERG JOURNALIST	92.400	90.034
JAKOBSEN FRØKEN	92.310	90.039
LONGYEARBYEN KULTURHUS		90.040
LONGYEARBYEN FOLKEBIBLIOTEK	92.510	91.011
SPITSBERGEN AIRSHIP MUSEUM AS	92.521	91.022
STIFTELSEN SVALBARD MUSEUM	92.521	91.022
SVALBARDHALLEN	92.610	93.110
BASECAMP SPITSBERGEN AS	92.721	93.291
SPITSBERGEN EXPERIENCE AS	92.721	93.291
SPITSBERGEN ADVENTURES LAMPE		93.291
SVALBARD HUSKY NILSEN	92721	93.291
SVALBARD REISER AS	92.721	93.291
SVALBARD VILLMARKSENTER AS	92.721	93.291
SVALBARD WILDLIFE EXPEDITIONS AS	92.721	93.291
SPITSBERGEN OUTDOOR ACTIV J DYBDAHL	92.729	93.299
S ANNEN TJENESTEYTING		
NORSK ARBEIDSMANDSFORBUND	91.200	94.200
SVALBARD KIRKE	91.310	94.910
ASSOCIATION OF ARCTIC EXPEDITION	91.330	94.991
MARICEL NAILWORK AND FOOT ROSETH		96.020
SAXIFRAGA AS	93.020	96.020
BODY AND SOUL		96.040
TELEWORLD AS	93.050	96.090
T LØNNA ARBEID I PRIVATE HUSHOLDNINGER		
U INTERNASJONALE ORGANISASJONER		